

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

Dalia Juknienė

**VIETOS GYVENTOJŲ DALYVAVIMAS ŠILUTĖS IR TAURAGĖS
RAJONŲ SAVIVALDYBĖSE TVARKANT VIETOS REIKALUS SOCIALINĖS
PARAMOS SRITYJE**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

prof. dr. Algirdas Astrauskas

VILNIUS, 2020

TURINYS

ĮVADAS	7
I. PILIEČIŲ DALYVAVIMO TVARKANT VIETOS REIKALUS SOCIALINĖS PARAMOS SRITYJE TEORINIAI IR TEISINIAI ASPEKTAI	11
1.1. Piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus samprata, formos, veiksniai, galintys turėti įtakos piliečių dalyvavimui.....	11
1.2. Piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus formos, taikomos Lietuvoje, ir jas reglamentuojantys teisės aktai.....	20
1.3. Socialinės paramos samprata ir formos.....	25
1.4. Piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus formos, taikomos Lietuvos savivaldybėse socialinės paramos srityje, ir šioje srityje sukaupta patirtis.....	30
II. TYRIMO METODOLOGIJA	36
2.1. Tyrimo organizavimas ir eiga.....	36
2.2. Kiekybinio tyrimo metodologija.....	37
2.3. Kokybinio tyrimo metodologija.....	40
III. GYVENTOJŲ DALYVAVIMO ŠILUTĖS IR TAURAGĖS RAJONŲ SAVIVALDYBĖSE, TVARKANT VIETOS REIKALUS SOCIALINĖS PARAMOS SRITYJE TYRIMO ANALIZĖ	44
3.1. Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių ir jose esančių socialinės paramos sistemų trumpa charakteristika.....	44
3.2. Gyventojų anketinės apklausos rezultatų pristatymas.....	48
3.3. Interviu rezultatų pristatymas.....	65
IŠVADOS	82
REKOMENDACIJOS	85
SANTRAUKA	86
SUMMARY	87
LITERATŪRA	88
PRIEDAI	96

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. S. R. Arnstein „Piliečių dalyvavimo kopėčios”.....	13
2 pav. Dalyvavimo domenai	18
3 pav. Socialinės paramos teikimo Lietuvoje schema.....	30
4 pav. Loginė tyrimo atlikimo seka.....	35
5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą, proc.	48
6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį, proc.	48
7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį Šilutės rajono savivaldybėje, proc.	49
8 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį Tauragės rajono savivaldybėje, proc.	49
9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes, proc.	50
10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes Šilutės rajono savivaldybėje, proc.	50
11 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes Tauragės rajono savivaldybėje, proc.	50
12 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą, proc.	51
13 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal požiūrį į piliečių dalyvavimo sprendžiant su socialine parama susijusius klausimus svarbą, proc.	52
14 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal domėjimosi socialinės paramos klausimais dažnį, proc.	53
15 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal įsitraukimą į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje, proc.	54
16 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymą į klausimą „Kaip manote, ar jūsų rajono savivaldybė užtikrina pakankamas sąlygas dalyvauti vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje“, proc.	55

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Socialinės apsaugos sistemos Lietuvoje struktūra.....	26
2 lentelė. Socialinės paramos priemonės ir jų skyrimo ypatumai.....	28
3 lentelė. Informantai (specialistai, Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbantys socialinės paramos klausimais).....	41
4 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal informacijos apie socialinę parągą gavimo būdus, proc. ...	54
5 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal dalyvavimo vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje būdus, proc.	56
6 lentelė. Piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje reikšmė: Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų požiūris. N=284	57
7 lentelė. Piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje reikšmė: Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų požiūris	58
8 lentelė. Piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje pasyvumo priežastys: Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų požiūris. N=284	60
9 lentelė. Piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje pasyvumo priežastys: Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų požiūris	61
10 lentelė. Priemonės, kurios galėtų padėti skatinti piliečių įsitraukimą į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje: Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų požiūris. N=284	62
11 lentelė. Priemonės, kurios galėtų padėti skatinti piliečių įsitraukimą į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje: Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų požiūris	63
12 lentelė. Su socialine parama susijusios informacijos sklaida bendruomenėje: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris	65
13 lentelė. Su socialine parama susijusios informacijos prieinamumas: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris	66
14 lentelė. Su socialine parama susijusios informacijos sklaidos priemonės: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris	67
15 lentelė. Piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje pasyvumą lemiančios priežastys: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris ...	69
16 lentelė. Piliečių įsitraukimas teikiant su socialine parama susijusius pasiūlymus: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris	71

17 lentelė. Piliečių teikiamų, su socialine parama susijusių pasiūlymų, pobūdis: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris	72
18 lentelė. Piliečių išreikštos nuomonės įtaka rajono savivaldybės veiklai ir / ar priimamiems sprendimams socialinės paramos srityje: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris.....	74
19 lentelė. Piliečių įsitraukimo skatinimo priemonės: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris.....	76
20 lentelė. Piliečių dalyvavimo įtaka tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris.....	78
21 lentelė. Priemonės piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje efektyvinimui: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris.....	79

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 priedas. Anketa rajono gyventojams.....	96
2 priedas. Struktūrizuotas interviu su rajono savivaldybės specialistais.....	100

IVADAS

Aktualumas. Pastaruoju metu vis didesnis visuomenės dėmesys krypta į piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje, sprendimų priėmimo procese. Ši tema aktuali ne tik patiems gyventojams, bet ir vietos valdžios atstovams. Kadangi glaudi gyventojų bei vietos politikų komunikacija užtikrina skaidresnius bei gyventojams palankesnius viešosios politikos sprendimus, nuolat ieškoma būdų, kuriais būtų galima paskatinti piliečius aktyviau dalyvauti valstybės valdyme ir padėti jiems įsitraukti į sprendimų priėmimo procesą. Iki šiol stebima tendencija, kad dauguma Lietuvos Respublikos piliečių į pilietinį valdymą įsitraukia tik dalyvaudami tiesioginiuose valdžios atstovų rinkimuose.

Remiantis Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis, tik mažiau nei trečdalis Lietuvos gyventojų per 2017 m. dalyvavo ar sprendė viešuosius reikalus savo gyvenamojoje vietovėje. Gyventojai netiki, galintys daryti įtaką savivaldybės sprendimams, todėl jiems nerūpi vietos reikalai ir jie tam neturi laiko. Vietos bendruomenėje trūksta iniciatyvių žmonių, trūksta pačios savivaldybės iniciatyvos, iš savivaldybės nepakanka bendradarbiavimo su žmonėmis ir grįžtamojo ryšio jiems. Vis dar stinga informacijos apie galimybes dalyvauti vietos valdžios institucijų valdyme, priimamų sprendimų procese. Anot V. Smalskio ir A. Šilinskytės (2016, p. 642) vietos savivaldos institucijos „skirtingais informacijos sklaidos kanalais nuolatos informuoja visuomenę apie svarbiausius įvykius ir sprendimus, o šių informacinių pranešimų įvairovė taip pat nuolatos auga“. Autoriai pažymi, kad neatsižvelgiant į pateiktos informacijos turinį, pobūdį, jos prieinamumą ir aktualumą visuomenei, o tik didinant informacijos srautą, nepavyks užtikrinti aktyvaus visuomenės įtraukimo, efektyvesnių sprendimų priėmimo bei viešosios vertės sukūrimo.

Lietuvos vietos gyventojų dalyvavimo vietos valdyme taip pat savivaldos sprendimų priėmimo procese sprendžiant socialinės paramos klausimus pasyvumą lemia ir kitos priežastys. Pažymėtina, jog socialinių paslaugų poreikis Lietuvos savivaldybėse didėja (Bitinas, et. al., 2010). Ši mintis taip pat akcentuojama ir darbo ir socialinės politikos ataskaitoje (2018), kurioje pabrėžiama, jog būtina ieškoti efektyvių būdų socialinės paramos administravimui tobulinti. Vienas iš jų - gyventojų dalyvavimo sprendimų priėmimo procese, sprendžiant socialinės paramos klausimus, aktyvinimas ir efektyvinimas.

Tiesioginis visuomenės įsitraukimas į sprendimo priėmimo procesus vietos valdžios institucijose yra ne tik demokratijos principų užtikrinimas, bet ir konkrečių problemų mažinimas. Gyventojų dalyvavimas tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje yra ypač svarbus, nes tik pati bendruomenė gali tiksliausiai atliepti savo poreikius. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos gyventojai vis dar pasyviai dalyvauja vietos valdyme, darbo tema pasirinkta siekiant palyginti dviejų, plotu ir gyventojų

skaičiumi panašių, gretimų rajonų savivaldybių (Šilutės ir Tauragės) gyventojų dalyvavimą vietos valdyme konkrečioje srityje (socialinės paramos). Siekiama identifikuoti priežastis, kurios lemia aktyvesnį vieno ar kito minėtų rajonų gyventojų dalyvavimą socialinės paramos sprendimų priėmimo procese.

Temos naujumas. Atlikus mokslinės literatūros analizę galima teigti, kad iki šiol nebuvo atliktas tyrimas, kuriame būtų lyginamas dviejų rajonų savivaldybių gyventojų dalyvavimas tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje, taikant dokumentų turinio analizės, anketinės apklausos, interviu metodus. Pažymėtina ir tai, kad mokslininkų bendruomenė vis dar ieško gyventojų įsitraukimo į valstybės valdymą aktyvinimo modelių. Dėl šios priežasties Lietuvoje atliktas ne vienas mokslinis tyrimas, kuriame nagrinėjamas piliečių dalyvavimas viešajame sprendimų priėmimo procese įvairiuose kontekstuose, atskirose srityse, tačiau socialinės paramos aspektu tema dar neištirta. Todėl galima teigti, kad pasirinkta tema yra, palyginti, nauja ir aktuali šiandieninėje visuomenėje.

Temos mokslinis kontekstas, ištirtumas Lietuvoje ir užsienyje. Analizuojamoje srityje nemaža mokslo darbų, kuriuose ieškoma tiesioginių sąsajų tarp viešosios vadybos pokyčių bei vietos savivaldos. Pačią vietos savivaldos sampratą, ypatumus ir socialinę paskirtį analizuoja Lietuvos bei užsienio mokslininkai (Astrauskas, 2003; Callahan, 2003; Paulauskas, 2000; Pestoff, 2012; Ragauskas, 2016; Stumbraitė – Vilkišienė, 2013 ir kt.). Piliečių galimybes dalyvauti sprendimų priėmimo procese savivaldybių lygmenyje analizuoja L. Marcinkeviūtė ir R. Petrauskienė (2007), J. Dvorak (2009). S. Nefo (2012) straipsnyje pateikiamos taiklios išvalgos, kaip vietos demokratija veikia Lietuvos savivaldybėse. Mokslininkų dėmesys taip pat skiriamas bendruomenių bei nevyriausybinų organizacijų dalyvavimui vietos savivaldoje (Guogis, er. al., 2013). Gyventojų dalyvavimo viešajame valdyme svarbą bei piliečių ir valdžios institucijų sąveiką siekia atskleisti A. Bučinskas ir A. Raipa (2001).

Mokslo bendruomenėje nuolat analizuojamos gyventojų galimybės dalyvauti vietos sprendimų priėmimo procese. Jau 1969 m. S. R. Arnstein pateikė vieną pirmųjų piliečių įtraukties į viešąjį valdymą modelių. Straipsnyje autorė pristato piliečių įgalinimo dalyvauti viešajame valdyme pakopas. Taip pat pažymėtina, kad piliečių dalyvavimo ir piliečių įtraukties sąvoka moksliniame lygmenyje įgauna naują pavidalą - piliečių *angažuotumas*. Piliečių dalyvavimo, įsitraukimo ir angažuotumo sąvokas, jų turinį bei tarpusavio ryšį tiria E. Vaidelytė, G. Žilinskas ir R. Rauleckas (2016).

Užsienio ir Lietuvos mokslinėje literatūroje daugėja šaltinių, kuriuose tyrinėjamas socialinių medijų ir politinės galios santykis. R. Petrauskienė ir R. Žilinskas (2013) atlikę mokslinį el. dalyvavimo Lietuvos vietos savivaldoje tyrimą pažymi, kad aktyvesnis elektroninės demokratijos formų taikymas turi įtakos rinkėjų aktyvumui. V. Smalskys ir V. Šilinskytė (2016) savo straipsnyje analizuoja visuomenės įtraukimo dalyvauti vietos savivaldos lygmeniu prielaidas ir visuomenės įgalinimui poveikį darančius

veiksnius. Autoriai išskirtinį dėmesį skiria savivaldybių naudojamiems e. dalyvavimo įrankiams, jų populiarumui bei duomenų atvirumui. Lietuvos savivaldybių komunikaciją su vietos gyventojais naudojantis socialinio tinklo „Facebook“ pagalba pristato I. Aurylaitė (2017).

A. Bitino, A. Guogio, L. Migun ir G. Važgytės (2010) straipsnyje pateikiama informacija, kaip vietos bendruomenė (Vilniaus ir Varėnos rajonai) įtraukiama į socialinių paslaugų planavimo procesą, aiškinamasi, su kokiomis materialinėmis ir technologinėmis problemomis susiduria socialinių paslaugų organizatoriai. Kaimiškų seniūnijų gyventojų dalyvavimą kuriant ir teikiant socialines paslaugas tyrė L. Marcinkevičiūtė ir L. Petrauskienė (2007). Autorės išskyrė socialinių paslaugų kaimiškose seniūnijose teikimo privalumus bei trūkumus..

Tyrimo objektas – vietos gyventojų dalyvavimas tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse.

Tyrimo problema. Kurioje – Šilutės rajono ar Tauragės rajono – savivaldybėje gyventojai aktyviau dalyvauja tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje ir kas (kokios priežastys (veiksniai)) lemia jų didesnę aktyvumą?

Hipotezė. Šilutės rajono savivaldybės gyventojai yra aktyvesni tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje, lyginant su Tauragės rajono savivaldybės gyventojais, ir svarbiausia to priežastis – savivaldybės institucijų jiems suteikiama išsamesnė informacija apie tokio dalyvavimo galimybes ir sukurta geresnė motyvavimo sistema.

Baigiamojo darbo tikslas – Palyginti Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių gyventojų dalyvavimą tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje ir nustatyti, kurios savivaldybės gyventojai dalyvauja aktyviau ir dėl kokių priežasčių.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus sampratą ir formas.
2. Išnagrinėti veiksnius, galinčius turėti įtakos piliečių dalyvavimui vietos reikalų tvarkyme.
3. Atskleisti socialinės paramos sampratą ir formas.
4. Taikant anketinės apklausos ir interviu metodus palyginti Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių gyventojų dalyvavimą tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje.
5. Pateikti išvadas bei pateikti pasiūlymus suformuluotoms problemoms spręsti.

Tyrimo metodai: atsižvelgiant į baigiamojo darbo tikslą bei jame keliamus uždavinius, darbe taikomi šie metodai:

- *teoriniai metodai:* mokslinės literatūros analizė, dokumentų analizė, sisteminimas ir interpretavimas;

- *empiriniai metodai*: anketinė apklausa, interviu, statistinė duomenų analizė, *content* analizė, tyrimo rezultatų apibendrinimas. Duomenų analizei naudota SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programa (SPSS Statistics 20) bei Microsoft Office Word (2010) ir Microsoft Excel (2010) programų paketas.

Darbo struktūra: Darbą sudaro įvadas, trys pagrindinės dalys su poskyriais, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, santrauka ir anotacija lietuvių bei anglų kalbomis, priedai. Kiekvienas darbo skyrius yra apibendrinamas, pateikiami svarbiausi aspektai.

Pirmoji dalis yra teorinė. Joje pateikiama vietos savivaldos samprata, supažindinama su piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus svarba. Siekiant išryškinti tokio dalyvavimo svarbą, pateikiama glausta šio proceso teisinių pagrindų, formų bei būdų apžvalga.

Antroje baigiamojo darbo *dalyje* aprašyta metodologija: glaustai pristatomi tyrimo tikslas bei pagrindiniai darbe taikomi tyrimo metodai, pagrindžiamas kiekvieno iš metodų pasirinkimas.

Trečioje dalyje pateikiami kiekybinio ir kokybinio tyrimų metu gauti duomenys, atliekama lyginamoji dviejų savivaldybių situacijų analizė, išskiriami svarbiausi gauti rezultatai.

I. PILIEČIŲ DALYVAVIMO TVARKANT VIETOS REIKALUS SOCIALINĖS PARAMOS SRITYJE TEORINIAI IR TEISINIAI ASPEKTAI

Dabartiniame Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatyme nurodoma, kad – savivaldybė, yra „ne abstraktus administracinis vienetas“. Savivaldybės sąvokos apibrėžtyje išskirtinis vaidmuo tenka administracinio vieneto bendruomenei, nes būtent ji yra tas subjektas, kuris turi Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per to valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų išrinktą savivaldybės tarybą ir jos sudarytas, jai atskaitingas vykdomąją ir kitas savivaldybės institucijas ir įstaigas“. Sąvoka papildoma nuostata, kad savivaldybė yra viešasis juridinis asmuo. Šis papildymas reikalingas dėl to, kad vis dar gyva nuomonė, jog savivaldybė - tai tik savivaldybės institucijos ir įstaigos. Vietos savivaldos sąvoka suformuota naujai, akcentuojant gyventojų bendruomenės savitvarką ir savaveiksmiškumą tvarkyti pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją

Kadangi vietos savivalda yra arčiausiai piliečių esanti valdymo grandis, viešajam sektoriui būtina ieškoti socialiai inovatyvių piliečių dalyvavimo būdų įvairiose šio sektoriaus srityse: socialinės paramos, sveikatos apsaugos, švietimo, visuomenės saugumo ir t. t. (Vaidelytė et. al., 2016, p. 253). Šiame skyriuje apibendrintai apžvelgiama savivaldos samprata bei ypatumai, teoriniai bei teisiniai šio reiškinio aspektai, aiškinamasi, kokie veiksniai turi didžiausią įtaką piliečių dalyvavimui tvarkant vietos reikalus. Taip pat atkreipiamas dėmesys į piliečių savivaldos socialinės paramos srityje sampratą, pristatoma šioje srityje sukaupta patirtis.

1.1. Piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus samprata, formos, veiksniai, galintys turėti įtakos piliečių dalyvavimui

Nesunku pastebėti, jog kiekvienoje demokratinėje šalyje visuomenės narių tiesioginis į(si)traukimas į sprendimų priėmimo procesus yra vienaip ar kitaip skatinamas. Nuolat siekiama, kad valdžios institucijų ir piliečių dialogas bei partnerystė rengiant sprendimus būtų pilietinės ir demokratinės visuomenės plėtros pagrindu.

Aktyvus pilietinis dalyvavimas yra neatsiejamas nuo savarankiško (laisvo) ir sąmoningo piliečio apsisprendimo įsitraukti į politinio sprendimo priėmimo procesą. „Politinės galios decentralizacija yra svarbus dalyvavimo demokratijos (*angl. participatory democracy*) elementas (Mookherjee, et. al., 2006, p. 4)“. Žodis *demokratija*, išvertus iš graikų kalbos, reiškia liaudies valdžią. Tarptautinių žodžių žodyne

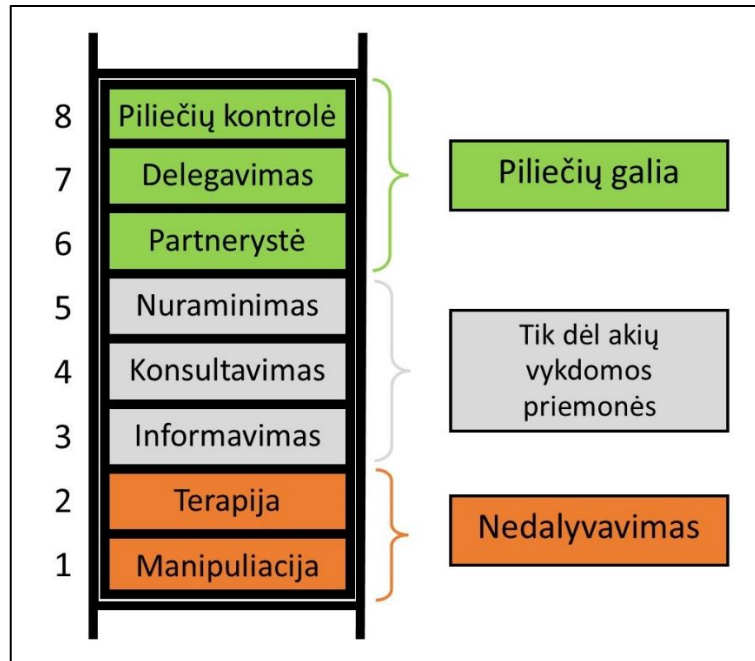
pažymima, jog demokratija yra tokia valstybės valdymo forma, kai visa valdžia kyla iš piliečių valios, o įstatymus leidžia laisvais ir reguliariais rinkimais renkami tautos atstovai. (Vaitkevičiūtė, 2007).

Pagal istorinę kaitą demokratija gali būti *klasikinė* ir *šiuolaikinė*. A. Jankauskas pažymi, kad klasikinės demokratijos pagrindiniai principai formavosi senovės Graikijoje, Atėnuose dar 460–322 prieš Kristų. Vadinamoji *tiesioginė demokratija* tada reiškė aktyvų piliečių dalyvavimą valstybės valdyme: piliečiai visuotiniuose susirinkimuose ar visuotiniais balsavimais patys sprendė svarbiausius valstybinius klausimus ir tik paskui sprendimus patikėdavo įgyvendinti specialiai sudarytoms institucijoms. Tačiau, anot D. Beinoravičiaus (2007, p. 8), šių dienų kontekste tokia demokratijos forma virto neįmanoma. Šį reiškinį nesudėtinga paaiškinti: šiuolaikinės valstybės yra pernelyg didelės, kad visi jų piliečiai galėtų tvarkyti valstybinius reikalus. Taigi, tiesioginė demokratija neišvengiamai transformavosi į netiesioginę - atstovaujамąją demokratiją. Šiuo atveju, *atstovaujamoji demokratija* gali būti suvokiama kaip demokratijos forma, kai valstybės piliečiai išrenka savo atstovus ir jiems paveda tvarkyti valstybės reikalus (Budge, 2005, p. 4).

Šiuolaikiniame pasaulyje demokratija dažnai suvokiama kaip daugialypis reiškinys. Šią mintį tikslinga iliustruoti P. Ragauskio (2016, p. 9) teiginiais, kuris, apibendrinamas įvairias mokslines publikacijas, akcentuoja, jog demokratijos samprata yra nevienareikšmė. Autoriaus teigimu, šiandien šį reiškinį galima suprasti kaip tam tikrą sprendimų bei elgesio turinį lemiantį politinį ir teisinį konstruktą, sprendimų priėmimo bei įgaliojimų sprendimų priėmėjams suteikimo procedūras arba kaip nesibaigiantį nuolatinį demokratinį procesą. Bet kuriuo atveju, reikia pažymėti, jog demokratijos sąlygomis visa liaudis yra įtraukiama į savivaldos ciklą (Paulauskas, 2000, p. 12). Iš esmės, savivaldi bendruomenė dažnai laikoma labiausiai paplitusia socialinės vietinės teritorijos ribose gyvenančių žmonių organizacijos forma (Nefas, 2007, p. 75). Dėl šios priežasties tampa svarbu išsiaiškinti ne tik piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus sampratą ar formas, bet kartu nustatyti, kokie veiksniai tur įtakos piliečių dalyvavimui.

J. Grace ir P. Grace (2017) akcentuoja, kad, bene, geriausiai žinomas piliečių dalyvavimo modelis yra S. Arnstein dar 1969 m. sukurtos „Piliečių dalyvavimo kopėčios“. Šio modelio privalumas tas, kad jis yra nesunkiai sunprantamas, atskleidžiantis paprastus žingsnius, kaip parodyti aktyvų piliečių dalyvavimą. Prieš pateikiant minėto modelio skirstymą, tikslinga pažymėti, kad S. Arnstein dalyvavimo supratimas apibrėžiamas kaip skirtingų šalių gebėjimas pasiekti tai, ką jos išsikelia savo tikslu. Esminis faktorius čia yra galia – kas ją turi, tas ir nusprendžia, kam suteikti priėjimą prie jos. J. Grace ir P. Grace (2017, p. 18) teikia pavyzdį šiai minčiai: kadangi dalyvavimas priklauso nuo informacijos, pinigų, žmonių pasitikėjimo bei įgūdžių, gali nutikti taip, kad organizacija nenorės skatinti piliečių dalyvavimo, nes klaidingai bijos prarasti kontrolę. Tokiu atveju tikima, kad galia yra begalinė, tad dalintis ja reikia ribotai. Suteikus per

daug galios kitiems, tai gali reikšti pačių galios praradimą. Tuo tarpu, remiantis S. R. Arnstein modeliu (žr.1 pav.) galime teigti, kad dažniausiai veikimas kartu, kaip tik, padeda pasiekti daugiau, nei būtų buvę galima pasiekti atskirai.

1 pav. S. R. Arnstein „Piliečių dalyvavimo kopėčios”

Sudaryta darbo autorės, remiantis Arnstein S. R., 2010; Babu, 2018; Grace et. al., 2017.

Žemiau, remiantis mokslinėje literatūroje publikuotomis išvalgomis (Arnstein S. R., 2010; Babu, 2018; Grace et. al., 2017) pateikiamas glaustas „Piliečių dalyvavimo kopėčių” pakopų aprašymas:

1., 2. *Manipuliacija ir Terapija.* Pažymėtina, kad abu šie būdai reiškia nedalyvavimą. Jų tikslas yra gydyti ar mokyti dalyvius. Atspirties taškas yra manymas, kad siūlomas planas yra akivaizdžiai geriausias, o dalyvių įtraukimo tikslas yra įgyti publikos palaikymą per viešuosius ryšius.

3. *Informavimas.* Šis būdas literatūroje laikomas pirma svarbia pakopa arba lygmeniu, kai siekiama tikrojo dalyvavimo. Abipusis dalinimasis informacija turi būti suvokiamas kaip rimtas procesas. Jei piliečiai bus įtraukiami dažnai, jie jausis išklaustyti, išgirsti ir dėl to vertinami. Būtent tai ir gali padėti paskatinti juos aktyvesniam įsitraukimui į būsimus projektus bei kita veiklas.

4. *Konsultavimasis.* Tai esminis lygmuo/pakopa, peržengiantis dalinimąsi informacija ir pasiekiantis patį piliečių įsitraukimą: ši pakopa gali apimti apklausas (žodžiu ar raštu), kaimynų susitikimus, vis svarbesniais tampančius socialinių tinklų projektus, viešas konsultacijas. Dėl, iš pažiūros, lengvai įvykdomo paties proceso, konsultavimąsi dažnai mėgsta rinktis organizacijos, kurios jaučia

pareigą ar yra įsipareigojusios parodyti piliečių įsitraukimą. Veikiausiai, dėl šios priežasties, S. R. Arnstein teigia, kad tai tik „butaforija“ - ritualas, kuris atliekamas, siekiant sudaryti įspūdį, kad dalyvavimas yra užtikrinamas, tačiau, iš tikrųjų, pakankamas gylis procesui taip ir nėra suteikiamas.

5. *Nuraminimas*. Šis lygmuo/pakopa atpažįstamas daug kam, kas buvo įsitraukę į bendruomeninių veiklų plėtrą ir jaunimo veiklas. Tai leidžia žmonėms, kurie parenkami dėl to, kad yra matomi kaip „saugūs“ piliečiai, išsakyti patarimus ar aktyviai planuoti. Tiesa, šie žmonės daržnai būna atsirinkti pačių organizatorių, o ne suinteresuotos grupės atstovų, ir kaip „pasyvūs aktyvistai“ kviečiami į įvairius komitetus. Tačiau, kaip teigia S. R. Arnstein, galia ir toliau išlieka galingųjų rankose, ir būtent jie pasilieka sau teisę spręsti, ar dalyvavusių asmenų patarimai yra tinkami, ar į juos atsižvelgti.

6. *Partnerystė*. Ši sąvoka reiškia ilgalaikį įsipareigojimą, todėl šiame lygmenyje galia yra paskirstoma per derybų tarp piliečių ir galios turėtojų procesą. Galia demonstruojama apibrėžiant aiškius vaidmenis ir atsakomybes, o pats mažiausias reikalavimas yra jais dalintis (pvz., dirbant bendrose darbo grupėse). Tiesa, minėto proceso trukmė neretai labai išsitiesia, todėl dažnai, nejučia, savaime pašalina tokias grupes kaip, pavyzdžiui, jaunimas.

7. *Delegavimas*. Šiame lygmenyje aiškiai įtraukiami aktyvūs piliečiai. Čia jie, iš tikrųjų, sudaro daugumą įvairiuose organuose (komitetai, darbo grupės) ir su deleguota galia priima sprendimus. Ten, kur vyksta šis procesas, akivaizdžiai matoma, kad buvo skirta daug laiko ir jėgų visuomenės narių įtraukimui, todėl dabar jie turi galią užtikrinti projekto atskaitomybę.

8. *Piliečių kontrolė*. Tai galios (ar kontrolės) pakopa, kuomet užtikrinama, kad dalyviai ar gyventojai patys galėtų valdyti programą ar instituciją. Siekiama, kad įsitraukę piliečiai būtų atsakingi už politikos ir vadybinius aspektus ir derėtusi dėl sąlygų, galėtų jas keisti. Siekiant apsaugoti bendruomenės išteklius turėtų būti nustatomos ir įgyvendinamos adekvačios kontrolės priemonės.

Leidinyje „Savivaldybių ir nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimas“ (2015, p. 7) akcentuojami kriterijai, kurie yra būtini tam, kad piliečiai galėtų plačiai įsitraukti į įvairius jiems patiems reikšmingus politinius reikalus:

- *veiksmingas dalyvavimas*, kai sudaromos galimybės dalyvauti priimant sprendimus ir išsakyti savo argumentus;
- *sąmoningas supratimas*, kai galima sužinoti arba pateikti savo argumentus dėl to, koks sprendimas konkrečiu klausimu būtų pats geriausias interesų grupei;
- *balsavimo lygybė* lemiamu tarpsniu, užtikrinanti asmens pasitikėjimą savo balso ar įgaliojimų suteikimo atžvilgiu;
- *darbotvarkės kontrolė*, kai ji formuojama kartu su piliečiais;

- *įtraukimas*, konkrečios valstybės piliečiams suteikiant įgaliojimus spręsti jiems patiems rūpimus klausimus ir tenkinti savo teisėtus interesus.

Pačią piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo procese sąvoką apibrėžti galima įvairiai. Viena vertus, tai gali būti suprantama kaip „*valdžios institucijos sprendimų priėmimo metodas, pagrįstas atskirų piliečių, suinteresuotų piliečių grupių (interesų grupių) įtraukimu į sprendimų rengimo, svarstymo, derinimo, priėmimo procedūrą teisės aktų nustatytais būdais, siekiant, kad jų bendri lūkesčiai, patirtis, norai bei interesai būtų visapusiškai išnagrinėti ir įvertinti prieš priimant sprendimus* (Viešasis valdymas, 2010, p. 203)“. Tuo tarpu, E. Petukienė, R. Tijūnaitienė, A. Raipa, (2007, p. 87–95), šiuo atveju, siūlo trumpesnę apibrėžtį. Autorių teigimu, piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo sąvoką galima aiškinti kaip *tiesioginį piliečių ar interesų grupių dalyvavimą politikos procese*.

Atsiradus prielaidoms piliečiams įsitraukti į socialinius ir ekonominius sprendimus, kartu atsiranda ir sąlygos daryti įtaką sprendimams, dalyvauti vietos reikalų tvarkyme platesniu mastu, konfliktams bendruomenėse mažėti (Petukiene et. al., 2007). Remiantis vadovėlyje „Lietuvos konstitucinė teisė“ (2001, p. 331) pateikiamomis išvalgomis, būtina akcentuoti, kad, šiuo atveju, sąvoka *pilietis* apima net tuos asmenis, kurie neturi Lietuvos Respublikos pilietybės, tačiau teisės aktai suteikia jiems kai kurias galimybes dalyvauti sprendimų priėmimo procese. Politinių teisių įgyvendinimas siejamas su pilietybe, tačiau pilietybės turėjimas nėra būtina sąlyga visoms politinėms teisėms įgyvendinti. Asmenys, neturintys Lietuvos Respublikos pilietybės, taip pat naudojami kai kuriais politinių teisių įgyvendinimo būdais – jie turi teisę pateikti peticijas, skundus, prašymus, dalyvauti asociacijų veikloje.

Šioje vietoje svarbu akcentuoti tai, kad šiuolaikinėje visuomenėje egzistuoja ne viena piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus forma. Remiantis įvairiomis išvalgomis mokslinėje literatūroje (Bučinskas et.al., 2011; Callahan, 2007; Raipa, 2001; Strančinskienė, 2015), derėtų pažymėti, jog šios formos dažnai skirstomos į *tradicines* ir *netradicines*. R. Petrauskienė ir G. Žilinskas (2013, p. 63–64), remdamiesi klasikine politinio dalyvavimo tipologija, siūlo tapatų piliečių dalyvavimo formų skirstymą į konvencines ir nekonvencines. Šį skirstymą plačiai apžvelgia ir R. Riekašius (2011). Apibendrinant mokslininkų išvalgas galima pažymėti, jog tradicinėmis (*konvencinėmis*) piliečių dalyvavimo formomis laikomi balsavimas rinkimų ir / ar referendumų metu, įsitraukimas į rinkiminę kampaniją, bendruomeninė veikla, teisė dalyvauti įstatymų leidyboje, teisė vienytis į asociacijas, dalyvauti susirinkimuose, visuomeniniuose svarstymuose. Savivaldybių gyventojams, be paminėtųjų, labai svarbios yra ir vietos gyventojų apklausos, seniūnaičių rinkimai ir kt.

Derėtų atsižvelgti į tai, jog šių dienų kontekste vis dažniau siekiant įtraukti piliečius ar kitus suinteresuotuosius į bendradarbiavimą grįstus sprendimų svarstymo procesus ar kitas atitinkamas veiklas,

dažnai pasitelkiamos ir elektroninės komunikacijos priemonės. K. Jakutytė – Ancienė (2017, p. 76) pastebi, jog elektroninis dalyvavimas, dėl didėjančio savo populiarumo ir prieinamumo, neretai priskiriamas prie tradicinių piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus formų. Pačią elektroninio dalyvavimo sampratą autorė apibendrintai aiškina taip: “<...> elektroninis dalyvavimas apima daugybę priemonių, kurias taikant kuriamas dialogas ir įtraukiami piliečiai bei kiti suinteresuotieji į sprendimų svarstymo procesus”. Keletas tokių elektroninio dalyvavimo formų: internetinės nuomonių apklausos, elektroninio balsavimo metodai, elektroninės peticijos ar e-koncultacijos. E. Daubarytė (2014 p. 18), apibendrinama įvairių mokslininkų įžvalgas, dar išskiria šias elektroninio dalyvavimo formas: pranešimai elektroniniu paštu, dinaminis žiniasklaidos ir interneto stebėjimas, savanorių įsitraukimas ir koordinavimas, „*Online*“ forumai, internetinių transliacijų peržiūra, teisės aktų paieška ir t.t.

Nepaisant to, ar kalbama apie aukščiau paminėtas klasikines piliečių dalyvavimo formas, ar apie elektroninį dalyvavimą, būtina akcentuoti, kad toks ir panašus piliečių įsitraukimas į vietos reikalų tvarkymą visada siejamas su tradiciniu, visiems priimtinu politiniu elgesiu. Tuo tarpu, netradicinė (*nekonvencinė*) politinė veikla apima netradicinį politinį elgesį. Šiai grupei galima priskirti įvairias demonstracijas, piketus, protestus, peticijų pasirašymą ar dalyvavimą įvairiuose socialiniuose judėjimuose. Dėl savo pobūdžio ši veikla dažnai net yra vadinama *protesto politika*. Tiesa, R. Riekašius (2011, p. 25-28) pažymi, jog politinio dalyvavimo galimybių spektras vis plečiasi, todėl ir pati riba tarp konvencinio ir nekonvencinio piliečių dalyvavimo sparčiai mažėja.

Galima pastebėti, jog piliečių dalyvavimas gali pasireikšti įvairiomis formomis. Anot A. Raipos (2001, p. 345-346), sąlyginai, piliečių dalyvavimo formas tvarkant vietos reikalus galima suskirstyti ir taip:

- *Organizacinės dalyvavimo formos* (piliečių grupės, specifinės interesų grupės, piliečių komitetai);
- *Individualios dalyvavimo formos* (balsavimas, dalyvavimas programose ir projektuose);
- *Informacijos sklaidos dalyvavimo formos* (dalyvavimas mitinguose, konferencijose, spaudoje, rengiant publikacijas);
- *Informacijos paieškos dalyvavimo formos* (darbas su dokumentais, situacijų analizė, apžvalgos ir kt.).

Atsižvelgiant į anksčiau aptartą gana įvairialypę piliečių dalyvavimo vietos reikalų tvarkyme formų klasifikaciją, galima daryti prielaidą, kad skirtingų dalyvavimo formų gausa egzistuoja ne be priežasties. Tai argumentuoti tikslinga R. Riekašiaus (2011, p. 11) mintimis, kuris pažymi, kad skirtingos piliečių dalyvavimo formos egzistuoja dėl skirtingų tikslų, politinės veiklos ypatumu, piliečiams keliamų

reikalavimų ir pačios veiklos pobūdžio. Autoriaus teigimu, vieni veiksmai iš piliečių reikalauja daug pastangų ar net aukšto politinio išmanymo lygio, tuo tarpu, kitos politinio dalyvavimo formos yra labiau monotoniškos. Kitaip tariant, kiekvienas pilietis vietos savivaldoje gali dalyvauti jam labiausiai priimtinu ir / ar prieinamu būdu.

Kadangi aktyvus piliečių dalyvavimas suprantamas kaip asmeninės atsakomybės prisiėmimas sprendžiant vietos bendruomenės reikalus įvairiose srityse, tikslinga pažymėti, jog šis reiškinys, visų pirma yra veiksmingas ir svarbus dėl šių priežasčių:

- skatinamas visuomenės ir vietos valdžios dialogas;
- kuriamos sąlygos geram valdymui, nes didinamas valdžios institucijų veiklos skaidrumas bei atskaitomybė;
- padedama spręsti bendruomenės problemas bei nustatyti bendruomenės poreikius ir prioritetus;
- skatinamas bendruomenės kūrybingumas, ugdomas abipusis pasitikėjimas, sąmoningumas;
- padedama koreguoti ir tobulinti strategines programas, siekiant užtikrinti visuomenės paramą ir t.t. (Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas, 2015, p. 6-7).

Tačiau tam, kad piliečiai galėtų naudotis savo teisėmis, vykdyti savo pareigas politinių ir teisinių sistemų kontekste, įvairios valstybinės institucijos privalo informuoti visuomenę apie jos dalyvavimo galimybes (Petronytė, et. al, 2015). Toks informavimas turėtų suteikti žinių apie pilietines ir politines teises, kitas žmogaus teises, piliečių pareigas. „Rekomendacijose dėl visuomenės dalyvavimo viešųjų sprendimų priėmimo skatinimo (2016)“ pažymima, kad informacijos prieinamumas gyventojams yra vienas pirmųjų žingsnių visuomenės įsitraukimo į viešąjį valdymą link. Kitaip tariant, - visuomenės informuotumas yra suprantamas kaip esminė piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo procesuose ir valdžios atvirumo sąlyga. Dėl šios priežasties valstybės ir savivaldybių institucijoms siūloma nuolat stebėti ir išsiaiškinti, kokie informacijos sklaidos kanalai yra gyventojams (ir atskiroms jų grupėms) prieinami. Šie ir panašūs veiksmai reikalingi tam, kad piliečiai galėtų dalyvauti minėtose politinėse ir teisinėse sistemose, konstruktyviai kritikuoti ir reikšti pritarimą demokratinėms sistemoms bei jų vystymui per individualią ir kolektyvinę veiklą.

Nors, kaip jau minėta, piliečiai vietos reikalų tvarkyme gali dalyvauti pačiu jiems priimtinausiu būdu, o tai padaryti jiems turėtų padėti geras piliečių informuotumas, vis gi, tenka pripažinti, kad dažnai ne visomis šiomis galimybėmis dalyvauti sprendimų priėmimo aktyviai ir sėkmingai naudojasi.

Metodiniame leidinyje „Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas“ (2015) akcentuojama, kad Lietuvoje dar, salyginai, nedaug piliečių aktyviai dalyvauja socialiniame ir politiniame

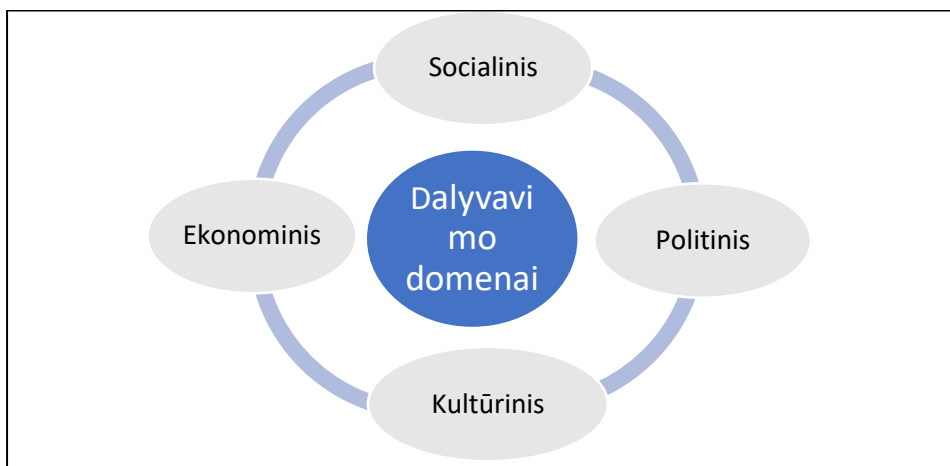
gyvenime, todėl galima konstatuoti, jog dauguma jų sąmoningai, ar ne, linkę leisti priimti sprendimus atsakingiems valstybės tarnautojams, šitaip stokodami pilietinės sąmonės ir aktyvaus dalyvavimo viešajame gyvenime. Gyventojų dalyvavimo vietos reikalų tvarkyme studijoje (2010, p. 5) pastebima, kad nors piliečių dalyvavimas, kaip pageidautina veikla, įtraukiamas į daugelio šalių, tame tarpe, ir Lietuvos, dokumentus bei teisės aktus, dažnai tai, vis tik, lieka formali, o ne reali veikla. Šiai minčiai pritaria ir J. Gaventa bei G. Barrett (2010, p. 9), kurie pažymi, jog nepaisant to, kad jau kurį laiką visuomenėje stengiamasi aktyviai vystyti piliečių įsitraukimo į valdymo procesus aktyvinimo strategijas, nuolat jaučiamas atotrūkis tarp teorinių ir realių piliečių dalyvavimo rodiklių.

Dėl šios priežasties tampa svarbu nustatyti, kokios yra piliečių (ne)dalyvavimo vietos reikalų tvarkyme priežastys, kaip, ir ar apskritai, įmanoma tobulinti minėtą procesą.

Remiantis L. Strančinskienės (2015, p. 5) išvalgomis galima daryti prielaidą, kad egzistuoja labai įvairios piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą priežastys. Pasak autorės, jas galime suskirstyti į:

- Politines dalyvavimo priežastis;
- Socialines dalyvavimo priežastis;
- Ekonominės dalyvavimo priežastis;
- Su sparčiais pokyčiais visuomenės gyvenime susijusias dalyvavimo priežastis;
- Bendruomenės narių lūkesčių sąlygotas dalyvavimo priežastis.

Kadangi piliečių dalyvavimą priimant sprendimus lemia ekonominės, socialinės ir politinės priežastys autoriai H. J. Abs ir R. Veldhuis (2006), remdamiesi keturiomis pilietiškumo dimensijomis (politine, ekonomine, socialine ir pilietine) išskiria keturis dalyvavimo domenų: politinio, socialinio, kultūrinio bei ekonominio (žr. 2 pav).

2 pav. Dalyvavimo domenai

Sudaryta darbo autorės, remiantis H. J. Abs ir R. Veldhuis (2006)

Pažymėtina, kad aukščiau išvardintas piliečių dalyvavimo priežastis neretai lemia daugelis faktorių. Pasak D. Kosar (2016), tam įtakos turi net savivaldos institucijų bei jų darbuotojų požiūris į visuomenės interesus bei piliečių aktyvumą. Ne ką mažiau reikšminga ir valstybės tarnautojų kompetencija bei noras bendrauti su piliečiais. Akcentuojamas valstybės institucijų ir jų tarnautojų poreikis rūpintis piliečiams lengvai prieinama informacijos apie institucijos veiklą sklaida.

Panašius veiksnius, kurie gali įtakoti piliečių dalyvavimą tvarkant vietos reikalus išskiria ir V. Smalskis (2010). Autoriaus teigimu, aktyvus piliečių dalyvavimas sprendimų priėmimo procese yra itin reikšmingas, todėl jį būtina skatinti. Taip pat kaip vienas iš veiksnių išskiriamas (ne)pasitikėjimas valdžios institucijomis bei jų atstovais. Pažymima, kad piliečių požiūris į jų pačių informavimo kokybę dažnai yra neigiamas, tad tai taip pat lemia jų įsitraukimo efektyvumą. Šiai minčiai pritaria ir S. Nefas (2012, p. 842), kuris akcentuoja, jog spauda neruošia politiškai išprususių piliečių, nebando pakelti susidomėjimo politika, todėl žmonės dažnai ir patys supranta, kad neišmano politikos, o tai, kas per žiniasklaidą juos pasiekia (politikų skandalai, sensacijos) tik dar labiau įneša sumaištis.

Toliau analizuojant mokslinę literatūrą pastebima, jog dauguma veiksnių, lemiančių piliečių įsitraukimo (ne)efektyvumą, klasifikacijų tarpusavyje nesiskiria arba skiriasi nežymiai. Dėl šios priežasties tikslinga šias mokslines įžvalgas (Cooper et. al., 2006; Kosar, 2016; Smalskis, 2010; Strančinskienė, 2015; Veidelytė et. al., 2015) apibendrinant išskirti tik esminius faktorius, galinčius turėti įtakos piliečių dalyvavimui:

- Valdžios požiūris į piliečius ir pasitikėjimas jais;
- Piliečių požiūris į valdžią ir pasitikėjimas ja;
- Piliečių aktyvumas;
- Pačių piliečių kompetencija;
- Valdžios atliepiamumas (*angl. responsiveness*);
- Piliečių informavimo kultūra ir lygmuo.

Atsižvelgiant į faktorius, kurie lemia piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą (ne)efektyvumą, gausą, natūraliai kyla klausimas, „Koks tada piliečių dalyvavimas sprendimų priėmime yra pageidautinas?“ Remiantis įvairių autorių teiginiais (Babu, 2018; Krupavičius et. al., 2017; Pestoff et. al., 2012) derėtų akcentuoti, kad jis būtinai turi ne tik duoti naudos, bet ir būti priimtinas abiem pusėms – tiek patiems piliečiams, tiek ir valdžiai, priimančiai sprendimus. Kadangi piliečių dalyvavimas tvarkant vietos reikalus suprantamas kaip procesas, padedantis valdžiai geriau tenkinti piliečių poreikius, o piliečiams suteikiantis galimybę juos išsakyti, galima teigti, jog aktyvus ir sėkmingas vietos gyventojų dalyvavimas

kartu sukuria sąlygas brandžios pilietinės visuomenės formavimuisi. Dėl to privalo būti visapusiškai skatinamas.

Apibendrinant galima teigti, jog nuo pat jos atsiradimo antikos laikais, požiūris į demokratiją ir pati demokratijos samprata dažnai keitėsi. Valstybės, tiek teritorine, tiek gyventojų skaičiaus prasme, nuolat plėtėsi, todėl nuo tiesioginės demokratijos palaipsniui pereita prie atstovaujamosios demokratijos. Tačiau, nepaisant to, piliečių dalyvavimas tvarkant vietos reikalus vis dar yra labai svarbus, nes padeda valdžios institucijoms geriau suprasti ir tenkinti visuomenės poreikius. Glaudus valdžios ir piliečių bendradarbiavimas taip pat skatina abipuse pagarba ir pasitikėjimu paremtą sąveiką visuomenėje. Įvairūs autoriai dažnai akcentuoja skirtingus piliečių dalyvavimo sampratos aspektus. Dėl šios priežasties tikslinga pažymėti, jog, bendrąją prasme, piliečių dalyvavimas gali pasireikšti įvairiomis formomis: tradiciškai (balsavimas rinkimų ir / ar referendumų metu, įsitraukimas į rinkiminę kampaniją, bendruomeninė veikla, teisė dalyvauti įstatymų leidyboje, teisė vienytis į asociacijas, dalyvauti susirinkimuose ir pan.) ir netradiciškai (demonstracijos, piketai, protestai, peticijų pasirašymas, dalyvavimas įvairiuose socialiniuose judėjimuose ir pan.).

1.2. Piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus formos, taikomos Lietuvoje, ir jas reglamentuojantys teisės aktai

Anot B. Smith, reikšminga ir nepriklausoma vietos valdžia yra demokratijos pagrindas (Kosar, 2016, p.124). Paprasčiau tariant, vietos savivaldą galima apibūdinti kaip vieną iš būtinausių sąlygų demokratijos tvarumui užtikrinti.

Remiantis J. Dvorak (2009) išvalgomis tikslinga pažymėti, kad piliečių dalyvavimas sprendimų priėmimo ne tik skatina valdžios institucijų ir vietos gyventojų dialogą, bet kartu sukuria sąlygas našiau spręsti kylančias problemas ar konfliktus. Atsižvelgiant į tai galima daryti prielaidą, jog piliečiams dalyvaujant vietos valdžios politiniame gyvenime ir reiškiant savo interesus, formuojama pilietinė atsakomybė bei valdžios atskaitomybė piliečiams.

Tačiau taip pat ne ką mažiau svarbu pažymėti, kad piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo proceso efektyvumui ir kokybei užtikrinti, visų pirma, turi būti ir tam tikros teisinės galimybės. Kitaip tariant, piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo procesas turi būti teisiškai reglamentuotas.

Kaip teigiama Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos parengtoje gyventojų dalyvavimo vietos reikalų tvarkyme studijoje (2010, p. 3), minėtą procesą reglamentuojančius teisės aktus galima suskirstyti į kelis lygius:

- *Lietuvos Respublikos Konstitucija*: joje reglamentuojamos pagrindinės piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo procese nuostatos, nustatyti pagrindiniai principai, kurie detalizuojami įstatymuose ir poįstatyminiuose teisės aktuose.

- *Tarptautiniai teisės aktai*: pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos (1992) 138 straipsnio nuostatą, tai yra tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Seimas, ir kurios yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. Kitaip tariant, šie tarptautiniai teisės aktai yra tiesioginio taikymo, o jų galia prilygsta įstatymų galiai. Piliečių galimybės dalyvauti sprendimų priėmimo, viešųjų reikalų tvarkymo procesuose užtikrinamos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija, JTO Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, Europos socialine chartija (pataisyta), Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija, Europos vietos savivaldos chartija, Europos Tarybos Ministrų rekomendacijomis.

- Kai kurie *poįstatyminiai teisės aktai*: Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos parengtame leidinyje „Spręskite patys“ (2006, p. 14 - 15) pažymima, kad šie dokumentai (Vyriausybės nutarimai, ministrų įsakymai, savivaldybių tarybų sprendimai) reikalingi įstatymams ir kitiems norminiams teisės aktams įgyvendinti. Jais taip pat nustatomos piliečių dalyvavimo galimybės ir šio dalyvavimo procedūra.

- *Kitos piliečių dalyvavimo galimybes užtikrinančios nutartys* (Vietos gyventojų apklausų tvarka, patvirtinta Vyriausybės; Piliečių ir kitų asmenų aptarnavimo viešojo administravimo ir kitose institucijose pavyzdinė tvarka, patvirtinta Vyriausybės; Savivaldybių tarybų veiklos reglamentai ir kiti teisės aktai).

Šioje vietoje tikslinga pažymėti, kad pati sąvoka *vietos savivalda* gali būti traktuojama kaip tam tikra teritorinio valdymo forma arba tam tikra viešojo administravimo sistema (Astrauskas, 2013, p. 47). Remiantis H. Kanitz (1995, p. 27 - 34) išvargomis galima teigti, jog vietos savivalda įtraukia pilietį į vietos uždavinių sprendimą, išplečia politinio dalyvavimo bazę, užtikrina, kad būtų toleruojami įvairių visuomeninių ir kultūrinių sluoksnių interesai, suteikiantys jiems teisę reikšti savo politinius, visuomeninius bei ekonominius interesus ir dalyvavimą valstybės valdyme. Autorius taip pat pažymi, kad vietos savivalda, atsižvelgiant į konkrečias vietos aplinkybes bei problemas, sudaro galimybę priimti piliečiams palankius sprendimus.

Remiantis Lietuvos Respublikos Savivaldos įstatymu (1995) pažymėtina, jog vietos savivaldos teisė įgyvendinama per savivaldybių tarybas ir jų sudaromas vykdomąsias institucijas. Vietos savivaldybė, šiuo atveju, įvardijama kaip pagrindinė institucija, atsakinga už vietos reikalų tvarkymą. Kitaip tariant, tai yra valstybės teritorijos administracinis vienetas, turintis juridinio asmens statusą bei LR Konstitucijos

laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per savivaldybės tarybą. Atsižvelgiant į tai galima daryti prielaidą, jog piliečiams savivaldybė yra svarbiausia jų interesus administruojanti institucija, arba, kitaip tariant, artimiausia valdžios institucija.

Pagal Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymą (1995), savivalda apibrėžiama daugiau kaip piliečių, o ne valdžios įstaigų veikla. Dėl šios priežasties tikslinga išskirti pagrindinius principus, kuriais savivalda iš esmės yra grindžiama:

- *Žmogaus teisių bei laisvių užtikrinimas ir gerbimas.* Tai savivaldybės institucijų ar valstybės tarnautojų priimami sprendimai, kurie neturi pažeisti žmogaus orumo, jo teisių ir laisvių bei moterų ir vyrų lygių galimybių.
- *Gyventojų dalyvavimas tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus* reiškia, kad vietos savivaldybės institucijos sudaro sąlygas gyventojų tiesioginiam dalyvavimui ir skatina įvairias pilietinės iniciatyvos formas.
- *Savivaldybių ir valstybės interesų derinimas tvarkant viešuosius savivaldybių reikalus.*
- *Bendruomenės ir atskirų savivaldybės gyventojų interesų derinimas* – tai reiškia, kad savivaldybės institucijų priimti sprendimai bendruomenės interesais neturi pažeisti įstatymų garantuotų atskirų gyventojų teisių.
- *Savivaldybės institucijų veiklos laisvė ir savarankiškumas,* kai jos, įgyvendindamos įstatymus ir kitus teisės aktus bei įsipareigojimus bendruomenei, priima sprendimus.
- *Atsakomybė rinkėjams* suprantama kaip savivaldybės tarybos narių atskaitomybė ir atsakomybė rinkėjams už savo veiklą.
- *Savivaldybės veiklos ir savivaldybės institucijų priimamų sprendimų teisėtumas* reiškia savivaldybės veiklos bei visų jų veiklos klausimais priimtų sprendimų atitikti įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimus.
- *Veiklos skaidrumas* apibūdinamas kaip savivaldybės institucijų atsakomybė savo veiklą gyventojams pristatyti atvirai, aiškiai ir suprantamai, kartu sudarant sąlygas jiems gauti paaiškinimus, kas ir kodėl daroma.
- *Viešumas ir reagavimas į gyventojų nuomonę* apibrėžiamas kaip gyventojų ar jų atstovų teisė susipažinti su savivaldybės institucijų priimtais sprendimais, gauti viešus ir motyvuotus atsakymus į pareikštą nuomonę apie savivaldybės institucijų ir kitų savivaldybės viešojo administravimo subjektų bei atskirų valstybės tarnautojų darbą.

Toliau, remiantis mokslinės literatūros ir dokumentų studijomis, glaustai apžvelgiamos piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus formos, kurios egzistuoja Lietuvoje bei jas reglamentuojantys teisės aktai:

- **Informacijos gavimas ir teikimas.** Pagal *Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų* įstatymą (2000), visa informacija apie įstaigos veiklą vykdančiais teisės aktais pavestas funkcijas turi būti visiems prieinama ir teikiama neatlygintinai. Pažymėtina, jog vietos gyventojai ar jų atstovai turi teisę gauti viešus ir motyvuotus atsakymus į pareikštą savo nuomonę apie savivaldybės institucijų ir kitų savivaldybės viešojo administravimo subjektų ar atskirų valstybės tarnautojų darbą. Patys piliečiai taip pat gali imtis iniciatyvos ir teikti informaciją valstybės ar savivaldybių institucijoms (pavyzdžiui, informuoti apie tam tikras problemas).
- **Pastabų / siūlymų / rekomendacijų teisės aktų projektams teikimas.** Vyriausybės ir jos institucijų bei vietos savivaldos institucijų priimanų teisės aktų projektų skelbimo tvarką reglamentuoja Vyriausybės nutarimas *Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašo patvirtinimo* (2003). Šiuo nutarimu paimama, kad kiekvienos valdžios institucijos interneto svetainės srityje „Teisės aktų projektai“ turi būti skelbiami įstaigos rengiami įstatymų ir kitų norminių teisės aktų projektai, taip pat jai pavaldžių ir jos reguliavimo sričiai priskiriamų kitų įstaigų parengti ir Vyriausybei teikiami įstatymų ir kitų norminių teisės aktų projektai. Savo pastabas, pasiūlymus bei pataisas šiems svarstomiems teisės aktų projektams turi teisę teikti kiekvienas suinteresuotas pilietis, taip pat – juridiniai asmenys. Savivaldybėje svarstomiems tarybos sprendimų projektams pastabas galima teikti savivaldybės tarybos komitetams, savivaldybės tarybos nariams. Be to, vadovaujantis *Vietos savivaldos įstatymu* (2020 - 01 - 01 redakcija), savivaldybės institucijoms pavesta organizuoti gyventojų apklausas, susirinkimus, sueigas, viešą peticijų nagrinėjimą, skatinti kitas pilietinės iniciatyvos formas ir tokiu būdu sudaryti sąlygas savivaldybės gyventojams tiesiogiai dalyvauti rengiant ir svarstant sprendimų priėmimo projektus.
- **Prašymų ir skundų teikimas.** Piliečių *Prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklėse* (2007) detalieji išdėstyti reikalavimai tiek pačių prašymų turiniui bei formai, tiek jų nagrinėjimo procedūroms. *LR Konstitucijoje* (1992) taip pat garantuojama piliečių teisė kritikuoti valstybės įstaigų ir pareigūnų darbą. Už šią kritiką persekioti yra draudžiama. Tiesa, šioje vietoje būtina akcentuoti, kad bet koks šmeižtas ar įžeidimas traktuojamas kaip

nusikalstama veika, tad piliečių reiškiami kritika valdžios atstovams ar institucijomis privalo būti objektyvi, kultūringa.

- **Dalyvavimas posėdžiuose ir / ar darbo grupėse, komisijų veikloje, aptariant valdžios sprendimų projektus.** Piliečiai, nevyriausybinų organizacijų atstovai, atskirų sričių specialistai turi galimybę dalyvauti įvairių institucijų posėdžiuose, būti įtraukti į darbo grupes, komisijas. Savivaldybių tarybų posėdžiai, Seimo, Vyriausybės posėdžiai yra vieši – stebėti juos sudaryta galimybė tiek internete, tiek dalyvaujant tiesiogiai, laikantis kiekvienos institucijos numatytos tvarkos.
- **Įsitraukimas (įtakos darymas) per atstovus.** Pilietinės visuomenės instituto parengtame leidinyje „Valdžios ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimo viešosios politikos sprendimų priėmimo procese stiprinimas (2015)“ pažymima, jog šalies gyventojai ir nevyriausybinių organizacijos išreikšti nuomonę, teikti pasiūlymus dėl įvairaus lygmens politikos formavimo, įgyvendinimo, viešųjų sprendimų priėmimo gali ir per rinktus vietas ar nacionalinės valdžios politikus, valstybės tarnautojus, administracijų vadovus ir darbuotojus. Susitikti (ar kreiptis į juos) su rinktais atstovais (savivaldybės tarybos nariais, meru) bei institucijų atstovais, įstaigų darbuotojais galima jų priėmimo valandomis, organizuojamų viešų susitikimų metu, kreiptis į juos raštu ar telefonu, atsižvelgdami į kiekvienos institucijos, įstaigos ar konkretus politiko numatytą piliečių priėmimo ir aptarnavimo tvarką.
- **Socialiniai tinklai.** Informacinių komunikacinių technologijų amžiuje dar viena piliečių dalyvavimo tvarkant vietas reikalus forma tapo socialiniai tinklai. Atsižvelgiant į pastarųjų metų tendencijas, pastebėta, jog socialiniai tinklai piliečių naudojami dvejopai. Projekto „Piliečiai kartu“ parengtoje metodinėje priemonėje *Apie galimybes dalyvauti viešajame valdyme ir žmogaus teises* (2018 p. 48) pažymima, jog socialiniai tinklai naudojami tiek iškeliant tam tikrą problemą ir buriant bendraminčius, tiek kreipiantis į tam tikras viešojo valdymo institucijas, kurios neretai taip pat turi savo paskyras įvairiuose socialiniuose tinkluose.
- **E. demokratijos priemonių naudojimas.** Vienas ryškiausių ir dažniausiai pristatomų elektroninės demokratijos Lietuvoje pavyzdžių – Elektroniniai valdžios vartai. Šiame portale kiekvienas prisijungęs, elektroninės bankininkystės sistemą arba el.parašą naudojantis, pilietis nesunkiai pasiekia visas svarbiausias Lietuvoje teikiamas viešąsias ir administracines elektronines paslaugas. Tokiu būdu siekiama, kad vietas gyventojai galėtų sau patogiu ir prieinamu būdu gauti visą jiems aktualią informaciją vienoje vietoje.

- **Dalyvavimas bendruomenių veikloje.** Bendruomenių veikla, pasak A. Guogio ir A. Šilinskytės (2013, p. 35), Lietuvoje susiformavo didėjančią vietos gyventojų aktyvumą. Tokiu būdu siekiama patiemis daryti įtaką vietos gyventojus supančiai aplinkai, tobulinti tas kultūros, socialines, edukacines, infrastruktūros sritis, kurioms, bendruomenės nuomone, teikiamas per mažas dėmesys.
- **Dalyvavimas ne vyriausybinių organizacijų (toliau, NVO) veikloje.** Kaip teigia R. Mikalauskaitė ir V. Vitkevičius (2018, p. 41), kiekvienas asmuo turi teisę įsitraukti į nevyriausybines organizacijas ir tokiu būdu spręsti visuomenei aktualias problemas, patys steigti šias organizacijas, tapti jų darbuotojais ar savanoriais.

Atsižvelgiant į aukščiau pateiktą informaciją galima pastebėti, kad, tradiciškai, piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus klausimas siejamas su politinio aktyvumo formomis ir piliečių dalyvavimu politinių sprendimų priėmimo. Apžvelgusi mokslinę literatūrą E. Stumbraitė-Vilkišienė (2013, p. 25) pažymi, jog piliečių dalyvavimo analizė administraciniuose procesuose mažiau akcentuojama, o ypač - tiesioginio piliečių dalyvavimo problematika įgyvendinant viešąją politiką, dalyvaujant viešųjų paslaugų teikimo ir kokybės vertinimo bei tobulinimo procesuose. Šią mintį derėtų pagrįsti Callahan (2007, p. 1182-1184) nuomone, pagal kurią viešojo administravimo kontekste piliečių dalyvavimą galima apibūdinti kaip piliečių ir administratorių sąveikavimą, susijusi su viešosios politikos sprendimais ir viešosiomis paslaugomis.

Apibendrintai galima teigti, jog „geros valdžios“ idėja apskritai nepasiekama be aktyvaus piliečių įsitraukimo į valstybės valdymo procesus skirtinguose lygmenyse. Taip yra todėl, kad gyventojų dalyvavimas ne tik prisideda prie vietos valdžios institucijų veiklos skaidrumo užtikrinimo, bet kartu sukuria sąlygas efektyvesniam jų darbui, t.y. valdymui. Lietuvoje egzistuojančios piliečių dalyvavimo vietos reikalų tvarkyme formos (e.dalyvavimo formos, prašymų / skundų / rekomendacijų teikimas, dalyvavimas posėdžiuose / komisijose / darbo grupėse ir kt.) taip pat leidžia glaudžiai bendradarbiauti su vietos valdžios institucijomis ar konkrečiais politikais ir tokiu būdu efektyviau siekti gerovės vietos gyventojams.

1.3 Socialinės paramos samprata ir formos

Kuomet bet kurioje valstybėje atsiranda socialinės rizikos apraiškų, tampa nepaprastai svarbu efektyviai vykdyti socialinį teisingumą ir numatyti visavertį socialinės paramos bei kitų socialinių paslaugų teikimą piliečiams. Šio proceso svarbą išryškina ir L. Dromantienė (2008, p. 201), kuri

akcentuoja, jog nacionalinių valstybių gebėjimas spręsti savo šalyje kylančias socialines problemas yra prioritetas.

Pats terminas *socialinis* Tarptautinių žodžių žodyne (2008, p. 689-690) yra apibrėžiamas kaip mokslo dalis, tirianti visuomenės struktūrą, jos raidos dėsnius, socialinių institutų funkcionavimą bei socialinių grupių santykius. Remiantis LR Vyriausybės nutarimu „Dėl socialinės paramos koncepsijos“ (1994), apibendrintai tikslinga pažymėti, jog *parama*, šiuo atveju, turėtų būti suprantama kaip tam tikri veiksmai, kuriais siekiama užtikrinti minimalų pragyvenimo lygį, tenkinti būtiniausius poreikius tiems žmonėms, kurių gaunamos pajamos yra nepakankamos, nes gebėjimas pasirūpinti savimi yra ribotas. Socialinės apsaugos terminų žodyne pateikiama glaustesnė *socialinės paramos* apibrėžtis: tai pagalba, teikiama pinigais arba natūra asmenims, kurie neturi išteklių būtiniesiems poreikiams patenkinti.

Piniginės lėšos socialinei paramai atsiranda dėl visų kitų mokesčių, kaip, pavyzdžiui, akcizo, pridėtinės vertės, pajamų bei kitų mokesčių rūšių. Jos yra administruojamos Valstybinės mokesčių inspekcijos ir nukreipiamos į nacionalinį (valstybinį) šalies biudžetą, iš kur yra paskirstomos centralizuotai, regionams ir savivaldybėms atsižvelgiant į socialinės paramos rūšis (Guogis, 2008, p. 31).

LR Vyriausybės nutarimu patvirtintoje *Socialinės paramos koncepcijoje* (toliau – Koncepcija) yra įtvirtinta nuostata, jog „socialinė parama kartu su socialiniu draudimu sudaro socialinės apsaugos sistemą“. *Socialinė parama* Koncepcijoje yra apibūdinama kaip socialinės, teisinės, ekonominės, organizacinės priemonės, kuriomis siekiama sudaryti būtiniausias gyvenimo sąlygas asmenims (šeimoms), kurių darbo, socialinio draudimo ir kitokios pajamos dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių, yra nepakankamos. Su šia nuomone sutinka ir A. Guogis (2008, p. 31), kuris taip pat teigia, kad socialinė parama valstybėse yra didelė ir svarbi socialinės apsaugos dalis (žr.1 lentelė).

1 lentelė. Socialinės apsaugos sistemos Lietuvoje struktūra

Socialinės apsaugos sistemos Lietuvoje struktūra				
<i>Socialinis draudimas</i>	Socialinė parama			<i>Specialios socialinės išmokos</i>
	<i>Piniginė socialinė parama</i>	<i>Socialinės paslaugos</i>		Prezidento pensija
		<u>Bendrosios</u>	<u>Specialiosios</u>	Lietuvos Respublikos I ir II laipsnio pensijos
Sveikatos	Šalpos išmokos (pencijos ir kompensacijos)	Atstovavimas, tarpininkavimas	Socialinė priežiūra: socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas,	Nukentėjusių asmenų pensijos

draudimas			pagalba į namus.	
Ligos ir motinystės draudimas	Išmokos vaikams (šeimos pašalpos)	Informavimas bei konsultavimas		Karių ir pareigūnų pensijos
Nedarbo draudimas	Socialinė pašalpa	Transporto	Socialinė globa: dienos, trumpalaikė, ilgalaikė.	Teisėjų pensijos
Pencijų draudimas	Būsto išlaikymo išlaidų ir kitos kompensacijos	Sociokultūrinės paslaugos		Mokslininkų pensijos
Draudimas nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų	Laidojimo pašalpa, transporto lengvatos	Maitinimas, aprūpinimas drabužiais, avalyne ir pan.		Signatarų renta Artistų renta

Sudaryta darbo autorės remiantis LR Šalpos pensijų įstatymu (1994), LR Socialinių paslaugų įstatymu (2006), LR Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymu (2003) bei dokumentu „Rekomendacijos dėl klientų aptarnavimo proceso tobulinimo ir optimizavimo Elektrėnų savivaldybės administracijos socialinių paslaugų teikimo srityje“ (2018).

Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija formuoja socialinės paramos teikimo politiką šalyje. Pastarosios ministerijos nuostatuose (2019 m. birželio 26 d. nutarimo Nr. 673 redakcija) pažymima, jog Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija atlieka šias, su socialine parama susijusias, funkcijas:

- užtikrina piniginės socialinės paramos sistemos funkcionavimą, reguliavimą ir tobulinimą;
- analizuoja piniginės socialinės paramos būklę, rengia ir teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei teisės aktų projektus dėl jos tobulinimo;
- analizuoja ir vertina socialinių paslaugų būklę šalyje ir teikia pasiūlymus savivaldybėms dėl socialinių paslaugų planavimo, organizavimo;
- analizuoja socialinių darbuotojų, socialinių darbuotojų padėjėjų poreikius kelti profesinę kvalifikaciją, organizuoja socialinių darbuotojų atestaciją;
- užtikrina Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos veiklą.

Socialinės paramos teikimą Lietuvoje reglamentuoja keli pagrindiniai teisės aktai: *LR piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas* (aktuali suvestinė redakcija nuo 2019-09-01), *LR socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas* (aktuali suvestinė redakcija nuo 2013-12-30), *LR vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas* (aktuali suvestinė redakcija nuo 2017-02-21), *LR išmokų vaikams įstatymas* (aktuali suvestinė redakcija nuo 2020-01-01 - 2020-12-31); *LR socialinės paramos mokiniams įstatymas* (aktuali suvestinė redakcija nuo 2016-01-01); *LR vaikų išlaikymo fondo įstatymas* (aktuali suvestinė redakcija nuo 2018-01-01) ir kt. Nepaisant socialinės paramos teikimą reglamentuojančių teisės aktų gausos, svarbu akcentuoti, kad kiekviena savivaldybė taip pat turi savo atskiras tvarkas, kuriose detalai aprašomi esminiai socialinės paramos teikimo principai.

Bendraja prasme, socialinę paramą galima skirstyti į kategorijas pagal įvairius aspektus. Dažniausiai tai daroma atsižvelgiant į tai, kam ji skirta, kaip bus teikiama, kaip nustatoma teisė į ją, kokie teisės aktai ją reglamentuoja. Kaip teigiama dokumente „*Rekomendacijos dėl klientų aptarnavimo proceso tobulinimo ir optimizavimo Elektrėnų savivaldybės administracijos socialinių paslaugų teikimo srityje* (2018, p. 7)”, praktikoje yra nusistovėjęs toks socialinės paramos grupavimas:

- piniginės socialinės išmokos;
- socialinės paslaugos;
- parama mokiniams;
- vaiko teisių apsauga;
- neįgalųjų specialiųjų poreikių nustatymas ir tenkinimas;
- parama būstui įsigyti arba išsinuomoti.

Pažymėtina, kad socialines paslaugas teikia ne tik savivaldybių darbuotojai, bet ir kitos įstaigos (socialinių paslaugų centrai, slaugos namai, globos namai, pensionatai, krizių centrai, nakvynės namai ir t. t.). Tuo tarpu, socialinės paramos teikimas yra administruojamas išskirtinai vietos savivaldybių. Čia piliečiai teikia prašymus paramai gauti, o tam tikri darbuotojai nustato pareiškėjo teisę gauti socialinę paramą, prižiūri ar net patys teikia socialinę paramą. Socialinės paramos teikime taip pat dalyvauja ir seniūnijos.

A. Guogis pažymi, kad jei asmuo neturi lėšų pragyventi, yra nepajėgus pasirūpinti savimi ir / ar šeimos nariais, norint gauti socialinę paramą, iš jo nereikalaujama jokių išankstinių nuopelnų. Dažnu atveju, tiesiog patikrinama, ar tikrai pilietis nepajėgus savarankiškai išsiversti (2008, p. 32). Todėl tokio tipo socialinė parama LR Valstybės kontrolės parengtoje ataskaitoje (2011, p. 13) dar kitaip vadinama *testuojamąja parama*, nes skiriama tik įvertinus ir atsižvelgus į pareiškėjų pajamas (tam tikrais atvejais, ir turta). Šie ir kiti socialinės paramos priemonių ypatumai atsiskleidžia lentelėje žemiau (žr. 2 lentelė).

2 lentelė. Socialinės paramos priemonės ir jų skyrimo ypatumai

Vertinant pareiškėjo pajamas	Nevertinant pareiškėjo pajamų ir turto
Mokinių aprūpinimas mokinio reišmėmis	<i>Valstybinės šalpos išmokos:</i> šalpos pensijos; šalpos našlaičių pensijos; šalpos kompensacijos; socialinės pensijos; priežiūros išlaidų tikslinė kompensacija; slaugos išlaidų tikslinė kompensacija.
Nemokamas maitinimas mokyklinio amžiaus vaikams	<i>Išmokos vaikams:</i> vienkartinė išmoka vaikui; vienkartinė išmoka nėščiai moteriai; globos (rūpybos išmoka); vienkartinė išmoka būstui įsigyti; išmoka privalomosios tarnybos kario vaikui; kasmėnesinė išmoka vaikui.
Išmoka vaikui	
Vertinant pareiškėjo pajamas ir turta	
Socialinė pašalpa	
Būsto šildymo, šalto / karšto vandens išlaidų kompensacijos	
Kreditas ir jo palūkanos (atsiradę dėl dalyvavimo daugiabučio namo modernizavimo procese).	<i>Laidojimo išmokos</i>

Sudaryta darbo autorės remiantis LR Šalpos pencijų įstatymu (1994), LR Socialinių paslaugų įstatymu (2006), LR Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymu (2003) bei dokumentu “Rekomendacijos dėl klientų aptarnavimo proceso tobulinimo ir optimizavimo Elektrėnų savivaldybės administracijos socialinių paslaugų teikimo srityje” (2018).

Kiti socialinės paramos bruožai:

- visos iš socialinei paramai reikalingos išlaidos dengiamos iš valstybės ar savivaldybių biudžetų;
- įvertinant poreikį atliekami lėšų ir / arba turto testai, kuriuose atsižvelgiama į turimas pajamas ir išteklius;
- pašalpa nustatoma tokio dydžio, kad padidintų visas pareiškėjo pajamas iki minimalaus lygio, kuris tuo metu visuomenėje pripažįstamas būtinu minimaliai pragyventi. Bet ji nesiejama su ankstesnėmis pareiškėjo pajamomis ar buvusiu pragyvenimo lygiu;
- socialinei paramai priskiriamas ir įvairių socialinių paslaugų organizavimas bei teikimas (globos, nakvynės namų, dienos centrų paslaugos, paslaugos namuose ir kt.) (Guogis, 2008, p. 32).

Apibendrintai galima teigti, jog socialinės parama gali būti suprantama kaip pagalba, teikiama pinigais arba natūra tiems asmenims, kurie neturi išteklių būtiniesiems savo poreikiams patenkinti. Nors

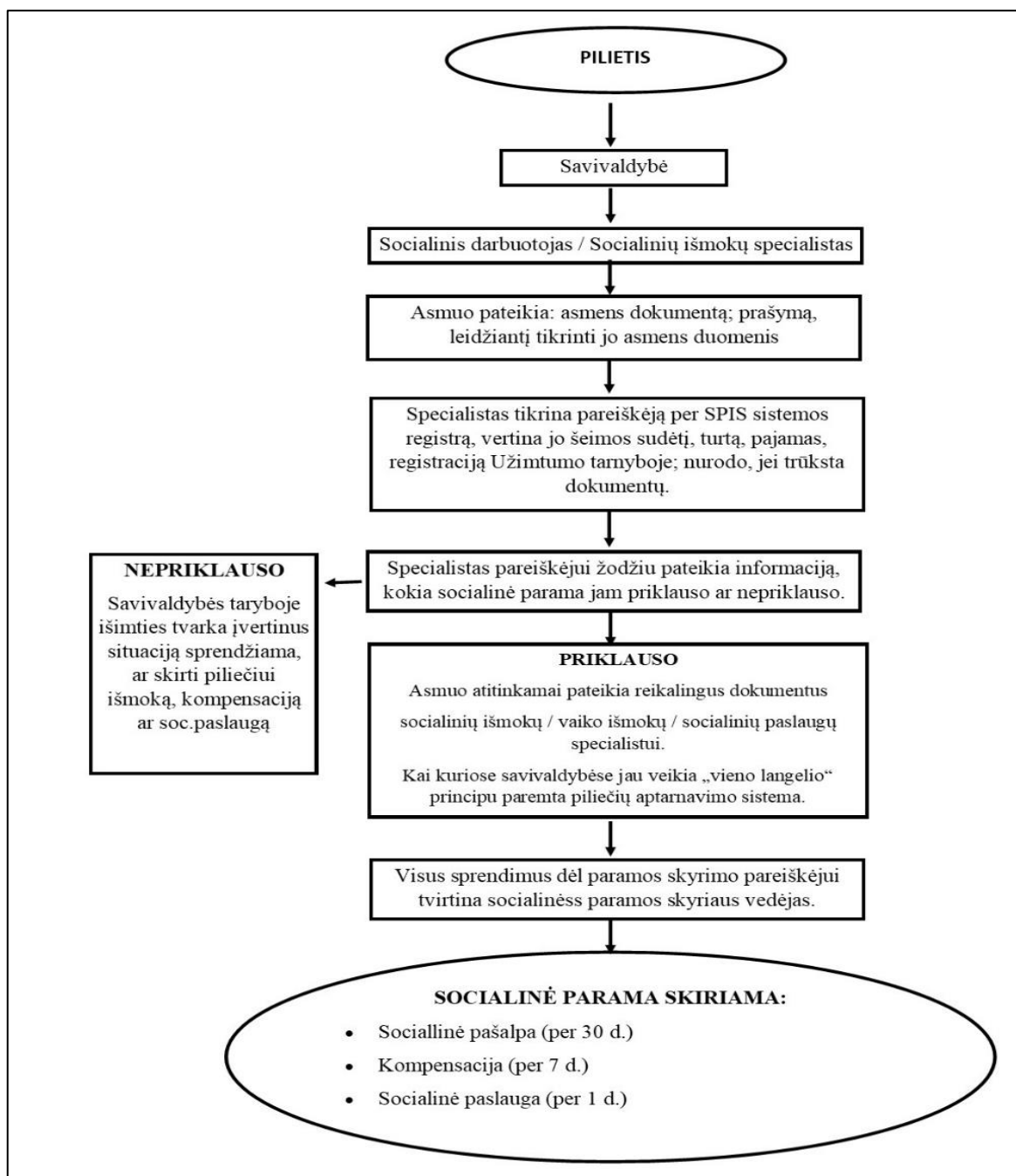
socialinės paramos teikimą reglamentuoja ne vienas valstybinės svarbos teisės aktas, pagrindiniu socialinės paramos teikėju yra vietos savivaldybė. Pažymėtina, jog socialinė parama skirstoma atsižvelgiant į tai, kam ji skirta, kaip bus teikiama, kaip nustatoma teisė į ją, kokie teisės aktai ją reglamentuoja. Socialinė parama apima testuojamasias ir kategorines, ne socialinio draudimo principu besiremiančias pinigines išmokas, taip pat nepiniginę pagalbą daiktais, kitomis priemonėmis bei asmeninėmis socialinėmis paslaugomis. Socialinės paramos tikslas - padėti žmonėms geriau pasirūpinti savimi ir / ar išgyventi ekstremaliomis sąlygomis.

1.4 Piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus formos, taikomos Lietuvos savivaldybėse socialinės paramos srityje, ir šioje srityje sukaupta patirtis

Ne tik Lietuvoje, bet ir kitose Europos Sąjungos šalyse skurdo ir socialinės atskirties problemos yra valdančiųjų institucijų dėmesio centre. Siekiant nuolat ir sistemingai gerinti su skurdo mažinimu susijusių problemų sprendimo strategijas bei politiką, būtina analizuoti, lyginti bei vertinti šioje srityje sukaupą patirtį, teikti pasiūlymus, kaip galima tobulinti minėtus procesus.

Socialinės atskirties (skurdo) mažinimo politikos įgyvendinimo tyrimo ataskaitoje (2014, p. 1) pažymima, kad „socialinė atskirtis yra kompleksinis reiškinys, atspindintis tam tikrų asmenų ar grupių negalėjimą ar nesugebėjimą naudotis visuomenės sukuriamomis gėrybėmis, dalyvauti darbinėje veikloje, bendruomenės gyvenime.”

Jau anksčiau šiame darbe minėta, kad socialinės atskirties atsiradimo priežastys siejamos su daugybe aplinkybių (nepakankamų pajamų dydžiu, ligos, neįgalumo, ilgalaikio nedarbo išmokomis ir pan.), todėl socialinė parama Lietuvos Respublikoje yra pasitelkiama kaip viena iš priemonių socialinei atskirčiai mažinti. Socialinės paramos teikimo Lietuvoje schema pateikiama žemiau (žr. 3 pav.).

3 pav. Socialinės paramos teikimo Lietuvoje schema

Sudaryta darbo autorės remiantis Valstybinio audito ataskaita „Ar socialinė parama užtikrina skurdžiai gyvenančių asmenų minimalius vartojimo poreikius ir skatina įsitraukti į darbo rinką (2019)“ bei atskirtų savivaldybių interneto svetainėse pateikiama informacija socialinės paramos teikimo klausimais

Derėtų pažymėti, kad, nepaisant spartaus ekonomikos augimo po ekonominės krizės šalyje 2008 -2010 metais, Lietuvos skurdo ir socialinės atskirties rodikliai reikšmingai nepagerėjo. „Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. tarpinėje vertinimo ataskaitoje (2019, p. 13)“ pažymima, kad tarptautinės

organizacijos identifikuoja skurdą ir pajamų nelygybę kaip didžiausias Lietuvos socialinės politikos problemas. Tyrime aiškiai matyti, kad Lietuvoje skurdo ir socialinės atskirties lygis yra vienas aukščiausių Europos Sąjungoje (Toliau, ES). 2017 m. Lietuvoje buvo 29,6 proc. (arba 843 000 asmenų), kuriems grėšė skurdas arba socialinė atskirtis. ES vidurkis tuo metu, palyginimui, sudarė 23,5 proc. (2016 m.). 2010–2017 m. laikotarpiu šis Lietuvos rodiklis šiek tiek keitėsi, tačiau 2016–2017 m. stabilizavosi ties maždaug 30 proc. lygiu.

Ataskaitoje taip pat pažymima, kad pajamų nelygybę ir skurdo lygį, visų pirma, lemia ekonominės priežastys – žemas potencialas generuoti aukštesnes darbo pajamas, žemi atlyginimai. Be to, kaip teigiama „EBPO darbo ir socialinės politikos ataskaitoje (2018, p. 160)“, mokesčių ir išmokų sistema Lietuvoje turi mažą perskirstomąjį poveikį, todėl didelis darbo jėgos ir žemų pajamų apmokestinimas ne tik nesprendžia pajamų nelygybės problemos, bet kuria kitas problemas – mažina darbo jėgos pasiūlą, didina šešėlinę ekonomiką ir emigraciją.

Pažymėtina ir tai, kad Lietuvoje ilgai dominavo pasyvi socialinės paramos sistema, nekurianti stipresnių ekonominių paskatų dirbti. Tačiau nuo 2016 m. siekiama didinti socialinės paramos sistemos aktyvinimo poveikį. Kaip teigiama „Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. tarpinėje vertinimo ataskaitoje (2019, p. 16)“, šio tikslo siekiama derinant socialinę paramą su galimybėmis dalyvauti darbo rinkoje ir gaunant darbo pajamas neprarasti bent dalies socialinės paramos. Tikėtina, kad šios priemonės turės poveikį, tačiau tam reikia daugiau laiko, nes akcentuojamos pasyvios gyventojų nuostatos ir elgsena, kurios kinta labai lėtai.

Turint omenyje, kad teigiami pokyčiai vyksta labai palengva, šioje vietoje derėtų išskirti keletą gerosios patirties atvejų gyventojų dalyvavimo tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje klausimu. Valstybinio vidaus audito ataskaitoje „Ar socialinė parama užtikrina skurdžiai gyvenančių asmenų minimalius vartojimo poreikius ir skatina įsitraukti į darbo rinką (2019, p.19)“ išskiriami šie gerosios praktikos pavyzdžiai:

- Raseinių rajono savivaldybėje stebimas aktyvus piliečių dalyvavimas tvarkant su socialine parama susijusius klausimus. Jis pasireiškia tokiomis formomis: bendruomenės pirmininkai ir seniūnai yra įtraukti į **socialinės paramos skyrimo komisijas**. Ši komisija savarankiškai renka informaciją ir kiekvieną mėnesį informuoja apie asmenis, kuriems reikalinga pagalba. Kiekvienais metais seniūnijos teikia suaugusių neįgalių asmenų ar asmenų, kuriems sukakęs senatvės pensijos amžius, sąrašus. Juose nurodyta, kokios socialinės paslaugos paskirtos / nepaskirtos, netektas darbingumas / specialieji poreikiai, pateikta informacija, ar reikalingos /

nerikalingos socialinės paslaugos, ar prižiūri kaimynai, giminaičiai ar kt., kada paskutinį kartą asmenį lankė seniūnijos specialistai.

- Akmenės rajono savivaldybėje stebimas **aktyvus nevyriausybinių organizacijų** bei pavienių **bendruomenės narių bendradarbiavimas su socialinio darbo organizatoriais** (specialistais). Šio bendradarbiavimo pagalba, socialiniai darbuotojai gali efektyviau sisteminti ir analizuoti informaciją apie asmenis, kuriems reikalinga socialinė parama, nes „iš pirmų lūpų“ sužino apie: neįgaliosius, daugiavaikes šeimas, šeimas, globojančias vaikus, problemines šeimas, vienišus pagyvenusius asmenis, rizikos grupės asmenis (benamius, priklausomybių turinčius asmenis ir kt.).

- „Finansinių paskatų ir paslaugų jaunoms ar vaikus auginančioms šeimoms plėtros galimybių analizės tyrimo“ ataskaitoje (2018, p. 49) pažymima, kad Alytaus ir Vilniaus miestų savivaldybėse aktyviai vykdomos **socialinių paslaugų gavėjų apklausos**, yra kaip viena iš priemonių didinti piliečių įsitraukimą. Tyrimo duomenimis, šios apklausos padeda nustatyti, ar nepasikeitę šeimų poreikiai, išsiaiškinti trūkstamas, su socialine parama susijusių, paslaugų spektro dalis, įsivertinti teikiamų paslaugų kokybę ir pasitenkinimą jomis.

- Panevėžio rajono savivaldybė buvo tarp pirmų penkių savivaldybių šalyje, 2012 m. pradėjusių savarankiškai teikti pinigine socialinę paramą nepasiturintiems. Projekto pradžioje rajono gyventojai rodė iniciatyvą ir labai palaikė siekį, kad pašalpas gautų tik tie nepasiturintieji, kuriems jos pagal įstatymą priklauso. Buvo siekta iki minimumo sumažinti piktnaudžiautojų skaičių. **Dalyvaudami svarstymuose, posėdžiuose, teikdami siūlymus, bei aktyviai bendradarbiaudami** (su vietos Savivaldybės atstovais, socialiniais darbuotojais, Socialinės paramos skyriaus specialistais, seniūnu, Užimtumo tarnybos, Mokesčių bei Darbo inspekcijų, Sodros, policijos atstovais), kaimo bendruomenių nariai pasiekė akivaizdžių rezultatų. 2011 m. pašalpas gavo maždaug 4 tūkst. žmonių, o 2015 m., bendromis jėgomis eliminavus nesąžiningus paramos gavėjus, jų skaičius sumažėjo iki maždaug 1 600. Taigi, tokiu būdu pavyko smarkiai sumažinti piktnaudžiavimo pašalpomis galimybes.

- Elektrėnų savivaldybės socialinės paramos skyrius, siekdamas pagerinti socialinių paslaugų kokybę bei piliečių įsitraukimą sprendžiant įvairius, su socialine parama susijusius, klausimus, **dalyvauja įvairiuose projektuose su bendruomenėmis, Nevyriausybėmis organizacijomis ir kitomis organizacijomis** (Rekomendacijos dėl klientų aptarnavimo proceso tobulinimo ir optimizavimo Elektrėnų savivaldybės administracijos socialinių

paslaugų teikimo srityje, 2018, p. 18). Taip pat šioje savivaldybėje yra įdiegta kokybės vadybos sistema ir nustatytu periodiškumu piliečiai kviečiami dalyvauti **gyventojų pasitenkinimo tyrimuose**. Tokiu būdu siekiama dar labiau atsižvelgti į kliento lūkesčius ir siekiama, kad gerėtų klientų aptarnavimo procesas.

Vis gi, būtina akcentuoti, kad, nepaisant aukščiau minėtų gerosios praktikos pavyzdžių, gyventojų įsitraukimas tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje, šalies mastu, suvokiamas kaip itin tobulintinas aspektas. Tai galima pagrįsti Valstybinio audito ataskaitos (2019, p. 9) duomenimis, kurie atskleidžia, jog dar nėra visuotinai nuspręsta, kokius rodiklius reikėtų stebėti ir kokias analizes atlikti socialinės paramos efektyvumui ir poveikiui matuoti. Ataskaitoje pažymima ir tai, kad Lietuvos savivaldybėse dar nėra nustatyta siektinų ar rekomenduojamų rodiklių, pagal kuriuos būtų stebimas socialinės paramos priemonių veiksmingumas. Taip par nėra stebimas ir nevertinamas skurdo rodiklis savivaldybių lygmeniu, o vietos gyventojų bei nevyriausybinų organizacijų dalyvavimas kaitos procesuose, dažnu atveju, vyksta pasyviai arba išvis nevyksta.

Tyrimo ataskaitoje „Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimo, vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją, perspektyvos” (2013, p. 37) akcentuojama, kad siekiant tobulinti socialinės paramos skyrimo procesą bei paramos taiklumą, savivaldybės turėtų kurti įvairias komisijas (pvz., socialinės paramos teikimo komisiją) ir tokiu būdu įtraukti vietos bendruomenę į sprendimų priėmimo procesą. Tą patį numato ir LR Vietos savivaldos įstatymas (1994, Nr. I-533, 17 str.), kuriuo pažymima, kad savivaldybių tarybos sprendimu gali būti sudaromos įvairios komisijos, į jas gali būti įtraukiami bendruomenės atstovai. Tačiau realiai, vienos savivaldybės turi tik bendras komisijas, kitose jų išvis nėra.

Panašūs rezultatai pateikiami ir „Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. tarpinėje vertinimo ataskaitoje (2019, p. 18)”, kur teigiama, kad mažas bendruomenių įtraukimas įgyvendinant tam tikras priemones bei neefektyvus pačių tikslinių grupių įtraukimas, tuo pačiu, mažina ir šių priemonių rezultatyvumą. Čia taip pat akcentuojamas ypač žemas socialinės apsaugos sistemos kompleksiskumas Lietuvoje, žema tarpusavio pagalbos kultūra, silpnas gyventojų bendruomeniškumas, nevyriausybinų organizacijų sektorius bei vietinio palaikymo tinklas. Visos šios prielaidos, remiantis minėto tyrimo išvadomis, „<...> nesudaro galimybių spręsti socialines problemas alternatyviais, įtrauktimi paremtais būdais (2019, p. 16)”.

Kaip teigiama Valstybinėje audito ataskaitoje (2019, p. 34), gyventojų įsitraukimą labai dažnai apsunkina ir informacijos neprieinamumas arba neaiškus pateikimas. Daugelio savivaldybių svetainėse rasti informaciją sudėtinga, ji nėra reguliariai atnaujinama, trūksta detalios informacijos apie su socialinės

paramos teikimu ar kitais sprendimais susijusias sąlygas. Atsižvelgiant į pateikiamus duomenis pažymėtina, kad dauguma savivaldybių piliečiams suteikia tik minimalias galimybes susipažinti su teikiamomis socialinės paramos rūšimis. Dažniausiai trūksta informacijos apie socialines paslaugas ir / arba nepateikiamos visos išmokos (2019, p. 15).

Apibendrintai galima teigti, kad, kalbant apie piliečių dalyvavimą tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje Lietuvoje, gana sudėtinga rasti aiškiai ir išsamiai apibrėžtų gerųjų pavyzdžių. Šią situaciją, tikėtina, lemia gana pasyviai vykstanti piliečių įtrauktis bei jų pačių pasyvumas sprendžiant su socialine parama susijusius klausimus. Įvairių tyrimų ataskaitose išryškinama piliečių informuotumo stoka, pastebima, kad dar nėra aiškių rodiklių, pagal kuriuos būtų stebimas socialinės paramos priemonių veiksmingumas, stinga dialogo tarp institucijų ir vietos gyventojų bendruomenių bei nevyriausybinų organizacijų.

Tiesa, pasitaiko atvejų, kuomet pavienės savivaldybėse išvengiama geroji praktika. Čia, pasitelkus įvairias piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje formas (aktyvų nevyriausybinų organizacijų bei pavienių bendruomenės narių bendradarbiavimą su socialinio darbo organizatoriais, socialinių paslaugų gavėjų apklausas, dalyvavimą svarstymuose, posėdžiuose, siūlymų teikimą, gyventojų pasitenkinimo tyrimus ir pan.), pavyksta pasiekti teigiamų rezultatų. Būtent šie gerosios praktikos pavyzdžiai įrodo, jog, siekiant skatinti visapusišką piliečių įtraukimą į socialinės paramos sistemą bei didinti visuomenės informavimą socialinės paramos klausimais, derėtų tobulinti ne tik šiuo metu naudojamas informacijos sklaidos priemones. Labai svarbu reguliariai dalytis gerąja patirtimi nustatant asmenis, kuriems reikalinga socialinė parama, stengtis supaprastinti su socialine parama susijusių teisinę informaciją ir didinti jos prieinamumą, ieškoti patrauklių ir originalių būdų skatinti piliečių dalyvavimą sprendžiant įvairius klausimus socialinės paramos srityje.

II. TYRIMO METODOLOGIJA

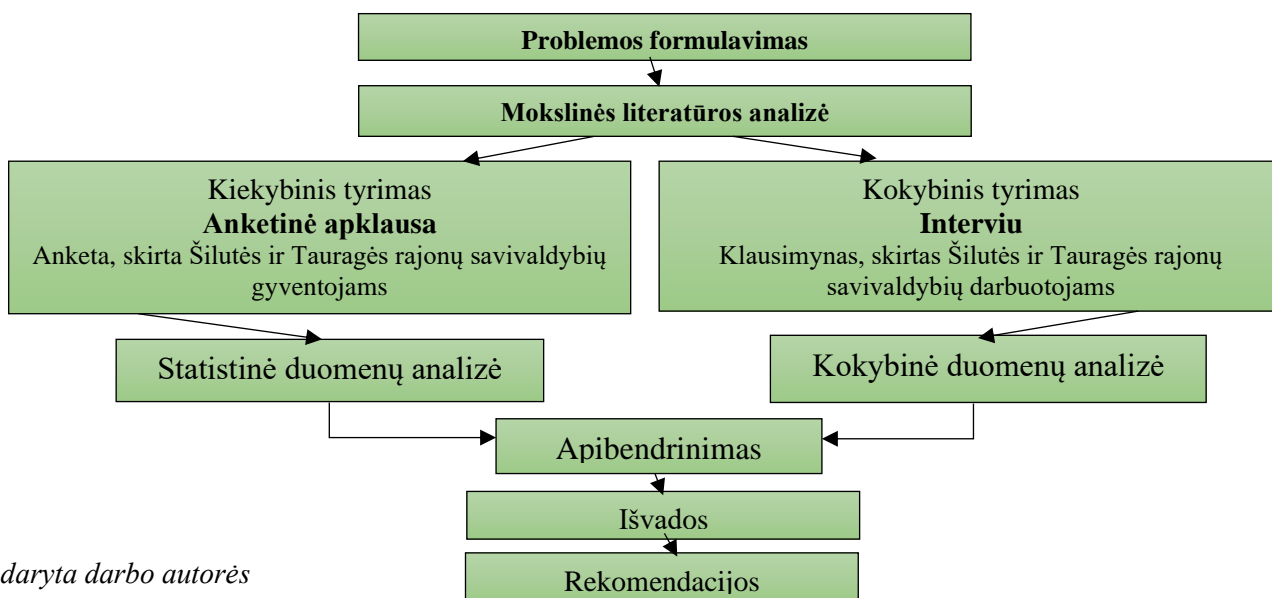
2.1. Tyrimo organizavimas ir eiga

Siekiant įgyvendinti tyrimo tikslą, t.y. palyginti Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių gyventojų dalyvavimą tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje ir nustatyti, kurios savivaldybės gyventojai dalyvauja aktyviau ir dėl kokių priežasčių, buvo atlikti kiekybinis ir kokybinis tyrimai. Kiekybiniu (anketa) – siekiama pažvelgti į analizuojamos problemos plotį, kokybiniu (interviu) tyrimu į jos gylį (Kardelis, 2007). Tokiu būdu derinant skirtingus metodus siekiama pažvelgti į problemą iš įvairių pusių.

Taigi, tyrimų derinimo strategija yra pagrįsta, tačiau šioje vietoje svarbu akcentuoti kiekybinės ir kokybinės duomenų analizės savitumo svarbą. Kiekybinė duomenų analizė remiasi skaičiais ir sisteminiiais, statistiniais ryšiais tarp jų, o tyrimo duomenys atspindi esamą situaciją tik tam tikroje žmonių grupėje. Kokybinėje analizėje duomenys yra suprantami kaip visuma, kuri suteikia informaciją apie kokio nors loginio vieneto struktūrą (Kardelis, 2007). Tikimasi, jog dviejų respondentų grupių atsakymai padės plačiau ir giliau išnagrinėti iškeltą tyrimo tikslą.

Siekiant ištirti Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių gyventojų dalyvavimą tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje bei nustatyti, kurios savivaldybės gyventojai dalyvauja aktyviau ir dėl kokių priežasčių, empirinis tyrimas suskirstytas į etapus: problemos formulavimo, mokslinės literatūros analizės ir sintezės, kiekybinio ir kokybinio tyrimo sudarymo, internetinės visuomenės ir ekspertų apklausos, duomenų apdorojimo bei išvadų su rekomendacijomis rengimo. Šių etapų sąsajos atskleidžiamos toliau šiame darbe, kur pavaizduota tyrimo seka (žr. 4 pav.).

4 pav. Loginė tyrimo atlikimo seka

Sudaryta darbo autorės

Į darbo tyrimo pradžioje išsikeltą probleminį klausimą, *kurioje – Šilutės rajono ar Tauragės rajono – savivaldybėje gyventojai aktyviau dalyvauja tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje ir kas (kokios priežastys (veiksniai) lemia jų didesnę aktyvumą*, atsakyti bandyta analizuojant Lietuvos ir užsienio autorių mokslinius šaltinius, Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisės aktus. Atsižvelgta ir į Lietuvos savivaldybių strategines iniciatyvas, siekiant didinti piliečių įsitraukimą į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje.

Remiantis atlikta mokslinės literatūros analize buvo parengta apklausos anketa „Vietos gyventojų dalyvavimas Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje“ (žr. 1 priedas). Tačiau pradėjus atlikti empirinį tyrimą ir dalinti popierines anketas Šilutės ir Tauragės rajonuose pastebėta, kad jų grįžtamumas labai mažas (iš išdalintų 400 vienetų grąžinti tik apie 100 vnt.). Dėl šios priežasties, siekiant efektyviau atskleisti visuomenės požiūrį į vyraujančias valdžios institucijų dialogo su visuomene tendencijas socialinės paramos srityje, buvo pasirinktas kiekybinis tyrimas – standartizuota apklausa internetu.

Internetinė Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų apklausa, taikant standartizuotą klausimą, vykdyta 2019 m. spalio – 2020 m. sausio mėnesiais, apklausos anketą patalpinant interneto svetainėje www.apklausa.lt. Respondentai buvo pasirenkami atsitiktinės atrankos būdu. Siekiant pasiekti kuo didesnę respondentų skaičių, apklausos internetinė nuoroda buvo platinama socialiniame tinklapyje www.facebook.com atskirose kiekvienos iš tiriamų savivaldybių uždaroje gyventojų grupėse. Kiekvienam atsiliepusiam tyrimo dalyviui tiksliai nurodyta, koku tikslu siunčiama anketa ir kur bus panaudoti surinkti duomenys.

2019 m. rugsėjo – 2020 m. sausio mėnesiais vykdyti struktūrizuoti interviu su Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančiais specialistais. Kiekvienam pokalbiui ruošiasi iš anksto: suderintas informantui patogus susitikimo laikas, trumpai apibūdinti tyrimo tikslai ir pagrindiniai uždaviniai, tartasi dėl pokalbių įrašymo diktofonu galimybės.

2.2. Kiekybinio tyrimo metodologija

Baigiamajam magistro darbui pasirinktas kiekybinis tyrimas. Kaip teigia K. Kardelis (2002, p. 277; 2006), kiekybiniam tyrimui labiau būdinga normatyvinė paradigma. Kiekybinė analizė suprantama kaip instrumentas, kuriuo galima patvirtinti (arba paneigti) tam tikrus spėjimus. Kiekybiniu tyrimu nesiekama rasti naujų mokslui nežinomų išvadų, bet labiau įrodyti teiginius (Bitinas, 2006).

Tyrimo imtis. Piliečių įsitraukimui į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje tirti pagrindine tiksline grupe pasirinkti abiejų rajonų, t.y. Šilutės ir Tauragės, savivaldybių gyventojai nuo 18

metų. Ši amžiaus grupė pasirinkta todėl, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta nuostata, jog rinkimų teisę turi Lietuvos piliečiai, kuriems rinkimų dieną yra suėję 18 metų. Vadovaujantis referendumo įstatymo 2 straipsniu, referendume turi teisę dalyvauti piliečiai, kuriems yra sukakę 18 metų.

Pagal B. Bitiną (2006), konkretaus tyrimo imties tūris priklauso nuo generalinės aibės dydžio. Siekiant tyrimo reprezentatyvumo, imčiai apskaičiuoti buvo remtasi Lietuvos Respublikos statistikos departamento suvestine „apie nuolatinių Lietuvos gyventojų skaičių 2019 m. pabaigai“ duomenimis: Šilutės rajone priskaičiuojama 30947 anksčiau minėtą kriterijų atitinkančių gyventojų, o Tauragės rajone – 31493. Viso = 62440. Tyrimo imties dydis buvo apskaičiuotas taikant matematinės statistikos metodus. Tiriamųjų skaičius nustatytas pagal formulę:

$$n = \frac{1}{\varepsilon^2 + \frac{1}{N}} = \frac{1}{0,06^2 + \frac{1}{\dots\dots\dots}}$$

Kur:

n – respondentų skaičius (imties dydis);

$\mathcal{E}$ – vertinimo tikslumas, pasirinkta reikšmė – 0,06.

N – generalinės aibės dydis

$$n = \frac{1}{\varepsilon^2 + \frac{1}{N}} = \frac{1}{0,06^2 + \frac{1}{62440}} = 276,54 \text{ (suapvalinus, 277 tyrimo dalyviai)}$$

Pažymėtina, jog anketinėje apklausoje dalyvavo 284 Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių gyventojai.

Kaip jau minėta, tyrimui atlikti buvo pasirinktas **anketinės apklausos (raštu) metodas**. Pasak O. Tijūnėlienės ir A. Virbalienės (2006, p.113), apklausa – tai metodas, kuriuo tiriama žmonių nuomonė apie įvairius reiškinius. Tyrimui parengta anketa, kurią sudaro 4 klausimų blokai.

Pirmame klausimų bloke numatyti demografiniai klausimai, kurie skirti išsiaiškinti tiriamųjų socialinėms–demografinėms charakteristikoms. Kadangi anketa anoniminė, buvo užduodami netiesioginiai klausimai, t.y. respondentų lytis, amžius, vietovė, kurioje gyvena, užsiėmimas. Remiantis šiais atsakymais į šiuos klausimus, galima analizuoti tyrimo metu surinktus duomenis įvairiais pjūviais, ieškoti skirtumų tarp skirtingų respondentų grupių

Antrojo blokas klausimais siekiama nustatyti, kiek stipriai Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių gyventojai yra įsitraukę į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje bei kaip vertina tokio dalyvavimo būtinumą.

Trečiojo bloko klausimai skirti išsiaiškinti respondentų požiūrį į dalyvavimo būtinumą bei jų pačių dalyvavimo formas. Siekiama nustatyti kaip piliečiai vertina dalyvavimo svarbą sprendimų priėmimo procese patiems piliečiams ir valdžiai.

Ketvirtajame bloke pateikti *klausimai* leidžia išsiaiškinti respondentų požiūrį į piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje aktyvumą / pasyvumą lemiančias prielaidas, bei numatyti, kaip būtų galima tobulinti susidariusią situaciją.

Iš viso klausimyne pateikti 25 klausimai. Klausimyno įžanginėje dalyje nurodytas apklausos tikslas, paaiškinta, kaip žymėti pasirinktą (-us) atsakymo variantą (-us). Visi klausimai yra uždaro tipo, į kuriuos atsakant, respondentams reikėjo pažymėti labiausiai jų nuomonę atspindinčius atsakymus. Uždari klausimai pasirinkti dėl to, kad esant kelioms alternatyvoms, respondentui lengviau pasirinkti. Tyrėjui nebereikia klasifikuoti atsakymų, išvengiama subjektyvumo analizuojant rezultatus. Tokių būdu pateiktus duomenis yra lengviau palyginti, kiekybiškai juos sutvarkyti.

Tyrimo duomenys išanalizuoti, susisteminti ir grafiškai pavaizduoti naudojant SPSS 20, Windows Microsoft Office Excel 2010 programą.

Anketoje naudojamos ranginė ir nominalinė matavimų skalės, todėl taikomos šios statistinės procedūros: ***nominalinėje ir ranginėje skalėje*** duomenų pasiskirstyme skaičiuojami procentiniai dažniai; dviejų grupių palyginimui naudojamas Mann-Whitney kriterijus. Tai neparametrinis kriterijus, dviejų nepriklausomų skirstinių skirtumams nustatyti. Naudojamas tais atvejais, kai kintamasis yra intervalinis arba ranginis (Vaitkevičius, Saudargienė, 2006, p.201). Trims ir daugiau grupių skirtumams nustatyti taikomas Kruscal-Wallis testas. Apskaičiuotos statistinio reikšmingumo, t.y. p reikšmės (kai $p > 0,05$ – skirtumas statistiškai reikšmingas, kai $p < 0,05$ – skirtumas statistiškai nereikšmingas).

Tyrimo validumas ir patikimumas. Siekiant įrodyti, kad tyrimo išvados yra tikslios, pagrįstos, buvo taikomas vidinio validumo užtikrinimo būdas - tyrimo dalyvių kontrolė. Siekiant užtikrinti išorinį tyrimo validumą, kuris nusako kintamųjų ryšio ir analizės pagrįstumą, buvo griežtai laikomasi duomenų rinkimo ir analizės reikalavimų. Tyrimo patikimumas: siekiama įrodyti tyrimo duomenų rinkimo, interpretacijos ir išvadų atitikimą.

Tyrimo etika. Socialiniai mokslai sparčiai vystosi, taigi moraliniai tyrimų klausimai, susiję su tyrimo dalyviais, tampa ypač svarbūs. Tyrimuose svarbu išlaikyti pusiausvyrą tarp tyrėjo noro gauti

reikšmingos bei objektyvios informacijos ir tiriamojo asmens apsaugos. Dėl šios priežasties, atliekant tyrimą, siekiama laikytis *asmenų privatumo, anonimiškumo, konfidencialumo etinių principų*.

2.3. Kokybinio tyrimo metodologija

Pasak B. Bitiną, L. Rupšienę ir V. Žydžiūnaitę (2008), kokybiniai tyrimai padeda suprasti ir interpretuoti socialinį pasaulį, o žmonių elgesį suvokia kaip dinamišką, situacinį, padeda tirti atvejus, nesiekiant reprezentatyvumo.

Tyrimui atlikti buvo pasirinktas **pusiau struktūrizuoto interviu metodas**, kaip vienas patogiausių apklausos būdų, kurios metu galima gauti kuo daugiau nestruktūruotos informacijos apie tiriamą problemą. Tai kokybinis duomenų rinkimo metodas, kuomet tyrėjas klausinėja ir aktyviai klausosi atsakymų, o tiriamasis atsakinėja į tyrėjo pateiktus klausimus (Rupšienė, 2007).

Tyrimo imtis. Piliečių įsitraukimui į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje tirti, pagrindine tiksline grupe pasirinkti Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių darbuotojai.

Kokybiniuose tyrimuose imtis priklauso nuo tyrėjo bei tiriamos problematikos. Šiame tyrime iš viso dalyvavo 8 Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių darbuotojai, atitinkamai po 4 kiekvienoje rajono savivaldybėje. Tokia imtis yra pakankama, nes taikant individualų interviu, rekomenduojamas imties dydis – nuo 5 iki 30 žmonių (Rupšienė, 2007, p. 34).

Imtis sudaryta tikslinės atrankos būdu. Tikslinė atranka – tai tokia atranka kuomet į atrankinę visumą tyrėjas atrenka elementus priklausomai nuo tyrimo tikslų (Rupšienė, 2007). Vykdam tikslinę atranką atrinkti tie individai, kurie gali tyrėjui suteikti prasmingos informacijos apie tiriamąjį dalyką. Šiuo atveju, tai, Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių socialinės paramos skyriaus darbuotojai bei minėtų savivaldybių vyriausios specialistės - tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinadoras.

Kadangi kokybinio tyrimo tikslas yra atskleisti su socialine parama dirbančių specialistų požiūrį į gyventojų įsitraukimą tvarkyti vietos reikalus socialinės paramos srityje Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse, tyrimo metu apklausti 8 Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbantys specialistai, konsultuojantys gyventojus socialinės paramos klausimais bei koordinuojantys tarpinstitucinio bendradarbiavimo procesus. Demografinių informantų duomenų analizė padėjo nustatyti tikslesnes apklaustųjų charakteristikas ir, atsižvelgiant į šiuos imties ypatumus, analizuoti gautus atsakymus. Atliekant kokybinį tyrimą ir laikantis kokybinio tyrimo etikos, interviu dalyviai užkoduoti. Susisteminti demografiniai duomenys apie informantus pateikiami 3 lentelėje.

3 lentelė. Informantai (specialistai, Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbantys socialinės paramos klausimais)

Eilės Nr.	Lytis	Rajonas	Amžius	Darbo stažas (metais)	Pareigos
Pirmasis informantas (I1)	moteris	Šilutės rajono savivaldybė	45	12	Socialinės paramos skyriaus socialinių paslaugų poskyrio vyriausioji specialistė
Antrasis informantas (I2)	moteris	Šilutės rajono savivaldybė	43	2	Vyriausioji specialistė - tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatore
Trečiasis informantas (I3)	vyras	Šilutės rajono savivaldybė	44	5	Socialinės paramos skyriaus vyriausiasis specialistas-teisininkas
Ketvirtasis informantas (I4)	moteris	Šilutės rajono savivaldybė	54	21	Socialinės paramos skyriaus socialinių paslaugų poskyrio vedėja
Penktasis informantas (I5)	vyras	Tauragės rajono savivaldybė	38	2	Vyriausioji specialistė - tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatore
Šeštasis informantas (I6)	moteris	Tauragės rajono savivaldybė	41	15	Socialinės paramos skyriaus padalinio vadovė
Septintasis informantas (I7)	moteris	Tauragės rajono savivaldybė	35	5	Socialinės paramos skyriaus socialinių paslaugų poskyrio vyriausioji specialistė
Aštuntasis informantas (I8)	moteris	Tauragės rajono savivaldybė	50	22	Socialinės paramos skyriaus socialinių paslaugų poskyrio vyriausioji specialistė

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais kokybiniais duomenimis

Tyrimo duomenų analizės pagrindu nustatytas bendras tyrime dalyvavusių Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių specialistų amžiaus vidurkis, kuris yra 43,7 metai. Apibendrinant tyrimo dalyvių charakteristiką galima teigti, jog informantų darbo socialinės paramos srityje vidurkis yra 10,5 metų. Gauti demografiniai duomenys leidžia daryti prielaidą, jog informantai gerai pažįsta socialinės paramos sistemą savo savivaldybėje, jiems žinoma šio darbo specifika. Dėl to galima teigti, kad interviu metu apklausti Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse su socialine parama dirbantys specialistai yra kompetetingi pateikti realią situaciją atspindintį gyventojų įsitraukimo tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje vertinimą.

Tyrimo instrumentas. Kokybiniam tyrimui atlikti buvo sudarytas klausimynas. Tyrimo klausimai informantams (žr. 2 priedas) sudaryti remiantis S. R. Arnstein (2010), J. Leškevičiūtės (2006), E.

Vaidelytės, G. Žilinsko, R. Raulecko (2016) idėjomis apie piliečių dalyvavimo, įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą esmę, esminius bruožus.

Pirmoji struktūrizuoto interviu klausimų grupė padeda išsiaiškinti Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių darbuotojų požiūrį į informacijos sklaidą piliečiams socialinės paramos klausimais. Siekiama nustatyti, ar tokia sklaida apskritai vyksta, ar jos pakanka.

Antroji struktūrizuoto interviu klausimų grupė sudaryta taip, kad padėtų išsiaiškinti apie Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų dalyvavimą vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje bei nustatyti priemones, kurių imamasi savivaldybėse tokiam dalyvavimui skatinti.

Trečioji struktūrizuoto interviu klausimų grupė padeda atskleisti Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių darbuotojų požiūrį į teisinę bazę šalyje piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą klausimu.

Paskutinioji struktūrizuoto interviu klausimų grupė suformuota taip, kad skatintų Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių darbuotojus atskleisti savo požiūrį į piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus efektyvinimo priemones, pasidalinti patirtimi ar įžvalgomis, kas padėtų siekti geresnio rezultato.

Pusiau struktūrizuotas interviu užbaigiamas demografiniais klausimais, siekiant atskleisti tyrimo dalyvių charakteristikas. Iš viso interviu metu informantams buvo pateikti 11 tarpusavyje susijusių klausimų, tačiau kartu paliekama galimybė tiriamiesiems laisvai pasisakyti. Pusiau struktūrizuotas interviu tyrėjui suteikia galimybę, atsižvelgiant į interviu vyksmą, pakreipti klausimus reikiama linkme.

Tyrėjo vaidmuo. Norint gauti išsamią informaciją apie Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių gyventojų įsitraukimą į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje, visų pirma iš anksto buvo susitarta su kiekvienu informantu atskirai dėl interviu sąlygų. Su kiekvienu informantu tiesioginio susitikimo metu arba telefonu, buvo susitarta dėl interviu laiko ir trukmės. Tipiškas interviu, pasak L. Rupšienės (2007), turėtų trukti nuo 40 min. iki 2 val. Šio tyrimo metu interviu su Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių darbuotojais truko nuo 30 min. iki 1 val. Interviu vyko informantų darbo vietoje, kadangi tai natūrali jų aplinka, kurioje žmogus jaučiasi jaukiai ir laisvai. Iš informantų gautus duomenis buvo norima fiksuoti diktofonu, tačiau nė vienas tiriamasis nesutiko su šia sąlyga. Dėl šios priežasties realioju laiku darytos kiekvieno interviu transkripcijos kompiuteriu. Kokybiniuose tyrimuose pats tyrėjas yra tyrimo instrumentas (Bitinas, 2006). Darbo autorė, atlikusi tyrimą yra vienos iš savivaldybių gyventoja, todėl yra tiesiogiai susidūrusi su nagrinėjama problema.

Tyrimo duomenų analizė. Interviu metu gauti duomenys buvo transkribuojami ir analizuojami. Interviu metu atliktas teksto transkribavimas – užrašomas visas interviu tekstas, tiek tyrėjos klausimai, tiek Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių darbuotojų atsakymai.

Kad tyrėjui būtų lengviau orientuotis analizuojant gautus kokybinius duomenis, kiekvienam informantui atsitiktine tvarka suteiktas kodas: I1, I2, I3, I4, I5, I6, I7, I8 (žr. 3 lentelė). Surašius visą tekstą, užkoduojami interviu transkriptai.

Vėliau atliktas teksto ištraukų iš interviu suskirstymas. Kiekvienas užkoduotas informanto atsakymas perkeltas į lentelę, šalia užrašius kodą. Po užkoduoto teksto perkėlimo į lentelę, atliktas duomenų grupavimas. Užkoduoti ir jau lentelėje pateikti interviu duomenys sugrupuoti į grupes ir pogrupius pagal tam tikrus požymius.

Suskirsčius interviu metu gautus duomenis į grupes ir pogrupius, toliau atliktas detalus duomenų aprašymas. Remiantis informantų surinktais duomenimis atliekama kokybinė turinio (content) analizė. Tai yra validus metodas, leidžiantis padaryti išvadas, remiantis analizuojamu tekstu (Bitinas ir kt., 2008). O. Tijūnėlienės ir A. Virbalienės (2006) teigimu, turinio analizė remiasi interpretacija, todėl kategorijų ir subkategorijų išskyrimas yra kūrybiškas duomenų interpretavimo procesas.

Tyrimo validumas ir patikimumas. Siekiant įrodyti, kad tyrimo išvados yra tikslios ir pagrįstos buvo taikomi tokie *vidinio validumo* užtikrinimo būdai: tyrėjo tiesioginis dalyvavimas tyrime, ataskaitos derinimas su tyrimo dalyviais ir jų nuomonių apie rezultatų tikslumą aiškinimasis. Surinkus duomenis ir atlikus analizę, informacija buvo patikslinta dar kartą, pasiteirauta, ar ji yra teisinga, ar gerai suprasta. Išanalizavus tyrimo duomenis ir parengus ataskaitą, ji derinta su informantais ir išsiaiškinta jų nuomonė apie rezultatų tikslumą.

Siekiant užtikrinti *išorinį tyrimo validumą*, naudotas detalus aprašymas. Tyrimo ataskaitoje pateikta informacija apie tyrimo objektą pagal išankstinį susitarimą su dalyviais apie interviu metodą, tyrėjo vaidmenį ir pan. Tai tyrimo ataskaitos skaitytojams galėjo padėti suprasti, kur galima tyrimo rezultatus panaudoti ir pritaikyti.

Tyrimo patikimumą pagrindžia tai, kad šiame darbe atliktas kiekybinis tyrimas, naudojant Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių gyventojų apklausos metodą, kuris padėjo patvirtinti kokybinio tyrimo duomenis. Kitų tyrimo duomenų ir analizės metodų taikymas, pasak L. Rupšienės (2007), užtikrina kokybinio tyrimo patikimumą.

Tyrimo etika. Laikantis tyrimo etikos, tyrimo dalyviams buvo paaiškintas šio tyrimo tikslas, jie buvo supažindinti su taikomu tyrimo metodu – interviu. Taip pat tyrimo dalyviams paaiškinta, kodėl būtent jie pasirinkti, paaiškinta, kad šio tyrimo gauti rezultatai reikalingi magistrinio darbo rengimui. Anot K. Kardelio (2007), leidimo gavimas laikytinas bendra tyrimo etikos ypatybe. Tiriamiesiems garantuotas konfidencialumas, todėl visi informantai savanoriškai sutiko dalyvauti tyrime.

III. GYVENTOJŲ DALYVAVIMO ŠILUTĖS IR TAURAGĖS RAJONŲ SAVIVALDYBĖSE, TVARKANT VIETOS REIKALUS SOCIALINĖS PARAMOS SRITYJE TYRIMO ANALIZĖ

3.1 Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse esančių socialinės paramos sistemų trumpa charakteristika

Prieš pradėdant analizuoti ir tarpusavyje lyginti tyrimo metu gautus duomenis, tikslinga glaustai apžvelgti kiekviename iš tiriamų rajonų egzistuojančią socialinės paramos sistemą. Žemiau pateikiama informacija parengta remiantis viešai prieinamais dokumentais bei informacija Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių interneto tinklapiuose.

Šilutės rajono socialinių paslaugų teikimo ir organizavimo infrastruktūra atsispindi per socialinės paramos skyriaus viešai pateikiamą veiklos aprašą. Pastarasis aprašas suformuluotas itin glaustai ir aiškiai, suprantama paprastam žmogui kalba. Šilutės rajono savivaldybės interneto tinklapyje socialinės paramos tema išskirta atskirai, todėl lengva orientuotis ir rasti reikiamo pobūdžio informaciją.

Aukščiau minėtame apraše išskiriamos tokios socialinės paramos skyriaus veiklos sritys:

- Paslaugų pirkimo modeliu organizuojama *socialinė globa senyvo amžiaus, suaugusiems rizikos grupės ir neįgaliems asmenims* valstybinėse globos įstaigose, rajono globos įstaigose, slaugos ir palaikomojo gydymo bei psichiatrijos ligoninėse.
- Paslaugų pirkimo modeliu organizuojama *socialinė globa socialinės rizikos šeimų vaikams, socialinės rizikos vaikams, našlaičiams ar vaikams netekusiems tėvų globos (rūpybos) bei neįgaliems* vaikams valstybinėse globos įstaigose, rajono globos įstaigose.
- Organizuojamos *socialinės priežiūros paslaugos* socialinės rizikos šeimoms, auginančioms vaikus, senyvo amžiaus ir neįgaliems asmenims.
- Vykdoma *neįgaliųjų integracija į visuomenę*. Šilutės rajono savivaldybėje veikia būsto (aplinkos) pritaikymo neįgaliesiems programa, organizuojamas aprūpinimas techninės pagalbos priemonėmis, taip pat - transporto organizavimas asmenims, kurie dėl judėjimo problemų negali naudotis visuomeniniu ar individualiu transportu. Esant reikalui, vyksta neįgaliųjų interesų atstovavimas teismuose.
- *Socialinių išmokų skyrimas ir mokėjimas*. Pateikiama informacija apie tokias socialinės paramos formas kaip: socialinė pašalpa, vienkartinė išmoka nėščiai moteriai, vienkartinė

išmoka gimus vaikui, išmokos vaikams, globos (rūpybos) išmoka, globos (rūpybos) išmokos tikslinis priedas, vienkartinė išmoką įsikurti ir kitos išmokos.

- Šilutės rajono savivaldybės socialinės paramos skyrius *skaičiuoja ir moka kompensacijas už kietą kurą, naudojamą buto šildymui*. Tiesa, tai daroma tik patikrinus asmens (šėimos) teisę į kompensaciją dėl buto šildymo, karšto ir šalto vandens.
- *Skiriama ir mokama slaugos išlaidų tikslinė kompensaciją ir priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinė kompensacija*. Ši socialinė parama yra skiriama asmenims, kuriems yra būtina nuolatinė slauga ir kurių fizinė bei psichinė negalia visiškai apriboja jų galimybes orientotis, judėti, dirbti ir savarankiškai tvarkyti asmeninį bei socialinį gyvenimą.
- Šilutės rajono savivaldybės socialinės paramos skyrius taip pat *administruoja socialinę paramą, aptarnauja Šilutės miesto gyventojus socialinių išmokų klausimais*.

Pažymėtina, kad Šilutės rajonas yra suskirstytas į seniūnijų aptarnaujamas teritorijas, kuriose veiklą vykdo seniūnijos, vadovaujamos seniūno. Išskiriamos, net 11 Šilutės rajono seniūnijų aptarnaujamų teritorijų: Gardamo, Juknaičių, Katyčių, Kintų, Rusnės, Saugų, Šilutės, Švėkšnos, Žemaičių Naumiesčio, Usėnų, Vainuto. Todėl šioje vietoje svarbu akcentuoti, kad seniūnijoms yra pavestos tam tikros, su socialine parama susijusios funkcijos. Kitaip tariant, seniūnijos yra įpareigosotos organizuoti socialinę paramą įvairioms seniūnijos gyventojų socialinėms grupėms:

- kaupti, sisteminti ir analizuoti informaciją apie seniūnijos aptarnaujamoje teritorijoje gyvenančius asmenis, kuriems reikalinga socialinė parama: vienišus senelius, neįgalius suaugusius ir vaikus, rizikos grupės suaugusius asmenis (benamius, narkomanus, alkoholikus ir kt.) ir kt. asmenis;

- nustatyti asmens (šėimos) socialinių paslaugų poreikius, atlikti socialinės globos poreikio vertinimą socialinės globos paslaugų pageidaujantiems asmenims;

- priimti sprendimus dėl bendrųjų ir socialinės priežiūros paslaugų teikimo socialinės rizikos šeimoms ir kitoms vaikus auginančioms šeimoms, turinčioms nepakankamus socialinius įgūdžius bei teikti jiems bendrąsias socialinės priežiūros paslaugas;

- teikti informaciją seniūnijos gyventojams ir ruošti dokumentus dėl specialiųjų poreikių lygio nustatymo ir tenkinimo;

- ruošti dokumentus ir atstovauti seniūnijos gyventojų interesams civilinėse bylose dėl globos (rūpybos) nustatymo ir globėjo (rūpintojo) paskyrimo, domėtis, ar globėjai (rūpintojai) tinkamai atlieka pareigas, atstovauti nepilnamečių seniūnijos gyventojų interesams civilinėse bylose dėl tėvų valdžios ribojimo;

- tirti ir nustatyti neįgalių seniūnijos gyventojų poreikius gyvenamojo būsto ir visuomeninės aplinkos pritaikymui. Ruošti dokumentus, reikalingus būsto (aplinkos) pritaikymui;
- prireikus, vertinti asmens (šeimoms) gyvenimo sąlygas ir teikti Administracijai siūlymus dėl socialinės paramos asmeniui (šeimai) reikalingumo bei paramos būdų;
- telkti bendruomenių ir seniūnijoje veikiančių nevyriausybinę organizacijų pastangas gyventojų socialinėms problemoms, vaiko teisių apsaugos klausimams spręsti.

Kalbant apie Tauragės rajono savivaldybę svarbu pažymėti tai, kad viešai pateikiama informacija (pačioje savivaldybėje bei jos interneto tinklapyje) yra gana paini. Su socialinės paramos sistema susiję duomenys daugiausia išdėstyti dokumentų forma, padrikai. Apžvelgus pagrindinius jų, galima daryti išvadą, kad socialinės paramos klausimais Tauragės rajono savivaldybėje taip pat rūpinasi socialinės paramos skyrius. Jo funkcijos atskirai nėra išskiriamos, tačiau randama informacijos apie įvairias, su socialine parama susijusias programas rajone. Svarbiausios jų pateikiamos žemiau:

- *Šeimų, auginančių vaikus su sunkia negalia, socialinio saugumo stiprinimo pritaikant būstą ir gyvenamąją aplinką programa* (būsto pritaikymas, šiuo atveju, reiškia būsto ir gyvenamosios aplinkos pertvarkymas, panaudojant specialius elementus, keičiant vaikams su sunkia negalia, turintiems judėjimo ir (arba) apsitarnavimo funkcijų sutrikimų, nepritaikytas erdves, ir paprastasis remontas, atliekant tiesiogiai su būsto pritaikymu susijusius statybos darbus).
- *Tikslinės, vienkartinės, periodinės ir sąlyginės pašalpos skyrimo ir mokėjimo programa* (ši tikslinė, vienkartinė, periodinė ar sąlyginė pašalpa skiriama asmenims, kurie deklaruoja gyvenamąją vietą ar nuomojasi būstą Tauragės rajono savivaldybės teritorijoje arba yra įtraukti į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą Tauragės rajono savivaldybėje, ir asmenims, kurie faktiškai gyvena Tauragės rajono savivaldybės teritorijoje. Tikslinės išmokos skiriamos: nukentėjus nuo gaisro ar stichinės nelaimės atveju; neįgaliems asmenims techninių pagalbos priemonių įsigijimo, būsto pritaikymo ir įrengimo išlaidoms iš dalies ar visiškai kompensuoti; iš dalies apmokėti sensorinės pagalbos priemonių įsigijimą šeimoms, auginančioms vaikus su sunkia negalia, kuriems yra nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis; kietajam kurui įsigyti ir t.t. Vienkartinės išmokos skiriamos kai asmuo (asmenys) dėl objektyvių priežasčių (neįgalumo, nedarbo ir pan.) neturi pakankamai pajamų patenkinti būtiniausių poreikius: įsigyti maisto produktų, drabužių, avalynės ir pan.; kiekvienam vaikui šeimoje, gimus trynukams ar ketvertukui; mirus garbės piliečiui ir t.t.).
- *Paramos gausioms šeimoms programa* (skiriama Tauragės rajono gausioms šeimoms, nuolat gyvenančioms ir deklaravusioms gyvenamąją vietą Tauragės rajone ir auginančioms 4 ir

daugiau vaikų iki 18 m. arba vyresnių (iki 24 m.), jei vaikas mokosi mokymo įstaigos dieniniame skyriuje, esant sunkiai materialinei padėčiai šeimoje. Parama gali būti skiriama buitinei technikai, baldams ar būsto remonto prekėms įsigyti).

- *Tauragės rajono savivaldybės socialinės atskirties ir skurdo mažinimo projektų finansavimas iš savivaldybės biudžeto lėšų* (siekiama labiau įtraukti NVO į socialinių problemų sprendimą, plėtoti socialinių paslaugų sistemą, užtikrinant socialinių paslaugų prieinamumą, lygias galimybes, stiprinti priklausomybės ligų prevenciją, socialinę integraciją, mažinant socialinę atskirtį).

Tauragės rajonas taip pat yra suskirstytas į smulkesnius administracinius vienetus,- seniūnijų aptarnaujamas teritorijas, kuriose veiklą vykdo seniūnijos, vadovaujamos seniūno: Batakių, Gaurės, Lauksargių, Mažonų, Skaudvilės, Tauragės, Žygeičių. Čia jų yra gerokai mažiau, nei Šilutės rajone. Seniūnijoms priskiriamos tokios, su socialine parama susijusios funkcijos:

- Dokumentų priėmimas dėl socialinės pašalpos skaičiavimo ir socialinės pašalpos apskaičiavimas.;
- klientų, prašančių socialinės paramos, gyvenimo sąlygas įvertinimas;
- seniūnijos pensijinio amžiaus asmenų specialiųjų poreikių lygio nustatymo organizavimas;
- dokumentų priėmimas dėl išmokų už vaikus skaičiavimo ir išmokos už vaikus apskaičiavimas.
- prašymų priėmimas ir pažymų išdavimas apie šeimos pajamas dėl gyvenamųjų patalpų šildymo, išlaidų karštam ir šaltam vandeniui kompensavimo mažas pajamas turintiems asmenims (šeimoms).
- dokumentų priėmimas dėl kompensacijos kietam ar kitokiam kurui įsigyti skaičiuoti ir kompensacijos apskaičiavimas;
- prašymų ir dokumentus priėmimas skaičiuoti kompensacijas nedarbingiems neįgaliems auginantems vaikus, asmenims;
- išvadų rengimas dėl vaiko, neveiksnių, ribotai veiksnų asmenų nuolatinės globos (rūpybos) nustatymo reikalingumo ir globėjo (rūpintojo) paskyrimo;
- socialinės rizikos šeimų socialinių paslaugų poreikio nustatymas;
- planavimas ir socialinės priežiūros teikimas socialinės rizikos šeimomis, ugdant ir palaikant suaugusių šeimoms narių socialinius įgūdžius.
- siūlymų Savivaldybės administracijai teikimas dėl socialinės paramos aukščiau išvardytoms šeimoms (asmenims) reikalingumo ir paramos būdų;

- dalyvavimas vykdam socialinės paramos teikimą ir socialinių išmokų , pašalpų mokėjimą bei kontrolę.

Apibendrinant Šilutės ir Tauragės rajonų socialinės paramos sistemų charakteristikas galima teigti, kad esminių skirtumų jose nepastebima. Abiejuose rajonų savivaldybėse socialinės paramos skyrimo tvarka yra aiškiai reglamentuota bei apima gana platų spektrą žmonių, kuriems yra skirta. Svarbu pabrėžti ir tai, kad abu rajonai yra suskirstyti į smulkesnius teritorinius vienetus (seniūnijų aptarnaujamas teritorijas, kuriose veiklą vykdo seniūnijos, vadovaujamos seniūno), todėl su socialine parama susiję klausimai yra sprendžiami plačiu mastu, deleguojant nemažai funkcijų rajono seniūnams. Tikimasi, kad toks bendradarbiavimas užtikrina sąlygas pagerinti ir geriau pritaikyti socialinių paslaugų teikimą neįgaliesiems, senyvo amžiaus žmonėms, prekybos žmonėmis aukoms, smurto prieš moteris šeimoje aukoms, grįžusiems iš įkalinimo įstaigų asmenims, skatinti palankią individui socialinę aplinką, ugdyti bendruomeniškumo, saugumo ir solidarumo jausmą visuomenėje. Telkti įvairius sektorius ir stiprinti jų bendradarbiavimą gydymo nuo priklausomybių ligų srityje. Siekiama užtikrinti socialinę pagalbą patiriantiems socialinę atskirtį.

3.2. Gyventojų anketinės apklausos rezultatų pristatymas

Pirmuoju tyrimo metodu šiame baigiamajame darbe pasirinkta anketinė apklausa raštu / internetu. Pagrindinis **kiekybinio tyrimo tikslas** - nustatyti ir palyginti Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų požiūrį į piliečių įsitraukimo tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje reikšmę piliečiams ir valdžios institucijoms.

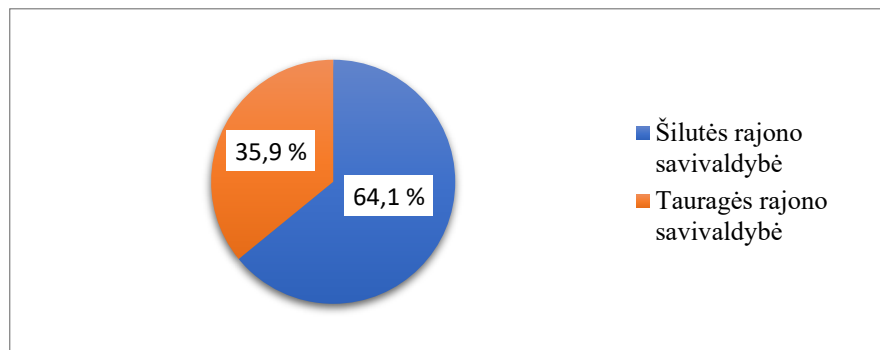
Baigiamajame darbe naudotas surinktų duomenų vaizdavimo būdas – diagramos bei lentelės. Likerto skale išreikštiems duomenims apskaičiuojami vidurkiai (M) ir standartiniai nuokrypiai (SD), o rangine ar nominaline skale išreikštiems kriterijams – dažniai (procentais). Tyrimo metu visi rezultatai buvo lyginami tarpusavyje. T.y., siekta išsiaiškinti, kaip jie skiriasi tarp skirtingos gyvenamosios vietos respondentų. Siekiant nustatyti, ar gauti rezultatai (procentai, vidurkiai) skirtingose respondentų demografinėse grupėse skiriasi statistiškai reikšmingai, buvo apskaičiuoti šių rezultatų (procentų ir vidurkių) skirtumų statistinis patikimumas (statistinis reikšmingumas) (p). Statistinio reikšmingumo reikšmė rodo, kad kelių demografinių grupių atsakymai konkrečių klausimų skiriasi reikšmingai, ar skiriasi nereikšmingai. Visais atvejais statistiškai reikšmingu bus laikomas skirtumas, kurio patikimumas bus didesnis nei 95 proc., t. y. kai $p < 0,05$.

Pirmas anketos klausimų blokas skirtas apibūdinti respondentų socialines charakteristikas: lytį, amžių, veiklos pobūdį ir vietovę, kurioje gyvena (žr. 1 priedas). Daroma prielaida, kad skirtingos

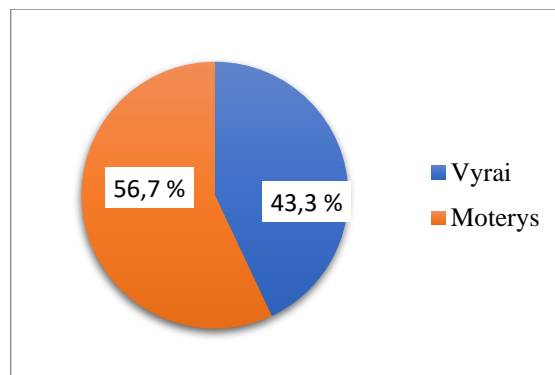
gyvenamosios vietovės bei skirtingos patirties piliečiai skirtingai vertina ir savo dalyvavimo tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje reikšmę.

Tyrimo metu buvo apklausti 284 asmenys, gyvenantys Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse. Pirmieji apklausos klausimai buvo skirti išsiaiškinti respondentų demografinius rodiklius. Atsižvelgiant į tyrimo tikslą, tikslinga nustatyti ir respondentų pasiskirstymą pagal gyvenamąją vietą. Gauti duomenys rodo (žr. 5 pav.), kad anketinėje apklausoje aktyviausiai dalyvavo Šilutės rajono savivaldybės gyventojai (64,1 proc.). Tauragės rajono savivaldybėje respondentų ženkliai mažiau (35,9 proc.).

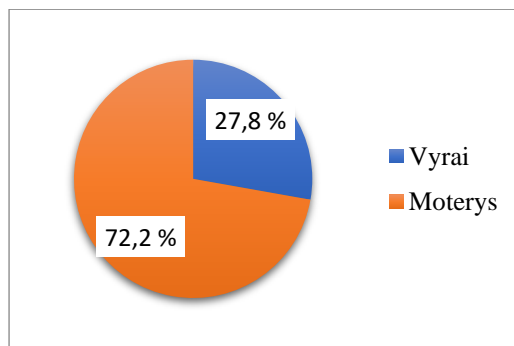
5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą, proc.

Toliau nalizuojant demografinių rodiklių pasiskirstymą derėtų pažymėti, kad respondentų moterų tyrime dalyvavo kiek daugiau (56,7 proc.), nei vyrų (43,3 proc.) (žr. 6 pav.).

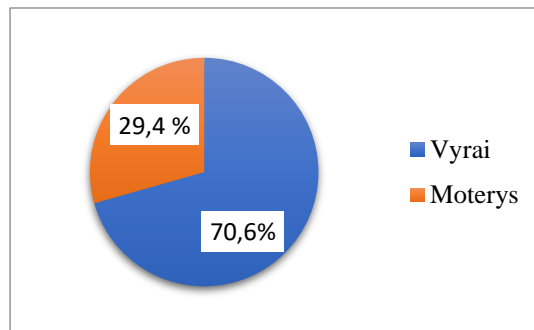

6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį, proc.

Analizuojant kiekvienoje iš savivaldybių gautus duomenis atskirai nustatyta, kad Šilutės rajono savivaldybėje (žr. 7 pav.) moterų dalyvavo ženkliai daugiau (72,2 proc.), negu Tauragės rajono savivaldybėje (29,4 proc.). Nustatyta, kad Tauragės rajone apklausoje dalyvavo net 70,6 proc. vyrų (žr. 8 pav). Šilutės rajone, tuo tarpu, vyrai sudarė tik 27,8 proc. visų respondentų.

7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį Šilutės rajono savivaldybėje, proc.

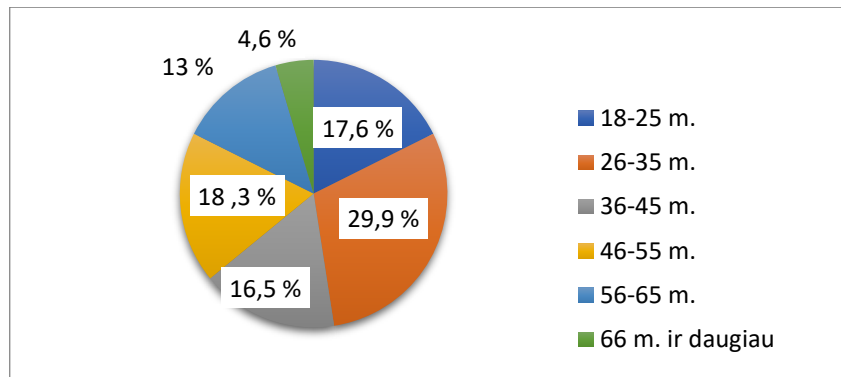

8 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį Tauragės rajono savivaldybėje, proc.

Apibendrintai galima teigti, jog, žvelgiant bendrai, tyrime dalyvavusių moterų buvo daugiau, nei vyrų. Tačiau analizuojant kiekvieno rajono savivaldybės duomenis atskirai nustatyta, jog Šilutės rajono savivaldybėje apklausoje aktyviau dalyvavo moterys, o Tauragės rajono savivaldybėje – vyrai. Šis respondentų pasiskirstymas pagal lytį yra atsitiktinis.

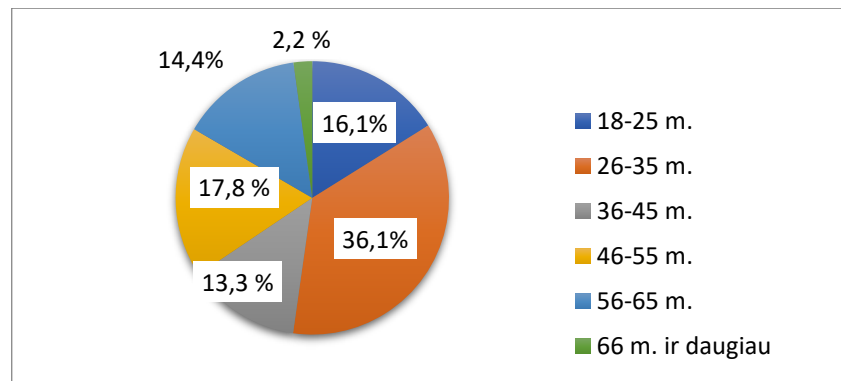
Patogumo dėlei, analizuojant atsakymus į klausimą apie amžių, respondentai buvo suskirstyti į 6 grupes. Jau anksčiau šiame darbe akcentuota, jog tyrime nedalyvavo asmenys, jaunesni nei 18 metų.

Apibendrinant bendrą respondentų pasiskirstymą pagal amžiaus grupes (žr. 9 pav.) pastebima, kad daugiausia tyrime dalyvavo asmenų, priklausančių amžiaus grupei nuo 26 iki 35 metų (29,9 proc.). Mažesnę dalis respondentų tenka 18 - 25 bei 46 - 55 metų amžiaus grupėms, atitinkamai, 17,6 proc. ir 18,3 proc. Mažiausia respondentų (4,6 proc.) teko paskutinei amžiaus grupei „66 metų ir vyresni“.

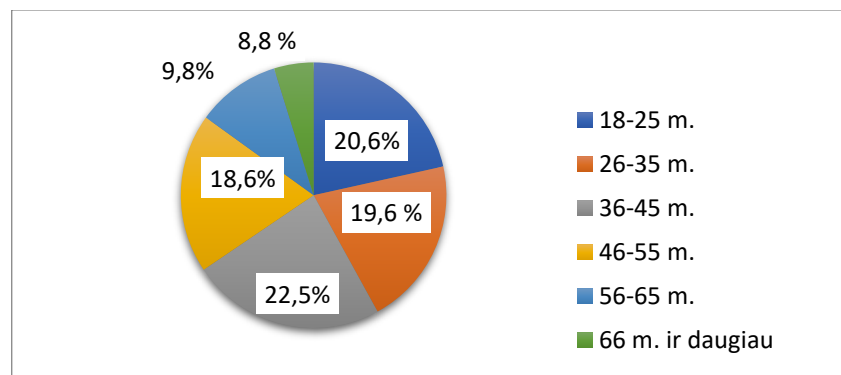

9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes, proc.

Siekiant nustatyti gyventojų pasiskirstymą pagal amžiaus grupes kiekienoje iš tyrime dalyvavusių savivaldybių atskirai, pastebėta, kad reikšmingiausiai, šiuo atveju, skiriasi respondentų, priklausančių 26-35 m. amžiaus grupei skaičius. Šilutės rajono savivaldybėje (žr. 10 pav.) skaičiuojama net 36,1 proc. tiriamųjų, o Tauragės rajono savivaldybėje (žr. 11 pav.) šiai amžiaus grupei atstovauja 19,6 proc. respondentų. Taip pat nustatyta, kad Tauragės rajono savivaldybėje asmenų, priklausančių „66 m. ir daugiau“ amžiaus grupei, yra kelis kartus daugiau (8,8 proc.), nei Šilutės rajono savivaldybėje (2,2 proc.)

10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes Šilutės rajono savivaldybėje, proc.

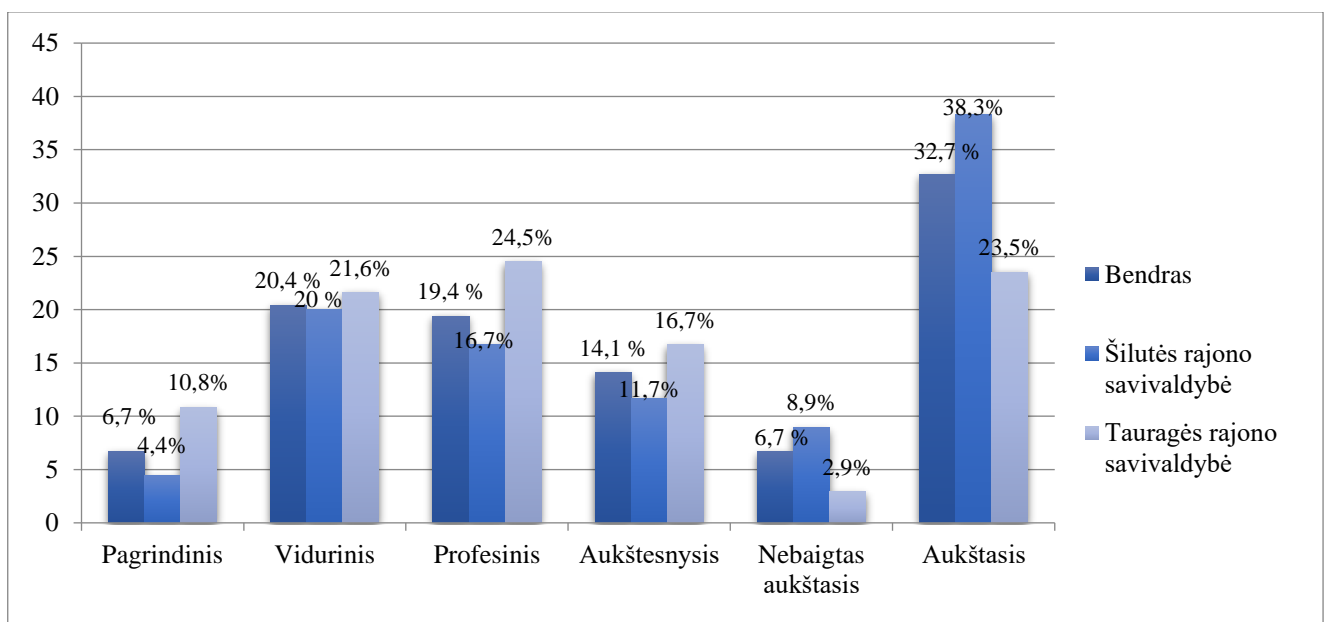

11 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes Tauragės rajono savivaldybėje, proc.

Darant dalinę išvadą tikslinga pažymėti, jog abiejų rajonų savivaldybėse respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes išlieka panašus. Pastebimas tik nedidelis skirtumas Šilutės rajono savivaldybėje, kur 26-35 m. amžiaus grupei priklausančių asmenų skaičiuojama kiek daugiau, nei Tauragės rajono savivaldybėje. Pastarojoje, tuo tarpu, yra kelis kartus daugiau tyrime dalyvavusių žmonių, kuriems yra 66 m. ir daugiau. Tokį pasiskirstymą, galimai, lėmė darbingo amžiaus gyventoju didesnis aktyvumas visuomeniniame gyvenime, galimybė lengviau pasiekti aktualią informaciją bei noras prisidėti atliekant šį ir panašius tyrimus gimtajame rajone.

Toliau analizuojant duomenis pagal respondentų išsilavinimo rodiklį, galima pastebėti (žr. 12 pav.), kad didžioji dauguma (32,7 proc.) tyrime dalyvavusių asmenų yra įgiję aukštąjį išsilavinimą. Taip pat nemažai respondentų turi vidurinį (20,4 proc.), profesinį (19,4 proc.) ar aukštesnįjį (14,1 proc.) išsilavinimą.

Tyrinėjant kiekvieno iš tyrime dalyvavusių rajono savivaldybėse gautus duomenis atskirai pastebima, kad rezultatai, lyginant su bendrais duomenimis, yra gana panašūs. Ryškiau išsiskiria tik aukštąjį išsilavinimą įgijusių tyrimo dalyvių skaičius. Nustatyta, kad Šilutės rajono savivaldybėje aukštąjį išsilavinimą įgijusių žmonių skaičius (38,9 proc.) yra ženkliai didesnis, nei Tauragės rajono savivaldybėje (23,5 proc.). Taip pat Šilutės rajone yra kelis kartus daugiau respondentų, kurie dar nebaigę aukštosios mokyklos (8,9 proc.). Tuo tarpu, Tauragės rajono savivaldybėje yra daugiau žmonių įgijusių profesinį (24,5 proc.), aukštesnįjį (16,7 proc.) ar pagrindinį (10,8 proc.) išsilavinimą.

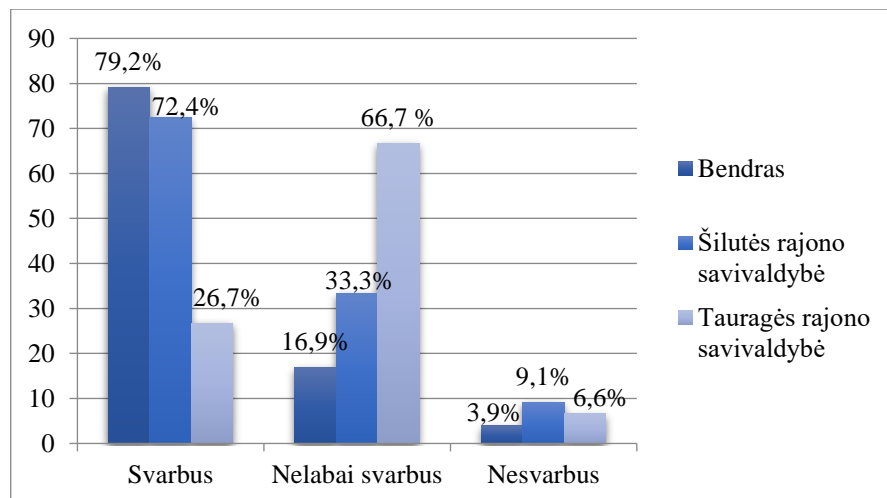

12 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą, proc.

Apibendrinant kiekybinio tyrimo dalyvių charakteristiką, pažymėtina, kad buvo apklausti abiejų lyčių, gyvenančių Šilutės ir Tauragės rajono savivaldybėse, atstovai, skirtingo amžiaus bei patirties. Todėl galima daryti prielaidą, jog dauguma respondentų yra brandūs bei išsilavinę vietos gyventojai, kurie turi pakankamai kompetencijos vertinti situaciją dėl piliečių dalyvavimo vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje abiejose iš tiriamų rajonų savivaldybių.

Toliau tyrimo metu pateiktais anketos klausimais siekta išsiaiškinti, kiek stipriai Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių gyventojai yra įsitraukę į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje, bei kaip vertina tokio dalyvavimo būtinumą. Gyventojų prašyta išreikšti savo nuomonę apie tai, **ar piliečių dalyvavimas tvarkant rajono reikalus socialinės paramos srityje yra svarbus?** Gauti duomenys rodo (žr. 13 pav.), kad absoliuti dauguma tyrimo dalyvių (79,2 proc.) vietos gyventojų įsitraukimą vertina kaip itin svarbų. Ženkliai mažesnė respondentų dalis (16,9 proc.) šiam procesui nesuteikia didelės svarbos. Būtina pažymėti, jog tik labai nedidelė dalis tiriamųjų (3,9 proc.) gyventojų dalyvavimą apibūdina kaip nesvarbų.

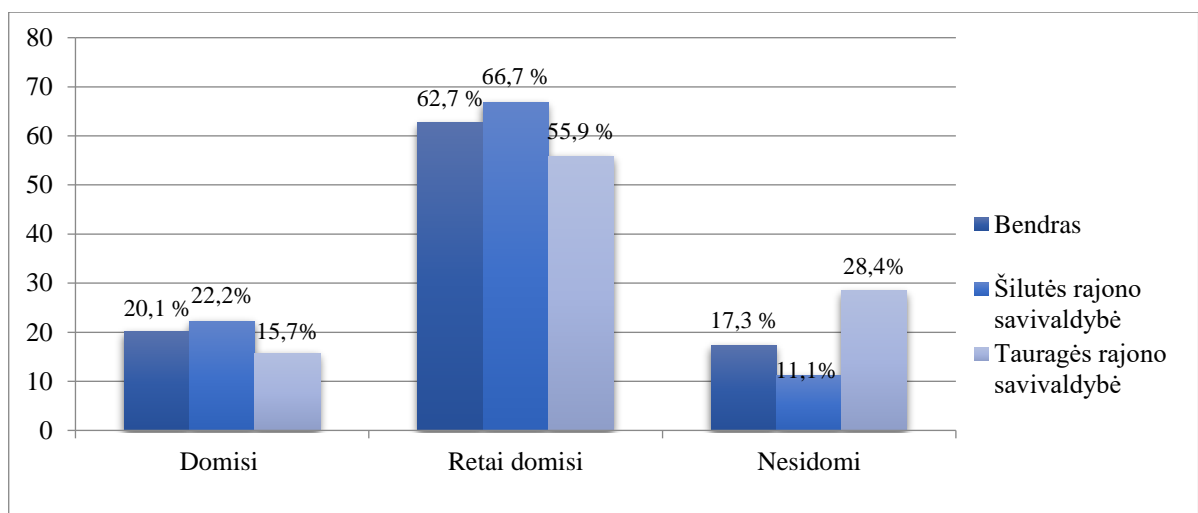
Kalbant apie situaciją kiekviename rajone atskirai, derėtų akcentuoti, kad atsakant į aukščiau minėtą klausimą stipriai išsiskyrė skirtinguose rajonuose gyvenančių respondentų nuomonė. Šilutės rajono savivaldybėje gyvenantys žmonės suteikia piliečių įsitraukimui į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje didelę reikšmę. Tai įrodo gauti duomenys: 72,4 proc. visų tyrime dalyvavusių Šilutės rajono gyventojų mano jog minėtas procesas yra svarbus. Tauragės rajono gyventojai, šiuo atveju, dvigubai dažniau (66,7 proc.) nei Šilutės rajono gyventojai (33,3 proc.) nurodė, kad piliečių dalyvavimui didelės reikšmės neteikia.

13 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal požiūrį į piliečių dalyvavimo sprendžiant su socialine parama susijusius klausimus svarbą, proc.

Tyrimu taip pat siekta nustatyti, *ar Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojai asmeniškai domisi savo rajono savivaldybės veikla socialinės paramos srityje*. Pastebėta, jog (žr. 14 pav.) šiuo aspektu reguliariai domisi tik 20,1 proc. visų apklaustųjų. Didžioji dauguma (62,7 proc.) su socialine parama susijusiais klausimais domisi retai arba visai nesidomi (3,9 proc.).

Nežymiai didesnis vietos gyventojų aktyvumas šiuo klausimu stebimas Šilutės rajono savivaldybėje. 22,2 proc. šio krašto gyventojų nurodė, kad minėtu aspektu domisi dažnai arba kartais (66,7 proc.). Tuo tarpu Tauragės rajono gyventojai dvigubai dažniau (28,4 proc.) nei Šilutės rajono gyventojai (11,1 proc.) nurodė, kad gyventojų dalyvavimo vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje galimybėmis ar esama situacija nesidomi apskritai arba domisi retai (55,9 proc.).

14 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal domėjimosi socialinės paramos klausimais dažnį, proc.

Kadangi nustatyta, jog dalis respondentų, vis gi, domisi su socialine parama susijusiais klausimais, žemiau pateikiamos dalyvių nurodytos formos bei būdai, kuriais gaunama informacijos apie rajono valdžios veiklas socialinės paramos srityje (žr. 4 lentelė). Tiriamiesiems buvo sudaryta galimybė pasirinkti kelis atsakymo variantus. Matyti, kad absoliuti dauguma į šį klausimą atsakiusių žmonių (60,9 proc.) teigia pageidaujama informaciją gaunantys rajono žiniasklaidos kanalais (spauda, televizija, radijas). Kiek daugiau, nei pusė, apklaustųjų nurodė apie rajono savivaldybės veiklą socialinės paramos srityje sužinantys socialiniuose tinkluose (52,8 proc.) bei dalindamiesi informacija vieni su kitais (37,6 proc.). Respondentai rečiausiai informaciją gauna tiesiogiai bendraudami su vietos valdžios atstovais (16,1 proc.).

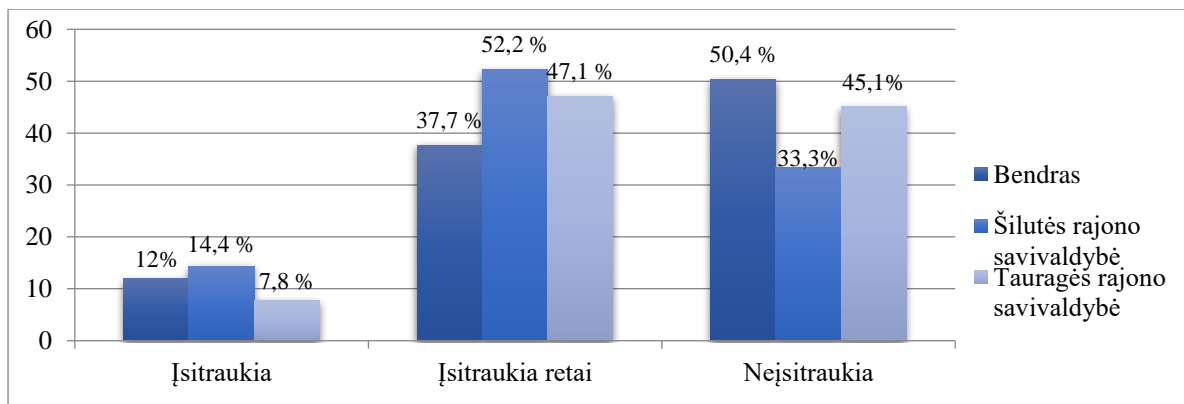
4 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal informacijos apie socialinę paramą gavimo būdus, proc.

Rajono žiniasklaida (spauda, televizija, radijas)	60,9 %
Rajono savivaldybės interneto svetainė	21,1 %
Socialiniai tinklai	52,8 %
Tiesioginis bendravimas su vietos valdžios atstovais	16,1 %
Informacijos sklaida tarp vietos gyventojų.	37,6 %

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais statistiniais duomenimis

Toliau respondentų prašyta patikslinti duomenis ir nurodyti, *ar šie asmeniškai įsitraukia į vietos savivaldos veiklas susijusias su socialine parama*. Pastebėta, kad (žr. 15 pav) absoliuti dauguma, t.y. kiek daugiau nei pusė (50,4 proc.) visų apklaustųjų apskritai nedalyvauja vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje. Šiek tiek mažiau (37,7 proc.) respondentų nurodė tai darantys tik retkarčiais. Pažymėtina ir tai, kad tik 12 proc. Tyrime dalyvavusių Šilutės ir Tauragės rajono gyventojų, vienu ar kitu būdu, reguliariai dalyvauja vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje.

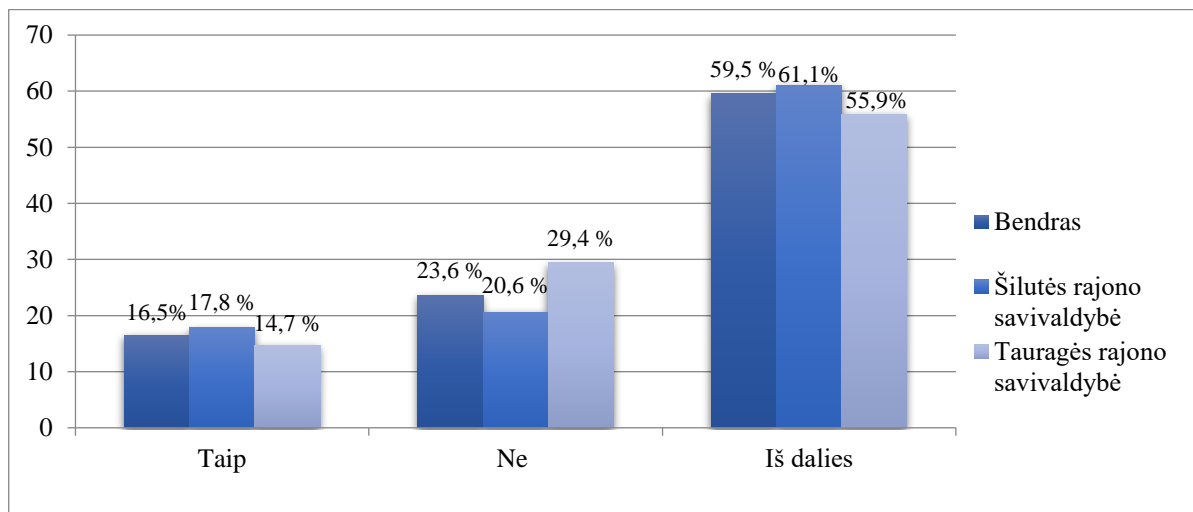
Analizuojant gautus duomenis šiuo klausimu pastebėta, kad Tauragės rajono savivaldybėje gyvenantys respondentai nežymiai dažniau (45,1 proc.) taip ir nepasinaudoja galimybe įsitraukti į vietos reikalų tvarkymą, lyginant su Šilutės rajono gyventojais (33,3 proc.). Tik labai maža dalis (7,8 proc.) visų Tauragės rajone gyvenančių respondentų elgiasi priešingai ir dalyvauja sprendžiant vietos reikalus su socialine parama susijusiais klausimais. Šilutės rajono savivaldybėje šis rodiklis gerokai aukštesnis (14,4 proc.).

15 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal įsitraukimą į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje, proc.

Pastaruosius rezultatus galima aiškinti toliau analizuojant respondentų atsakymus gautais duomenimis. Nustatyta (žr. 16 pav.), kad, respondentų nuomone, Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse nesudaromos pakankamos sąlygos piliečių įsitraukimui į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje. Tai įrodo ir gauti rezultatai: didžioji dalis (59,5 proc.) apklaustųjų mano, kad šis procesas vyksta tik iš dalies, mažiausia dalis (16,5 proc.) teigia, kad sąlygos yra sudaromos. 23,6 proc. apklaustųjų nurodė, kad gyventojų dalyvavimui jų rajono savivaldybėje sąlygos apskritai nėra sudarytos.

Galima pastebėti, jog lyginant situaciją abiejų rajonų savivaldybėse atskirai, gauti rezultatai labai panašūs. Ryškesnis skirtumas išvelgiamas tik vertinant Tauragės rajono gyventojų požiūrį į vietos savivaldybės pastangas sudaryti sąlygas piliečių įsitraukimui į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje. Tauragės rajone gyvenantys asmenys kiek dažniau (29,4 proc.) nei Šilutės rajono gyventojai (20,6 proc.) nurodė, kad vietos savivaldybė neužtikrina pakankamų sąlygų žmonėms įsitraukti į minėtą procesą.

16 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymą į klausimą „Kaip manote, ar jūsų rajono savivaldybė užtikrina pakankamas sąlygas dalyvauti vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje“, proc.

Darant dalinę išvadą galima teigti, kad Šilutės rajono gyventojų aktyvumas įsitraukiant į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje, lyginant su Tauragės gyventojais, yra nežymiai didesnis. Tačiau nepaisant to, abiejų rajonų savivaldybėse sąlygos piliečiams įsitraukti į minėtą procesą, gyventojų nuomone, yra sudaromos tik iš dalies arba apskritai nesudaromos. Todėl galima daryti prielaidą, kad būtent dėl šios priežasties, dauguma abiejų rajonų gyventojų taip ir neįsitraukia į su socialine parama susijusias veiklas savivaldybėje ar kitais būdais.

Panaši tendencija kartojasi respondentams atsakant ir į tolesnius klausimus. Paprašyti nurodyti, **kokiais būdais įsitraukia į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje** (žr. 5 lentelė), apklaustieji

dažniausiai (65,5 proc.) nurodė, kad savo nuomonės apskritai niekada nereiškia. Vos ketvirtadalis Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų, reikalui esant, dalyvauja gyventojų anketinėse apklausoje. Kaip matyti 5 lentelėje, žmonės itin retai (8,8 proc.) nurodė dalyvaujantys viešuose susirinkimuose ir pasisakantys socialinės paramos klausimais jų metu. Dar rečiau teikiami atsiliepimai, skundai, pastabos ar kiti pasiūlymai rajono savivaldybės atstovams (po 4,6 proc.). Pastebėta, jog peticijų / el.peticijų teikimas bei dalyvavimas tarybos posėdžiuose nurodyti mažiausią kiekį kartų (atitinkamai 2,8 proc. ir 2,5 poc.).

5 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal dalyvavimo vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje būdus, proc.

Rasau atsiliepimus, pastabas, skundus	4,6 %
Teikiu peticijas/el.peticijas	2,8 %
Dalyvauju viešuosiuose susirinkimuose ir išreiškiu savo nuomonę jų metu	8,8 %
Dalyvauju tarybos posėdžiuose	2,5 %
Teikiu pasiūlymus socialinės paramos klausimais rajono savivaldybės atstovams	4,6 %
Dalyvauju rajono gyventojų anketinėse apklausoje	25 %
Savo nuomonės paprastai nereiškiu	65,5 %

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais statistiniais duomenimis

Toliau pateiktais anketos klausimais siekta nustatyti, *kaip tyrime dalyvavę Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių gyventojais vertina dalyvavimo svarbą su socialine parama susijusių sprendimų priėmimo procese patiems piliečiams ir valdžiai*. Respondentų prašyta asmeniškai įvertinti kiekvieną iš žemiau pateikiamų teiginių. Procentinė duomenų išraiška pateikiama 6 lentelėje.

6 lentelė. Piliečių įsitraukimo į vietos reiklalų tvarkymą socialinės paramos srityje reikšmė: Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų požiūris. N=284

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku	Neatsakė
Gerėja bendravimas ir bendradarbiavimas tarp piliečių ir valdžios institucijų	9,5%	44,7%	29,9%	10,2%	5,3%	0,4%
Didėja pasitikėjimas vietos valdžios institucijomis	9,9%	41,2%	28,2%	15,1%	5,6%	-
Atsiranda galimybė piliečiams gauti kokybiškesnes socialines paslaugas	8,8%	51,4%	26,1%	10,6%	2,8%	0,4%
Piliečių dalyvavimas vietos savivaldoje socialinės paramos srityje turi įtakos valdžios institucijos priimamiems sprendimams	7,7%	39,4%	36,6%	12,7%	3,2%	0,4%
Gaunama daugiau informacijos apie vietos gyventojų poreikius	10,6%	55,3%	23,2%	6,7%	4,2%	-

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais statistiniais duomenimis

Respondentų nuomone, gyventojų įsitraukimas į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje turi reikšmės kalbant apie kiekvieną iš tiriamiesiems pateiktų teiginių. Tai įrodo pozityvus kiekvieno teiginio vertinimas (t.y. ~50 proc. respondentų nuomonė). 6 lentelėje taip pat matyti, kad didžiausią reikšmę (iš viso, 65,9 proc.) apklaustieji teikia informacijos sklaidos efektyvumui, manoma, jog atsiranda sąlygos gauti kokybiškesnes socialines paslaugas (iš viso, 60,2 proc.). Tiriamųjų nuomone (iš viso, 20,7 proc.), piliečių įsitraukimas į minėtą procesą mažiausiai įtakos turėtų pasitikėjimo vietos valdžios institucijomis stiprinimui. Galima išskirti ir tai, jog kaskart nemaža dalis (~25 proc.) visų apklaustųjų neturėjo nuomonės apie vertinamus teiginius. Šią situaciją galima aiškinti tuo, kad dažnu atveju, galimai, buvo pasinaudota galimybe išsakyti savo nuomonę įrašant ją savarankiškai papildomame laukelyje „kita“.

Gauti kokybiniai duomenys respondentams atsakant į atvirą klausimą, susisteminti ir pateikti 7 lentelėje toliau.

7 lentelė. Piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje reikšmė: Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų požiūris

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai	Teiginių skaičius
Piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje reikšmė abejojama	Valdžios institucijų abejingumas	„Valdžia paprastų žmonių negirdi.“ „Nemanau, kad mūsų valdžiai labai rūpi, kas ten sakoma, <...> daro kaip jiems geriausia.“ „Valdžia sau. O gyventojai ramiai sau savo gyvenimą gyveną.“ „Visi dirba savo darbą ir į diskusijas nesileido. Kiek bandyta.“	4
	Viešumo trūkumas	„<...> juk viskas daroma už uždarytų durų.“	1
	Apsunkintas piliečių įsitraukimo mechanizmas	„<...> o tiems, kas tų problemų turi, nemanau, kad labai lengva daryti įtaką priimant sprendimus vietos valdžioje“. „Paprasto žmogaus balsas nelabai ką lemia“. „<...> kartas nuo karto užpildo kokį prašymą, gauna paramą ir viskas. Tikrai nemanau, kad įmanoma ką nors daugiau padaryt“.	3
	Interesų nebūvimas	„Jei neturi socialinių problemų, tai nėra jokio reikalo ir prasmės gaišti laiką savivaldybėje.“ „Kiek žinau, niekas mūsų rajone per daugiausiai nesireiškia ir tame valdyme nedalyvauja.“ „<...> nematau prasmės eiti ten kažką ir rašyti, tartis, klausti“.	3

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais kokybiniais duomenimis

Įdomu tai, jog tie respondentai, kurie pasinaudojo galimybe atsakyti į atvirą klausimą, neišsakė nė vieno pozityvaus aspekto nagrinėjamu klausimu. Priešingai – visi pasisakė abejojantys piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje reikšmė patiems gyventojams ar valdžios institucijoms. Matyti (žr. 7 lentelė), jog respondentai dažniausiai išskyrė valdžios institucijų abejingumą piliečių atžvilgiu: pasigendama kokybiško dialogo („valdžia paprastų žmonių negirdi.“ „Nemanau, kad mūsų valdžiai labai rūpi, kas ten sakoma, <...> daro kaip jiems geriausia“), žmonių problemos ar pasiūlymai vietos valdžios atstovų nedomina („Visi dirba savo darbą ir i diskusijas nesileido, kiek bandyta“). Ne ką rečiau akcentuota, jog paprastam žmogui įsitraukti į vietos reikalų tvarkymą yra sudėtinga (<...> nemanau, kad labai lengva daryti įtaką priimant sprendimus vietos valdžioje“), dažnai trūksta interesų, noro ar laiko („Jei neturi socialinių problemų, tai nėra jokio reikalo ir prasmės gaišti laiką savivaldybėje“).

Darant dalinę išvadą galima teigti, kad nors tyrime dalyvavę Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių gyventojai mano, jog jų įsitraukimas į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje turi teigiamos

reikšmės gyventojams ir valdžios institucijoms (suteikia daugiau informacijos apie gyventojų poreikius, leidžia priimti palankesnius sprendimus ar gauti kokybiškesnes socialines paslaugas), dalies apklaustųjų šis procesas, vis gi, neretai vertinamas kaip ydingas, neduodantis jokios realios naudos (dėl valdžios abejingumo gyventojų atžvilgiu, kompetencijų ar interesų stokos).

Paprašyti *įvertinti prežastis, dėl kurių piliečiai, galimai, pasyviai įsitraukia į su socialine parama susijusių klausimų sprendimą*, respondentai ne tik aktyviai vertino pateiktus teiginius, bet ir nurodė ne vieną savo atsakymo variantą.

Suvedus gautus duomenis matyti (žr. 8 lentelė), kad, respondentų nuomone, piliečių pasyvumą socialinės paramos reikalų tvarkymo atžvilgiu labiausiai lemia (iš viso, 53,5 proc.) tai, kad gyventojai patys neįvertina savo įsitraukimo svarbos. Taip pat nėra skatinamos piliečių iniciatyvos ar savivalda socialinės paramos klausimais (iš viso, 50,4 proc.). Įdomu tai, jog mažiausią reikšmę (32,2 proc.) respondentai suteikia tam, kad rajono savivaldybės atstovai nereaguoja į gyventojų nuomonę, pastabas, skundus bei pasiūlymus. Tačiau atsakant į šį klausimą didžioji dalis apskritai neturi nuomonės (36,3 proc.) apie nagrinėjamą aspektą. Dėl šios priežasties galima daryti prielaidą, kad nemaža dalis apklaustųjų apskritai nėra susidurę su panašia situacija.

8 lentelė. *Piliečių įsitraukimo į vietos reiklų tvarkymą socialinės paramos srityje pasyvumo priežastys:*

Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų požiūris. N=284

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku	Neatsakė
Gyventojai nesidomi rajono savivaldybės veikla socialinės paramos srityje	6%	39,1%	33,8%	18,3%	2,1%	0,7%
Informacija socialinės paramos klausimais rajono gyventojams yra sunkiai prieinama	9,2%	28,9%	33,5%	26,1%	1,4%	1,1%
Nėra skatinamos piliečių iniciatyvos ar savivalda socialinės paramos klausimu	8,5%	41,9%	32,4%	16,2%	0,4%	0,7%
Rajono savivaldybė nereaguoja į vietos gyventojų nuomonę, pastabas, skundus, pasiūlymus	7,4%	23,6%	36,3%	31%	1,1%	0,7%
Nepasitikėjimas vietos valdžia	7,4%	33,5%	27,5%	28,5%	1,8%	1,4%
Vietos gyventojai neįvertina savo dalyvavimo vietos valdyme svarbos	6%	47,5%	28,9%	14,8%	1,4%	1,4%

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais statistiniais duomenimis

Tyrinėjant respondentų atsakymus į atvirą klausimą, pastebėta (žr. 9 lentelė), kad buvo išskirta nemažai anketoje nepaminėtų priežasčių, kurios, galimai, lemia piliečių pasyvumą sprendžiant su socialine parama susijusius klausimus. Dažniausiai akcentuota, kad piliečiams trūksta paprastai ir aiškiai pateiktos informacijos („<...> šiuose teisiniuose dalykuose tiesiog trūksta aiškumo paprastam žmogui“) ar motyvacijos („Gyventojai, negaunantys socialinės paramos, nėra suinteresuoti dalyvauti reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje, nes negauna iš to naudos“). Paminėta ir tai, kad vietos valdžia taip pat yra pasyvi piliečių įgalinimo spręsti su socialine parama susijusius reikalus klausimu („<...> vietos valdžia labai jau ir nesistengia situaciją keisti“), o tai lemia gyventojų nusivylimą valdžios darbu („Nusivylimas, kad nieko nepakeisi“).

9 lentelė. Piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje pasyvumo priežastys:

Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų požiūris

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai	Teiginių skaičius
Kitos priežastys	Informacijos painumas, stoka	„Informacija pateikiama neaiškiai. Arba jos išvis nėra“. „<...> šiuose teisiniuose dalykuose tiesiog trūksta aiškumo paprastam žmogui“. „Nėra daug informacijos“. „Daug popierizmo“.	4
	Vietos valdžios atstovų pasyvumas	„<...> vietos valdžia labai jau ir nesistengia situaciją keisti“. „Per didelis valdžio užimtumas“.	2
	Nusivylimas vietos valdžios darbu	„Nusivylimas, kad nieko nepakeisi“. „<...> mažai tikro bendravimo ir atjautos, tai prasmės nėra kažką ir daryti.“	2
	Kompetencijos dalyvauti vietos reikalų tvarkyme stoka	„<...> elementarus žinių, kaip dalyvauti vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje, trūkumas“. „<...> nes jiems trūksta informacijos apie galimybes įsitraukti į minėtų reikalų tvarkymą vietos lygmenyje.“	2
	Gyventojų motyvacijos stoka	„Pasyvumas“. „Gyventojai, negaunantys socialinės paramos, nėra suinteresuoti dalyvauti reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje, nes negauna iš to naudos.“ „<...> neturiu, kada domėtis ar kažką siulyt. Vis tiek nemanau kad bus atsižvelgta“.	3

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais kokybiniais duomenimis

Atsižvelgiant į gautus duomenis, tikslinga išsiaiškinti, *kokios priemonės, respondentų nuomone, galėtų padėti skatinti piliečių įsitraukimą į vietos reiklalų tvarkymą socialinės paramos srityje*. Svarbu pažymėti, jog šioje vietoje daugumos apklaustųjų nuomonės sutapo (žr. 10 lentelė). Respondentai mano, kad patogesnis būdas išreikšti savo nuomonę socialinės paramos klausimu (iš viso, 75,7 proc.), didesnis grįžtamasis ryšys iš institucijų (iš viso, 71,2 proc.) ar geresnis vietos gyventojų informavimas žiniasklaidos priemonėmis (iš viso, 70,8 proc.) kur kas labiau skatintų Šilutės ir Tauragės rajono gyventojus įsitraukti į su socialine parama susijusių reikalų sprendimą. Taip pat svarbia priemone minėto proceso efektyvinimui laikomi seminarai ir / ar mokymai socialinės paramos klausimais (iš viso, 68 proc.), kas, iš esmės, patvirtina anksčiau gautus duomenis, jog gyventojams tiesiog trūksta informacijos, motyvacijos reikšti savo nuomone, teikti pasiūlymus, bendradarbiauti su vietos valdžia.

10 lentelė. Priemonės, kurios galėtų padėti skatinti piliečių įsitraukimą į vietos reiklalų tvarkymą socialinės paramos srityje: Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų požiūris. N=284

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku	Neatsakė
Geresnis vietos gyventojų informavimas žiniasklaidos priemonėmis	17,3%	53,5%	20,4%	6%	2,5%	0,4%
Seminarai/mokymai socialinės paramos klausimais	17,3%	50,7%	19,7%	10,9%	1,1%	0,4%
Didesnis grįžtamasis ryšys iš institucijų	19,4%	51,8%	20,4%	5,3%	2,8%	0,4%
Patogesnis būdas išreikšti savo nuomonę socialinės paramos klausimu (pačioje savivaldybėje, internetu)	20,1%	55,6%	17,6%	4,6%	1,8%	0,4%

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais statistiniais duomenimis

Šioje vietoje svarbu pažymėti, kad tyrime dalyvavę Šilutės ir Tauragės rajono gyventojai noriai pasinaudojo galimybe savarankiškai numatyti, kaip būtų galima tobulinti susidariusią situaciją gyventojų įsitraukimo vietos reikalų tvarkymo socialinės paramos srityje klausimu. Laukelyje „kita“ nurodyti apklaustųjų atsakymai susisteminti ir pateikiami 11 lentelėje.

11 lentelė. Priemonės, kurios galėtų padėti skatinti piliečių įsitraukimą į vietos reiklalų tvarkymą socialinės paramos srityje: Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų požiūris.

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai	Teiginių skaičius
Kitos priemonės	Specialūs renginiai	„Daugiau renginių savivaldybes inicijuotų.“ „<...> trūksta pas mus švietimo. Žmonės turėtų būti labiau mokomi apie savo galimybes dalyvauti vietos reikalų tvarkyme“. „<...> organizuoti dažnus, bet trumpus susitikimus su rizikos gyventojais, senyvo amžiaus žmonėmis ir t.t.“ „Reikėtų žmones mokyti, skatinti, užimti. Tada vyktų dialogas.“ „<...> žmonėms reikėtų specifinių renginių tomis temomis“.	5
	Informacijos paprastumas ir prieinamumas	„<...> prieinamesnė (vyresniems, neįgaliems žmonėms) ir paprasčiau (suprantamiau) pateikta informacija“. „Raštiški atsakymai į žmonių paklausimus, asmeniškai skambučiai, e-mail, raštai turėtų būti suprantama, buitine kalba.“ „<...> gal praverstų informaciniai bukletai poliklinikoje, gal kokie plakatai, kurie kvieštų prisidėti. Ypač jaunimą. Būtų patrauklu, prieinama, suprantama visiems“.	3
	Bendruomenišku mo stiprinimas rajono savivaldybėje	„Šventės“. „<...> tegul skatina paprastą žmogų bendrauti. Tada ir bendradarbiavimas su valdžia atsiras.“ „<...> švenčių trūksta. Bendruomeniškumo stiprinimo.“	3
	Valdžios institucijų iniciatyva piliečių įtrauktis klausimais	„Didesnis valdžios noras bendradarbiauti“ „<...> išklašymas pasiulymų, palaikymas“. „Reikia žmones kviešti. Kad visur dalyvautų, kad savo nuomonę išsakytų.“ „Valdžia pirmiausia pati turėtų skatinti įsitraukimą, suburti mus, šviesti ir tokiu būdu galėtume kažką drauge keisti.“	4

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais kokybiniais duomenimis

Respondentų nuomone, Šilutės ir Tauragės rajonuose labiausiai trūksta specialių renginių, kurių metu žmonės būtų ne tik šviečiami socialinės paramos klausimais, bet ir supažindinami su savo įsitraukimo į šių reikalų tvarkymą galimybėmis („<...> trūksta pas mus švietimo. Žmonės turėtų būti labiau mokomi apie savo galimybes dalyvauti vietos reikalų tvarkyme“. „Reikėtų žmones mokyti, skatinti, užimti“). Taip pat pasigendama valdžios institucijų iniciatyvos piliečių įtrauktis klausimais („Reikia

žmones kviesti. Kad visur dalyvautų, kad savo nuomonę išsakytų.“ „Valdžia pirmiausia pati turėtų skatinti įsitraukimą, suburti mus, šviesti ir tokiu būdu galėtume kažką drauge keisti“). Kaip vienas iš priemonių piliečių įsitraukimui į vietos socialinių reikalų tvarkymą skatinti tyrime dalyvavę Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių gyventojai taip pat išskyrė bendruomeniškumo stiprinimą („<...> švenčių trūksta. Bendruomeniškumo stiprinimo.“) ir pateiktos informacijos paprastumą / prieinamumą („<...> prieinamesnė (vyresniems, neįgaliems žmonėms) ir paprasčiau (suprantamiau) pateikta informacija“).

- Atlikus anketinę apklausą nustatyta, kad iš 284 asmenų, dalyvavusių tyrime, aktyvesni buvo Šilutės rajono savivaldybės gyventojai. Jų apklausoje dalyvavo 64,1 proc. Tauragės rajono savivaldybėje respondentų - ženkliai mažiau (35,9 proc.).
- Nustatytas nežymiai didesnis Šilutės rajone gyvenančių respondentų aktyvumas įsitraukiant į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje: 14,4 proc. visų apklaustųjų minėtame procese dalyvauja dažnai, 52,2 proc. – kartais. Taip pat šio rajono gyventojai minėtam procesui suteikia pakankamai didelę reikšmę (72, 4 proc.). Tuo tarpu, Tauragės rajono gyventojai žymiai dažniau (45,1 proc.) taip ir nepasinaudoja galimybe prisidėti tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje, o 47,1 proc. respondentų tai daro tik retkarčiais. Tauragės rajono gyventojai taip pat dvigubai dažniau (66,7 proc.) nei Šilutės rajono gyventojai (33,3 proc.) nurodė, kad piliečių dalyvavimui didelės reikšmės visai neteikia.
- Abiejų rajonų gyventojai teigia, kad sąlygos piliečiams įsitraukti į minėtą procesą yra sudaromos tik iš dalies (59, 5 proc.) arba apskritai nesudaromos (23, 6 proc.); nėra skatinamos piliečių iniciatyvos ar savivalda socialinės paramos klausimais (iš viso, 50,4 proc.). Todėl dažniausiai (65,5 proc.) tyrime dalyvavę Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojai savo nuomonės apskritai niekada nereiškia.
- Tik nedidelė dalis gyventojų gerai suvokia gyventojų įtraukties į socialinių reikalų tvarkymą proceso svarbą. Respondentų teigimu, (iš viso, 65,9 proc.), dėl to informacijos sklaida tampa efektyvesnė, atsiranda sąlygos gauti kokybiškesnes socialines paslaugas (60,2 proc.).
- Atlikus anketinę apklausą pastebėta, kad respondentai numato ne vieną būdą, kaip būtų galima efektyvinti piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje procesą. Siūloma rasti patogesnę būdą išreikšti savo nuomonę socialinės paramos klausimu (iš viso, 75,7 proc.), suteikti didesnę grįžtamąją ryšį iš institucijų (iš viso, 71,2 proc.), gerinti vietos gyventojų informavimą žiniasklaidos priemonėmis (iš viso, 70,8 proc.).

Respondentai taip pat numato, kad specialūs renginiai, bendruomeniškumo stiprinimas bei valdžios institucijų iniciatyva piliečių įtrauktis klausimais taip pat kur kas labiau skatintų Šilutės ir Tauragės rajono gyventojus įsitraukti į su socialine parama susijusių reikalų sprendimą.

3.3. Interviu rezultatų pristatymas

Siekiant išsiaiškinti, kokie piliečių dalyvavimo būdai, priemonės tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje taikomi Šilutės ir Tauragės rajono savivaldybėse bei kokią reikšmę piliečių dalyvavimas vietos savivaldoje turi, informantams, kokybinio tyrimo metu pateikti įvairūs sus šia tema susiję klausimai. Pirmuoju iš jų siekta nustatyti, **ar vietos gyventojams teikiama informacija apie rajono savivaldybės vykdomas veiklas socialinės paramos srityje ir kaip dažnai tai yra atliekama.**

Matyti (žr. 12 lentelė), kad absoliuti dauguma tyrimo dalyvavusių socialinės paramos specialistų (6 teiginiai) nurodė, jog jų savivaldybėje informacija gyventojams yra teikiama reguliariai („*Piliečiai informuojami nuolat (I2)*“; „*Taip, informacija skelbiama, savivaldybės interneto svetainėje, socialinių paslaugų ir seniūnijų interneto svetainėse (I6)*“).

12 lentelė. Su socialine parama susijusios informacijos sklaida bendruomenėje: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai		Teiginių skaičius
		<i>Šilutės rajonas</i>	<i>Tauragės rajonas</i>	
Informacijos sklaida bendruomenėje	Informacija teikiama reguliariai	„Gyventojamas nuolat teikiama informacija. Yra matomas įdirbis (I1)“. „Piliečiai informuojami nuolat (I2)“. „Informacija yra pateikiama ir atnaujinama pasikeitus teisės aktams, projektams (I3)“. „<...> gyventojai nuolat gali rasti jiems reikiamą informaciją apie vykdomas veiklas socialinės paramos srityje (I4)“.	„Taip, informacija skelbiama, savivaldybės interneto svetainėje, socialinių paslaugų ir seniūnijų interneto svetainėse (I6)“. „Gyventojams visada yra teikiama minėta informacija. Ji nuolat, pasikeitus teisės aktams, atsiradus naujoms paslaugoms yra atnaujinama (I7)“.	6

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais kokybiniais duomenimis

Taip pat buvo aktualu nustatyti, **ar su socialine parama susijusi informacija yra lengvai prieinama vietos gyventojams.**

Pastebėta (žr. 13 lentelė), jog didžioji dauguma informantų nurodė, kad jų rajono savivaldybėje informacija piliečiams yra prieinama ir lengvai pasiekama. Šilutės rajono savivaldybėje dirbantys specialistai teigia, kad efektyviausiai su socialine parama susijusi informacija sklinda „*per kaimynus, per socialinius darbuotojus, bei atvejo vadybininkų perduodama informacija (I1)*“ ir „*<...> yra paskleidžiama gana plačiai (I3)*“. Tauragės rajono savivaldybėje dirbantys specialistai akcentavo, kad „*informacija yra visiems lengvai prieinama. <...> suteikiama tiesiogiai gyventojamas iš lūpų į lūpas, atvykus į skyrių ar iš atvejo vadybininkų. Daug informacijos suteikiame telefonu, <...> kituose šaltiniuose (I8)*“.

Viso kategorijai „Informacijos prieinamumas“ priskirti 6 teiginiai. Tai reiškia, kad vieningos nuomonės apie informacijos prieinamumą laikosi beveik visi tyrime dalyvavę informantai. Atsižvelgiant į tai galima daryti prielaidą, kad tiek Šilutės, tiek Tauragės rajonuose su socialine parama susijusi informacija vietos gyventojams yra lengvai prieinama.

13 lentelė. Su socialine parama susijusios informacijos prieinamumas: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai		Teiginių skaičius
		Šilutės rajonas	Tauragės rajonas	
Informacijos prieinamumas	Informacija yra lengvai prieinama	<i>Efektyviausia <...> visiems prieinama, per kaimynus, per socialinius darbuotojus, atvejo vadybininkus perduodama informacija (I1)</i> „ <i>Tiems, kas domisi, informacija visada prieinama (I2)</i> “. „ <i><...> informacija yra paskleidžiama gana plačiai (I3)</i> “. „ <i><...> lengvai prieinama piliečiams (I4)</i> “.	„ <i>Taip, informaciją nesunku rasti (I6)</i> “. „ <i>Informacija yra visiems lengvai prieinama. <...> suteikiama tiesiogiai gyventojamas iš lūpų į lūpas, atvykus į skyrių ar iš atvejo vadybininkų. Daug informacijos suteikiame telefonu, <...> kituose šaltiniuose (I8)</i> “.	6

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais kokybiniais duomenimis

Apibendrinant atsakymus į pirmuosius du klausimus galima pažymėti, jog tiek Šilutės, tiek Tauragės rajonų savivaldybėse su socialine parama susijusi informacija yra lengvai prieinama, gyventojai ją gali lengvai pasiekti. Taip pat abiejų rajonų savivaldybių socialinės paramos specialistai akcentavo, kad

vietos gyventojus svarbiausia informacija pasiekia įvairiais būdais: internetu, per vietos žiniasklaidą ar tiesioginiu būdu (iš lūpų į lūpas).

Atliekant kokybinį tyrimą taip pat aktualu išsiaiškinti, **kokiomis priemonėmis vyksta minėta informacijos sklaida kiekvieno rajono savivaldybėje ir kodėl jos pasirinktos būtent tokios.** Analizuojant gautus duomenis pastebėta (žr. 14 lentelė), kad Šilutės ir Tauragės rajonuose yra pasitelkiamos gana panašios informacijos sklaidos priemonės. Kadangi abiejų rajonų savivaldybės turi savo internetines svetaines, natūralu, jog šiai subkategorijai priskirti net 8 teiginiai („<...> savivaldybės interneto puslapis (11)“; „Savivaldybės internetiniame puslapyje (16)“), kas reiškia, jog tai yra pati populiariausia, su socialine parama susijusios informacijos, sklaidos priemonė. Ją norodė visi informantai. Taip pat dažnai išskirtos ir kitos žiniasklaidos priemonės: vietinė spauda („Informaciją skelbiame ir laikračiuose (pagal poreikį) (17)“; socialiniai tinklai („Taip pat yra savivaldybės Facebook paskyra (14)“). Šilutės rajono savivaldybėje dirbantys specialistai šiek tiek dažniau (4 teiginiai), nei Tauragės rajone dirbantys specialistai (2 teiginiai), nurodė, kad informacija perteikiama tiesioginiu būdu („Suinteresuoti asmenys, kurie kreipiasi tiesiogiai gauna informaciją tiesiai iš specialisto (12)“; „Teikiame informaciją telefonu ar atėjusiems į skyrių tiesiogiai (17)“). Šilutės rajone taip pat paminėti kiti informacijos sklaidos būdai: ugdymo įstaigų integracija („<...> per ugdymo įstaigas (per mokytojus, socialinius darbuotojus, tėvus ir kt.) (12), organizuojami specialūs renginiai ar susirinkimai („Daug informacijos perteikiama atvejo vadybos posėdžių metu (12)“; „<...> Informaciją perteikiame per darbuotojus, susirinkimų ar renginių metu (13)“).

14 lentelė. Su socialine parama susijusios informacijos sklaidos priemonės: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai		Teiginių skaičius
		Šilutės rajonas	Tauragės rajonas	
Informacijos sklaidos priemonės	Rajono savivaldybės interneto svetainės	„Internetiniai puslapiai (savivaldybės puslapyje yra skelbiamas paslaugų žemėlapis) (12)“; „<...> informacijos sklaida vyksta per jau minėtą mūsų savivaldybės puslapį (14)“; „<...> savivaldybės interneto puslapis (11)“; „Prieiga interneto tinklapyje (13)“.	„Tinklapyje yra visa reikalinga informacija, susijusi su socialinės paramos klausimais. Išskirta socialinės paramos skiltis (15)“; „Savivaldybės internetiniame puslapyje (16)“; „<...> galima rasti atsidarius savivaldybės puslapį (17)“; „Informacija nuolat skelbiama internetinėje svetainėje (18)“.	8

	Rajono žiniasklaidos priemonės	„Žiniasklaidos priemonėmis (I2)“; „Vyresniems žmonėms lengviau prieinama informacija yra laikraštis, todėl pateikiame informaciją vietinėje spaudoje (I2). „Taip pat informacija gyventojams teikiama žiniasklaidos priemonėmis (I3)“. „Taip pat yra savivaldybės Facebook paskyra (I4)“.	„Informaciją sklebiame ir laikračiuose (pagal poreikį) (I7)“. „<...> vietinėje spaudoje (I8)“.	6
	Tiesioginis informacijos perdavimas žodžiu	„Žodinė informacija, kuri perteikiama tiesiogiai yra labiausiai visiems preinama ir esame užtikrinti, kad ji tikrai bus išgirsta ir pasieks tikslinę auditoriją (I1)“. „Suinteresuoti asmenys, kurie kreipiasi tiesiogiai gauna informaciją tiesiai iš specialisto (I2)“. „Taip pat informacija tiesiogiai gyventojams teikiama seniūnijose, ypač, tiems kas nesinaudoja internetu (I3)“. „<..> gyventojai, kuriems yra aktuali tam tikra problema kreipiasi į atitinkamas įstaigas ir atinkamus specialistus (I4)“.	„Teikiame informaciją telefonu ar atėjusiems į skyrių tiesiogiai (I7)“. „<...> dauguma tiesiog skambina, arba ateina į skyrių, ar į socialinio darbo organizatorių, atvejo dadybininką ir kreipiasi tiesiogiai su konkrečiu klausimu (I8)“.	6
	Ugdymo įstaigos	„<...> per ugdymo įstaigas (per mokytojus, socialinius darbuotojus, tėvus ir kt.) (I2);	-	1
	Specialūs susirinkimas / posėdžiai	„Daug informacijos perteikiama atvejo vadybos posėdžių metu (I2)“. „<...> visada dalyvaujame kartu su specialistais, kurie gali suteikti informacijos apie žmonėms rūpimus klausimus socialinės paramos srityje (I1).“ „Informaciją perteikiame per darbuotojus, susirinkimų ar renginių metu (I3)“.	-	3

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais kokybiniais duomenimis

Gauti duomenys leidžia teigti, kad abiejų rajonų savivaldybėse dirbantys specialistai nurodė nemažai su socialine parama susijusios informacijos sklaidos priemonių. Gyventojai aktyviai informuojami vietos žiniasklaidos priemonėmis, daug informacijos apie įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą galimybes pateikiama rajonų savivaldybių interneto tinklapiuose ar perteikiama tiesioginiu būdu. Tiesa, Šilutės rajono savivaldybėje dirbantys specialistai, lyginant su kolegomis iš Tauragės rajono savivaldybės, nurodė šiek tiek daugiau priemonių, kuriomis skatinamas piliečių įsitraukimas į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje: išskirti specialūs posėdžiai ir / ar susirinkimai, vykdoma ugdymo įstaigų integracija, aktyviau dalinamasi informacija tiesioginiu būdu.

Toliau informantų buvo klausta, ar *Ar jūsų savivaldybėje piliečiai aktyviai įsitraukia į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje?* Analizuojant gautus duomenis nustatyta, kad abiejų rajonų savivaldybių gyventojai nurodė, jog minėtas procesas apskritai nevyksta arba vyksta pasyviai. Dėl šios priežasties buvo suformuota kategorija „Piliečių įsitraukimo pasyvumą lemiančios priežastys“, kuriai priskirta net 10 teiginių. Žemiau pateiktoje lentelėje matyti (žr. 15 lentelė), kad pagrindine vietos gyventojų pilietinio pasyvumo priežastimi laikomas interesų nebūvimas. Ši nuomonė išreikšta dažniausiai (5 teiginiai), abiejų tyrime dalyvavusių rajonų savivaldybių darbuotojų: „<...> todėl, kad kol žmonės patys nesusiduria su problemomis, tol nesikreipia pagalbos ir neiško būdų, kaip išspręsti kitiems iškilusias problemas (11);

„<...> jei patys su socialine parama nesusiduria, tai ir indėlio prisidedant kažką tvarkant nėra (16)“. Kiek rečiau buvo nurodyta, kad vietos gyventojams tiesiog trūksta laiko („<...> didžioji dalis darbingumo amžiaus gyventojų yra labai užimti ir tiesiog neturi laiko resursų domėtis ir dalyvauti socialinės paramos ar kt. srities reikalų tvarkyme (12)“, žinių („<...> gyventojai nežino, kaip gali dalyvauti vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje ir nelabai nori doėtis (12)“). Abiejų rajonų savivaldybėse dirbantys specialistai taip pat akcentavo, kad nejaučia ir pačių gyventojų iniciatyvos („<...> labai trūksta iniciatyvių gyventojų, kurie paskatintų kitus veikti ir prisijungti (12)“).

15 lentelė. Piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje pasyvumą lemiančios priežastys: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai		Teiginių skaičius
		Šilutės rajonas	Tauragės rajonas	
Piliečių įsitraukimo pasyvumą	Interesų nebūvimas	„<...> todėl, kad kol žmonės patys nesusiduria su problemomis, tol nesikreipia	„Neįsitarukia į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje, nes jiems	5

lemiančios priežastys		<i>pagalbos ir neiško būdų kaip išspręsti kitiems iškilusias problemas (11)“ „<...> kadangi nemato reikalo kol tai jų neliečia (12)“ „<...> pasyvų gyventojų dalyvavimą lemia nuasmeninimas - kol žmonių neliečia tam tikros problemos, jie niekada nesidomi apie galimybes dalyvauti vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje (13)“.</i>	<i>patiems nereikia konkrečios pagalbos (17)“.</i> „<...> jei patys su socialine parama nesusiduria, tai ir indėlio prisidedant kažką tvarkant nėra (16)“.	
	Žinių stoka	<i>„<...> gyventojai nežino, kaip gali dalyvauti vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje ir nelabai nori doėmtis (12)“.</i>	-	1
	Iniciatyvių žmonių stoka	<i>„<...> labai trūksta iniciatyvių gyventojų, kurie paskatintų kitus veikti ir prisijungti (12)“.</i>	<i>„<...> nėra visiškai abejingi, tačiau iniciatyvos tikrai trūksta (18)“.</i>	2
	Laiko stoka	<i>„<...> didžioji dalis darbingumo amžiaus gyventojų yra labai užimti ir tiesiog neturi laiko resursų domėtis ir dalyvauti socialinės paramos ar kt. srities reikalų tvarkyme (12)“</i>	<i>„<...> faktas ir tai, jog daug kas tam tiesiog neturi laiko (15)“.</i>	2

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais kokybiniais duomenimis

Interviu metu siekta išsiaiškinti, **ar vietos gyventojai rajono savivaldybei teikia pasiūlymus susijusius su socialine parama.** Tuo pačiu norėta nustatyti ir kokiais būdais tai dažniausiai atliekama. Tačiau bendraujant su Tauragės ir Šilutės rajono savivaldybėse dirbančiais specialistais paaiškėjo (žr. 16 lentelė), jog didžioji dalis jų teigia, kad vietos gyventojai apskritai neteikia jokių pasiūlymų, kurie būtų susiję su socialine parama. Abiejuose rajonų savivaldybėse tai akcentuota vienodą kiekį kartų: Šilutės rajono savivaldybėje - trys teiginiai („Neteikia (11)“). „Gyventojai savivaldybei pasiūlymų neteikia (12)“ „Gyventojai nėra aktyvūs <...>“), Tauragės rajono savivaldybėje - trys teiginiai („Neteikia (17)“). „Gyventojai nesinaudoja šia galimybe ir pasiūlymų neteikia (18)“). „Ne, siūlymų tiesiogiai neteikia (16)“). Tiesa, vienas iš Tauragės rajono savivaldybėje dirbančių informantų vieną kartą nurodė, jog gyventojai, vis tik, kreipiasi su pasiūlymais. Specialisto teigimu, tai jie daro „per socialinės paramos skyrius,

seniūnus, seniūnaičius, bendruomenės pirmininkus (I5)”. Tuo tarpu, Šilutės rajono savivaldybėje dirbantis vienas informantų paminėjo, jog į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje gyventojai įsitraukia retai („<...> pavieniai gyventojai mažai kreipiasi į mus (I4)“), tačiau pilietinis aktyvumas stebimas per nevyriausybinių organizacijų veiklą. Pastarosios, informanto teigimu, kreipiasi su konkrečiais „prašymais e. paštu arba skambindami. Taip pat dalyvauja skelbiamuose konkursuose, teikia paraiškas”. Taip pat pastebėta, jog kartais „<...> gyventojai nuomonę išreiškia per bendruomenę (I6)”.

16 lentelė. Piliečių įsitraukimas teikiant su socialine parama susijusius pasiūlymus: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai		Teiginių skaičius
		Šilutės rajonas	Tauragės rajonas	
Piliečių įsitraukimas teikiant su socialine parama susijusius pasiūlymus	Vietos gyventojai teikia pasiūlymus	-	„Taip, per socialinės paramos skyrius, seniūnus, seniūnaičius, bendruomenės pirmininkus (I5)“.	1
	Vietos gyventojai pasiūlymų neteikia	„Neteikia (I1)“ „Gyventojai savivaldybei pasiūlymų neteikia (I2)“. „Gyventojai nėra aktyvūs <...> (I3)“	„Neteikia (I7)“. „Gyventojai nesinaudoja šia galimybe ir pasiūlymų neteikia (I8)“. „Ne, siūlymų tiesiogiai neteikia (I6)“.	6
	Vietos gyventojai pasiūlymus teikia retai	„<... > pavieniai gyventojai mažai kreipiasi į mus (I4)“.	„<...> kartais gyventojai nuomonę išreiškia per bendruomenę (I6)“.	2
	Pasiūlymus teikia nevyriausybinių organizacijų	„Dažniausiai gauname konkrečius prašymus iš jau minėtų nevyriausybinių organizacijų. <...> kreipiasi su prašymais e. paštu arba skambindami. Taip pat dalyvauja skelbiamuose konkursuose, teikia paraiškas (I4)“.	-	1

\Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais kokybiniais duomenimis

Nepaisant to, kad pora informantų stebi vietos gyventojų aktyvumo apraiškas (jie teikia savo pasiūlymus per seniūnus, seniūnaičius, bendruomenės pirmininkus ir pan.), tai pasitaiko labai retai. Taip pat nedažnai fiksuojami nevyriausybinių organizacijų įsitraukimo atvejai (teikiamos konkrečios paraiškos,

dalyvaujama konkursuose ir pan.). Todėl apibendrinant gautus duomenis galima teigti, jog tiek Šilutės, tiek Tauragės rajono savivaldybėse gana didelis pavienių gyventojų pasyvumas teikiant pasiūlymus su socialine parama susijusiais klausimais. Dažniausiai, jie visai neteikia pasiūlymų ir neįsitraukia į veiklos tobulinimą socialinės paramos srityje.

Toliau bendraujant su socialinės paramos specialistas prašyta pasidalinti, **kokius pasiūlymus vietos gyventojai yra teikę socialinės paramos klausimais**. Dauguma informantų (žr. 17 lentelė), dirbančių Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse, pasikartojo jog minėtų pasiūlymų iš vietos gyventojų nesulaukiama („*Pasiūlymų gyventojai neteikia (I3)*“.”*Negaliu palyginti, nes siūlymų niekas neteikia (I6)*“). Šioje vietoje akcentuota, kad dažniausiai „*gyventojai <...> kreipiasi su konkrečiais prašymais. <...> kuriems reikalinga finansinė ar kita pagalba (I1)*““. Todėl šiai subkategorijai priskirti net šeši teiginiai (*Dažniausiai su parašymais, ne su pasiūlymais (I2)*“„*<...> jeigu gyventojai kreipiasi, tai su konkrečiais prašymais (I8)*““). Susiklosčiusią situaciją informantai linkę aiškinti tuo, kad vietos gyventojai turi ištis daug su socialine parama susijusių poreikių, t.y. jiems reikalinga *socialinė parama rizikos šeimoms (I5) ar vienišoms mamoms (I3), pagyvenusiems ar negalių turintiems gyventojams (I2, I4), kreipiamasi ir dėl įvairių kompensacijų (I4), kitų socialinių paslaugų (I1, I3, I5, I8)*. Kaip teigia vienas iš pašnekovų, šios „*pagalbos tiems žmonėms reikia dabar, ir sprendimų taip pat nori čia ir dabar (I2)*“, todėl pareiškėjai nesivargina teikti su socialine parama susijusius pasiūlymus, o siekia kuo greičiau išspręsti savo konkrečią situaciją.

Tiesa, interviu metu vienas iš Tauragės rajono savivaldybėje dirbančių specialistų nurodė, jog yra buvęs atvejis, kuomet pareiškėjas teikė oficialų pasiūlymą „*mokinio priemonių krepšelio skyrimui kiekvienam savivaldybės mokiniui nuo priešmokyklinės iki 12-tos klasės (I5)*““. Taip pat abiejų rajonų savivaldybių specialistai nurodė, kad pareiškėjai kartais neoficialiai išreiškia siūlymus dėl socialinės paramos teikimo proceso tobulinimo: pageidaujama, kad jis būtų organizuojamas greičiau ir paprasčiau („*<...> kartais pateikę prašymą pastebi, kad galėtų viskas paprasčiau vykti. Neva, per daug popierių reikia sutvarkyti (I1)*““. „*Dažniausiai vyresni žmonės burnoja, kad per daug laiko sugaišta savivaldybėje, <...> norėtų, jog viskas greičiau tvarkoma būtų (I8)*““).

17 lentelė. Piliečių teikiamų, su socialine parama susijusių pasiūlymų, pobūdis: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai		Teiginių skaičius
		Šilutės rajonas	Tauragės rajonas	
Su socialine parama susijusių pasiūlymų pobūdis	Gyventojai kreipiasi tik su konkrečiais prašymais	„Gyventojai beveik visada kreipiasi su konkrečiais prašymais. <...> kuriems reikalinga finansinė ar kita pagalba (I1)“. „Dažniausiai su prašymais, ne su pasiūlymais (I2)“. „Su prašymais dažniausiai kreipiasi riziką patiriančios jaunos šeimos, senyvo amžiaus žmonės bei neįgalieji (I4)“.	„<... > teikia nebent prašymus dėl paramos skyrimo (I6)“. „Jeigu teikia, tai teikia prašymus (I7)“. „<...> jeigu gyventojai kreipiasi, tai su konkrečiais prašymais (I8)“.	6
	Pasiūlymai neteikiami	„Pasiūlymų gyventojai neteikia (I3)“. Pasikartosiu, pasiūlymų dėl teikiamos socialinės paramos nesulaukiame (I4)“.	„Negaliu palyginti, nes siūlymų niekas neteikia (I6)“. „Neteikia (I7)“. „Kaip jau minėjau gyventojai pasiūlymų neteikia (I8)“.	5
	Su mokyklinio amžiaus vaikais susiję siūlymai	-	„Sykį teiktas siūlymas mokinio priemonių kreipšelio skyrimui kiekvienam savivaldybės mokiniui nuo priešmokyklinės iki 12-tos klasės (I5)“.	1
	Su socialinės paramos teikimo ypatumais susiję siūlymai	„<...> kartais pateikę prašymą pastebi, kad galėtų viskas paprasčiau vykti. Neva, per daug popierių reikia sutvarkyti (I1)“	„Dažniausiai vyresni žmonės burnoja, kad per daug laiko sugaišta savivaldybėje, <...> norėtų, jog viskas greičiau tvarkoma būtų (I8)“.	2

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais kokybiniais duomenimis

Apibendrinant galima teigti, kad Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojai turi gana daug socialinės paramos poreikių: jiems reikalinga socialinė finansinė parama, įvairios kompensacijos ar socialinės paslaugos. Tačiau, dažnu atveju, piliečiai kreipiasi tik su prašymais konkrečiai paramai ar paslaugai gauti, todėl pasiūlymų oficialiai neteikia. Dažniau vietos gyventojai tik pasidalina pastebėjimais, kad teisiniai procesai galėtų vykti greičiau, pageidaujama, kad skiriant socialinę paramą ar paslaugą būtų mažiau dokumentų tvarkymo.

Atsižvelgiant į esamą situaciją piliečių įsitraukimo teikiant su socialine parama susijusių pasiūlymus klausimu, toliau aktualu nustatyti, kokia yra valdžios institucijų pozicija minėtame procese. Informantų

klausta, ar yra atsižvelgiama į piliečių išreikštą nuomonę socialinės paramos klausimais bei kokią įtaka vietos gyventojų nuomonė turi rajono savivaldybės veiklai ir / ar priimamiems sprendimams socialinės paramos klausimu. Nustatyta, kad (žr. 18 lentelė) abiejų rajonų savivaldybėse į gyventojų nuomonę ir prašymus visada yra atsižvelgiama. Informantų teigimu (6 teiginiai), stengiamasi visada, kiek įmanoma, greičiau patenkinti prašymus bei pasiūlymus („Jeigu gauname konkretų prašymą, iškart ieškome būdų jį patenkinti (I1)“. „<...> atsižvelgiama ir tenkiname, jei galime, prašymą (I6)“). Nurodyti ir kiti, specifiniai, veiksmai: siekiant atsižvelgti į pareiškėjų nuomonę, inicijuojami specialūs susirinkimai („Organzuojami posėdžiai, svarstoma ar paslauga yra reikalinga, ar bus efektyvi (I2)“). „Atvejo vadyba, ieškoma galimybių, kaip būtų galima padėti konkrečiu atveju (I3)“), atliekama nuodugni kiekvienos situacijos analizė („<...> kiekvieną situaciją individualiai analizuojame. Labai plačiai <...> (I8)“).

Pastebėta, jog šioje vietoje abiejų rajonų savivaldybių socialinės paramos specialistai pažymėjo, kad neretai yra sudėtinga atsižvelgti į vietos gyventojų nuomonę ar pasiūlymus socialinės paramos klausimais, kadangi susiduriama su įvairiais trikdžiais. Informantai iš Šilutės rajono savivaldybės akcentavo, kad svarbiausi sprendimai paliekami aukštesnėms valdžios institucijoms („<...> ne visada galime tenkinti vienus ar kitus prašymus. Mes, kaip specialistai, gauname įrankį inicijuoti paslaugai, o ar ji bus suteikta ir įgyvendinta - ne mūsų rankose (I1)“; „<...> prieiti iki valdžios yra sudėtinga (I4)“), o pokyčių įgyvendinimo procesas yra apsunkintas („<...> norint sukurti naują paslaugą reikia nueiti ilgą kelią (I4)“). Vienas iš Tauragės rajono savivaldybėje dirbančių informantų taip pat išskyrė, jog minėtas procesas yra painus („<...> nėra aišku, kaip turime dirbti, kadangi su socialine parama susiję įstatymai keičiasi, kone, kiekvieną dieną (I8)“).

18 lentelė. Piliečių išreikštos nuomonės įtaka rajono savivaldybės veiklai ir / ar priimamiems sprendimams socialinės paramos srityje: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai		Teiginių skaičius
		Šilutės rajonas	Tauragės rajonas	
Piliečių išreikštos nuomonės įtaka rajono savivaldybės veiklai ir / ar priimamiems sprendimams socialinės	Pateiktų prašymų tenkinimas	„Jeigu gauname konkretų prašymą, iškart ieškome būdų jį patenkinti (I1)“. Į piliečių išreikštą nuomonę atsižvelgiama (šiuo atveju į prašymus) <...> ieškoma tenkinimo būdų (I2)“. „<...> būtina atsižvelgiame. Nesvarbu, ar tai būtų	„Taip, inicijuojama parama įvairiais klausimais (I5)“. „<...> atsižvelgiama ir tenkiname, jei galime prašymą (I6)“. „Į piliečių prašymus atsižvelgiama, jeigu galime, suteikiame tai, ko prašoma (I7)“.	6

paramos srityje		<i>prašymas, ar tiesiog pastebėjimas (14)“.</i>		
	Specifinių veiksnių organizavimas	<i>„Organzuojami posėdžiai, svarstoma ar paslauga yra reikalinga ar bus efektyvi (12)“.</i> <i>„Atvejo vadyba, ieškoma galimybių, kaip būtų galima padėti konkrečiu atveju (13)“.</i>	<i>„<...> kiekvieną situaciją individualiai analizuojame. Labai plačiai, nes to iš mūsų reikalauja aukštesnėje pakopoje dirbantys (18)“.</i>	3
	Trikdžiai	<i>„<...> ne visada galime tenkinti vienus ar kitus prašymus. Mes, kaip specialistai, gauname įrankį inicijuoti paslaugai, o ar ji bus suteikta ir įgyvendinta - ne mūsų rankose (11).“</i> <i>„<...> prieiti iki valdžios yra sudėtinga. Tarkime, norint sukurti naują paslaugą reikia nueiti ilgą kelią: atlikti apklausą, įrodyti, kad tai tikrai yra reikalinga paslauga, kuria naudosis rajono gyventojai (14)“.</i>	<i>„<...> aukščiau esantys valdžios atstovai <...> nuo paprasto žmogaus nutolę. Todėl jiems svetimos ir jo problemos, nežino jie ir mūsų rajono aktualijų, tad būna, jog nekreipia dėmesio į tikrai labai taiklius gyventojų išsakytus (16)“.</i> <i>„<...> daugeliu atvejų tenka išsiaiškinti, ar tikrai galime paslaugą suteikti. Mums patiems nėra aišku, kaip turime dirbti, kadangi su socialine parama susiję įstatymai keičiasi, kone, kiekvieną dieną (18)“.</i>	4

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais kokybiniais duomenimis

Darant dalinę išvadą derėtų pažymėti, kad tiek Šilutės, tiek Tauragės rajonų savivaldybėse stengiamasi efektyviai atsižvelgti į vietos gyventojų nuomonę bei pasiūlymus socialinės paramos klausimais: siekiama kuo greičiau ir sklandžiau patenkinti pareiškėjų prašymus, pasitelkus specialius veiksmus surasti būdą, kaip kuo efektyviau padėti žmogui kiekvienu konkrečiu atveju. Tačiau pastebima, kad socialinės paramos specialistai taip pat susiduria ir su trikdžiais: aukštesnės valdžios institucijų abejingumu paprastų žmonių gyvenimo kokybei, painiu ir apsunkintu socialinės paramos skyrimo mechanizmu.

Atsižvelgiant į tyrimo tikslą, taip pat svarbu išsiaiškinti, **kokiomis priemonėmis Šilutės ir Tauragės rajonuose yra skatinamas piliečių įsitraukimas į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje ir ar šis procesas vyksta apskritai.**

Pastebėta (žr. 19 lentelė), kad abiejų rajonų savivaldybėje labiausiai (5 teiginiai) yra skatinamos pavienių gyventojų iniciatyvos: žmonės kviečiami dalyvauti susirinkimuose (*„<...> dalyvauti viešuose*

tarybos bei komiteto posėdžiuose (I1)“; „<...> daug bendraujame susirinkimų metu, viską stengiamės kuo aiškiau išdėstyti ir padėti žmonėms (I8)“), stengiamasi suteikti jiems kokybišką atgalinį ryšį („Visada yra užtikrinamas atgalinis ryšys (I3)“), pasitelkiamos ir kitos priemonės („<...> Skatiname gyventojus įsitraukti skelbdami konkursus tam tikroms paslaugoms gauti (I4)“).

Vienas iš informantų, dirbančių Šilutės rajono savivaldybėje nurodė, kad, siekiant skatinti gyventojus aktyviau dalyvauti vietos reikalų tvarkyme, planuojama steigti šeimos tarybą, kurios tikslas būtų aktyviai įsitraukti į su socialine parama susijusių problemų sprendimą, organizuoti pagalbą šeimoms ir pan. (I2).

Analizuojant gautus duomenis nustatyta, kad abiejų rajonų savivaldybėse gyventojų aktyvumui didinti pasirenkami gyventojų nuomonės tyrimai („Vykdamos taip pat reguliarios gyventojų anketinės apklausos (I6)“), žmonės raginami prisidėti žiniasklaidos priemonėmis („<...> skatinami interneto svetainėse, per vietinę žiniasklaidą (I2)“). Šilutės rajono savivaldybėje taip pat akcentuota jaunimo integracija, kaip viena iš priemonių piliečių įsitraukimui skatinti („Dar mokyklose su jaunimu dirba specialiai tam paruošti žmonės (I1)“ „<...> turime jaunimo savanorių Šilutės senelių globos namuose ir kt. įstaigose (I4)“). Abiejuose rajonuose rečiau paminėtos priemonės – atvejo vadybininkų veiklos bei bendruomenių veiklos skatinimas („<...> atvejo vadybininkai nuolat akcentuoja žmonėms apie jų galimybę teikti pasiūlymus, pastabas ar skundus, užtikrina atgalinį ryšį (I5)“; „Skatiname per bendruomenes teikti paraišką konkrečioms paslaugoms gauti (I2)“).

19 lentelė. Piliečių įsitraukimo skatinimo priemonės: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai		Teiginių skaičius
		Šilutės rajonas	Tauragės rajonas	
Naudojamos piliečių įsitraukimo skatinimo priemonės	Palaikoma atvejo vadybininkų veikla	„Skatiname gyventojus dalyvauti per specialistus (atvejo vadybininkus) dirbančius tiesiogiai su žmonėmis, kreiptis dėl paslaugų ar paramos (I2)“.	„<...> atvejo vadybininkai nuolat akcentuoja žmonėms apie jų galimybę teikti pasiūlymus, pastabas ar skundus, užtikrina atgalinį ryšį (I5)“.	2
	Skatinama bendruomenės veikla	„Skatiname per bendruomenes teikti paraišką konkrečioms paslaugoms gauti (I2)“.	„<...> bendruomenių atstovai skatinami įsitraukti viešuose rajono savivaldybės tarybos, komiteto posėdžiuose, reikšti savo nuomonę (I6)“	2

Pavienių gyventojų veiklos skatinimas	„<...> dalyvauti viešuose tarybos bei komiteto posėdžiuose (11)“. „Visada yra užtikrinamas atgalinis ryšys (13)“. „<...> Skatiname gyventojus įsitraukti skelbdami konkursus tam tikroms paslaugoms gauti (14)“.	„<...> organizuojami vieši rajono savivaldybės tarybos, komiteto posėdžiai, kur gyventojai kviečiami (15)“; „<...> daug bendraujame susirinkimų metu, viską stengiamės kuo aiškiau išdėstyti ir padėti žmonėms (18)“.	5
Jaunimo integracija	„Dar mokyklose su jaunimu dirba specialiai tam paruošti žmonės (11)“. „<...> turime jaunimo savanorių Šilutės senelių globos namuose ir kt. įstaigose (14)“.	-	2
Informacijos sklaida žiniasklaidos priemonėmis	„<...> skatinami interneto svetainėse, per vietinę žiniasklaidą (12)“. „<...> matoma,„paryškintomis raidėmis vos atsidarius interneto puslapį (14)“	„<...> inicijuojamos viešos diskusijos internetinėje erdvėje (15)“; „<...> skatinami aktyviai reikšti savo nuomonę internetu (16)“.	4
Gyventojų nuomonės tyrimai	„<...> tokios anketinės apklausos yra atliekamos reguliariai (14)“.	„<...> reguliarios gyventojų anketinės apklausos (15); „Vykdamos taip pat reguliarios gyventojų anketinės apklausos (16)“. „Šiuo metu, kaip tik, vykdoma gyventojų apklausa (17)“.	4

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais kokybiniais duomenimis

Atsižvelgiant į gautus duomenis svarbu pažymėti, kad tiek Šilutės, tiek Tauragės rajonų savivaldybėse dirbantys specialistai gerai suvokia, jog gyventojų įsitraukimas į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje vyksta itin pasyviai. Dėl šios priežasties yra pasitelkiamos įvairios priemonės tam, kad situacija gerėtų: žmonių nuomonė reguliariai analizuojama anketinių apklausų metodu, gyventojai kviečiami dalyvauti susirinkimuose, skatinami prisidėti žiniasklaidos priemonių pagalba. Taip pat palaikoma atvejo vadybininkų ir bendruomenių veikla, o Šilutės rajone taip pat vyksta ir aktyvi jaunimo integracija.

Interviu metu buvo bandoma nustatyti, **kokia yra Šilutės ir Tauragės rajono savivaldybių socialinės paramos specialistų nuomonė apie piliečių įsitraukimo įtaką tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje**. Kaip jau minėta, ne kartą buvo akcentuota, kad realus vietos gyventojų įsitraukimas, iš tikrųjų, nevyksta arba vyksta pasyviai. Todėl analizuojant gautus kokybinius duomenis pastebėta (žr. 20 lentelė), kad dauguma, ypač Tauragės rajono savivaldybėje dirbančių, informantų

gyventojų dalyvavimui tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje didelės reikšmės neteikia: „Gyventojai nesinaudoja galimybe dalyvauti tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje, tad įtakos kaip ir nedaro (11)“; „<...> tiesioginės įtakos tarp žmonių pareikštos nuomonės ir valdžios priimamų sprendimų tikrai nėra (18)“. Tik dalis tiriamųjų mano, kad aktyvių piliečių veikla socialinės paramos srityje lemia vietos valdžios darbą: palengvina sprendimų priėmimo procesą („<...> vietos valdžiai priimti sprendimus būtų daug lengviau (12)“), skatina keisti planus („...sudarant socialinių paslaugų planą, visada atsižvelgiame į tai kokių paslaugų daugiausia reikėjo vietos gyventojams (14)“). Šią nuomonę aktyviau palaikė Šilutės rajone dirbantys specialistai. Tik vienas iš Tauragės rajone dirbančių specialistų nurodė, kad piliečių įsitraukimas taip pat gali turėti įtakos efektyvinant socialinės paramos skyrimą („Jei sužinos nuomonę, galės į ją reaguoti, gerinti socialinės paramos teikimą (15)“).

20 lentelė. Piliečių dalyvavimo įtaka tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai		Teiginių skaičius
		Šilutės rajonas	Tauragės rajonas	
Piliečių dalyvavimo įtaka tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje	Gyventojų dalyvavimui neteikiama didelės reikšmės	„Gyventojai nesinaudoja galimybe dalyvauti tvarkant vieos reikalus socialinės paramos srityje, tad įtakos kaip ir nedaro (11)“.	„<...> gal ir turėtų didesnę įtaką, jeigu gyventojai būtų aktyvesni (17)“. „Negalėčiau atskirai išskirti (16)“. „<...> tiesioginės įtakos tarp žmonių pareikštos nuomonės ir valdžios priimamų sprendimų tikrai nėra (18)“.	4
	Reikšmė vietos valdžios darbui	„<...> vietos valdžiai priimti sprendimus būtų daug lengviau (12)“. „<...> gyventojų išreikšta nuomonė turėtų įtakos priimamiems sprendimams (14)“. „...sudarant socialinių paslaugų planą, visada atsižvelgiame į tai kokių paslaugų daugiausia reikėjo vietos gyventojams (14)“.	„<...> tik tiems kas valdžioje. Jei sužinos nuomonę, galės į ją reaguoti, gerinti socialinės paramos teikimą (15)“.	4

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais kokybiniais duomenimis

Apibendrintai galima teigti, kad, šiuo atveju, dviejų rajonų savivaldybių specialistų nuomonės reikšmingai skiriasi. Šilutės rajone dirbantys specialistai gana palankiai vertina gyventojų įsitraukimo įtaką tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje ir mano, jog tai palengvina valdžios institucijų

darbą, padeda efektyviau organizuoti socialinės paramos teikimo procesą. Tuo tarpu, Tauragės rajone dirbantys kolegos gyventojų įsitraukimui didelės reikšmės neteikia ir yra linkę akcentuoti, jog tai, iš esmės, nieko nekeičia.

Atsižvelgiant į aukščiau pateiktą nuomonę, interviu pabaigoje informantų buvo klausta, **kokias priemones jie laiko tinkamas piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje didinimui**. Matyti (žr. 21 lentelė), kad tyrime dalyvavę Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbantys socialinės paramos specialistai numato nemažai būdų, kuriais būtų galima skatinti minėtą procesą. Bendraujant su specialistais ne kartą akcentuota, kad vietos gyventojai yra labai abejingi vieni kitiems, nemato vieni kitų problemų, neužjaučia, todėl tikėtina, kad būtent dėl to bendruomeninės veiklos stiprinimas abiejų rajonų savivaldybėse buvo išskirtas kaip viena efektyviausių priemonių piliečių dalyvavimui skatinti (4 teiginiai): „<...> skatinti savipagalbą, saugią kaimynystę (I3)“. „<...> skatinti bendravimą, bendrystę - kviesti suaugusiuosius lankyti savo kaimynus, Ypač vienišus, domėtis jais (I4)“. Tauragės rajono savivaldybės socialinės paramos specialistai ne kartą paminėjo, jog itin svarbūs pokyčiai instituciniame lygmenyje: „<...> reikia didesnio bendradarbiavimo tarp institucijų ir susikalbėjimo (I7)“; „<...> politikų priimami sprendimai turėtų būti palankesni gyventojams (I8)“. Įdomu tai, kad abiejų rajonų savivaldybėse dirbantys informantai pateikė gana platų spektrą priemonių, kuriomis būtų galima spręsti vietos gyventojų įsitraukimo stokos problemą: siūlyta labiau skatinti jau ir taip iniciatyvius piliečius („Iniciatyvius žmones vertėtų „iškelti“ į viršų, duoti jiems daugiau valdžios (II)“), rūpintis didesne jaunimo integracija (Būtinai specifinis jų paruošimas – taip pagalbos organizavimas vyktų efektyviau (I7)“), pokyčiams įgyvendinti organizuoti daugiau reguliariųjų vietos gyventojų nuomonės tyrimų („Dažniau vykdyti gyventojų apklausas gyventojams patrauklia ir prieinama forma - el.būdu (I6)“), skatinti ir kitų institucijų įsitraukimą („<...> aktyviau turėtų įsitraukti ir bažnyčios, nes neretai čia apsilanko žmonės, kuriems reikalinga socialinė pagalba (I4)“).

21 lentelė. Priemonės piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje efektyvinimui: Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbančių socialinės paramos specialistų požiūris

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai		Teiginių skaičius
		Šilutės rajonas	Tauragės rajonas	
Priemonės piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės	Iniciatyvių piliečių skatinimas	„Iniciatyvius žmones vertėtų „iškelti“ į viršų, duoti jiems daugiau valdžios (II)“.	„<...> trūksta iniciatyvių žmonių. Manau jei daugiau juos palaikytume, jie būtų žymiai pajėgesni kažką keisti (I7)“.	2

paramos srityje efektyvini-mui	Bendruomeninės veiklos skatinimas	„<...> seniūnijas ir seniūnaitijas aptarnaujantys specialistai galėtų aktyviau įsijungti į bendruomeninį gyvenimą ir skatinti vietos gyventojus dalyvauti susirinkimuose, burtis į bendruomenę (I2)“. „<...> skatinti savipagalbą, saugią kaimynystę (I3)“. „<...> skatinti bendravimą, bendrystę - kviesti suaugusiuosius lankyti savo kaimynus, Ypač vienišus, domėtis jais (I4)“.	„Situaciją pagerintų tai, kad bendruomenę įsitraukti į šią veiklą skatintų darbuotojai <...> (I8)“.	4
	Jaunimo iniciatyvų skatinimas	„Jau mokyklose vertėtų skatinti jaunimą domėtis savanoryste (I4)“.	„<...> dirba labai įvairaus išsilavinimo, gana jauni žmonės. Būtinas specifinis jų paruošimas – taip pagalbos organizavimas vyktų efektyviau (I7)“.	2
	Reikalingi pokyčiai institucijų lygmenyje	„<...> bendruomenėse, seniūnijose, savivaldybėse dirbantys tarnautojai, politikai yra „užsisėdėję“ ir per daug nesirūpina socialinėmis problemomis. Taip neturėtų būti (I1)“.	„<...> reikia didesnio bendradarbiavimo tarp institucijų ir susikalbėjimo (I7)“. „<...> politikų priimami sprendimai turėtų būti palankesni gyventojams (I8)“.	3
	Kita	„<...> aktyviau turėtų įsitraukti ir bažnyčios, nes neretai čia apsilanko žmonės, kuriems reikalinga socialinė pagalba (I4)“.	„Dažniau vykdyti gyventojų apklausas gyventojams patrauklia ir prieinama forma el.būdu (I6)“.	2

Sudaryta darbo autorės remiantis tyrimo metu gautais kokybiniais duomenimis

- *Interviu metu buvo apklausti 4 Šilutės rajono savivaldybės ir 4 Tauragės rajono savivaldybės socialinės paramos specialistai. Informantų teigimu, abiejuose rajonuose yra sudaromos pakankamos sąlygos gyventojams įsitraukti į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos klausimais: abiejų rajono savivaldybių interneto svetainėse yra gausu aktualios ir reguliariai atnaujinamos informacijos, gyventojai neretai informuojami kitomis žiniasklaidos priemonėmis (spauda, socialiniai tinklai). Visą reikalingą informaciją piliečiams stengiamasi perteikti ir bendraujant tiesiogiai, organizuojant specialius renginius (atvejo vadybos posėdžiai, vieši renginiai).*

- *Tiek Šilutės, tiek Tauragės rajonų savivaldybėse stengiamasi efektyviai atsižvelgti į vietos gyventojų nuomonę bei pasiūlymus socialinės paramos klausimais: siekiama kuo greičiau ir sklandžiau patenkinti pareiškėjų prašymus, rasti būdą, kaip kuo efektyviau padėti žmogui kiekvienu konkrečiu atveju. Tačiau nepaisant sudarytų sąlygų, piliečiai į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje įsitraukia itin pasyviai: neteikia su socialine parama susijusių pasiūlymų, dažniau – tik konkrečius prašymus konkrečiai situacijai keisti. Taip pat itin retai į minėtą procesą įsitraukia nevyriausybinės organizacijos ar vietos bendruomenės.*
- *Tyrime dalyvavę Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbantys specialistai pažymi, kad tai gali lemti piliečių interesų, laiko, žinių stoka, pasigendama iniciatyvių žmonių. Pastebima, kad abiejų rajonų socialinės paramos specialistai patys susiduria ir su trikdžiais: juntamas aukštesnės valdžios institucijų abejingumas paprastų žmonių gyvenimo kokybei, akcentuotas apsunkintas socialinės paramos skyrimo mechanizmas.*
- *Akcentuotos įvairios priemonės tam, kad piliečiai būtų kuo aktyvesni: žmonių nuomonė reguliariai analizuojama anketinių apklausų metodu, gyventojai kviečiami dalyvauti susirinkimuose, palaikoma atvejo vadybininkų ir bendruomenių veikla. Ne kartą nurodyta papildomos priemonės, kuriomis būtų galima tobulinti piliečių įtraukties procesą: tiek Šilutės, tiek Tauragės rajono savivaldybėje dirbantys specialistai siūlo daugiau įtraukti bendruomenes, remti jau ir taip iniciatyvius piliečius.*
- *Šiek tiek didesnis valdžios institucijų įdirbis piliečių įtraukties socialinės paramos klausimu juntamas Šilutės rajone, kadangi čia dirbantys specialistai nurodė naudojamą įvairesnes priemones, kuriomis siekia efektyvinti gyventojų įsitraukimą sprendžiant socialinės paramos klausimus. Šioje savivaldybėje vyksta aktyvi jaunimo integracija, stengiamasi jaunuolius šviesti dar būnant mokykloje (tam pasitelkiami specialiai apmokyti žmonės), skatinama jų savanorystė (pvz., Šilutės senelių globos namuose) Planuose taip pat yra numatyta įsteigti „Šeimos tarybą“, kurios tikslas būtų aktyviai įsitraukti į su socialine parama susijusių problemų sprendimą, organizuoti pagalbą šeimoms. Kur kas dažniau, nei Tauragės rajone, nurodyta, jog daug dėmesio skiriama bendruomenių veiklai skatinti.*

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros analizė parodė, kad aktyvus vietos gyventojų dalyvavimas tvarkant vietos reikalus yra viena svarbiausių formų, kuria įgyvendinama piliečių savivaldos teisė. Šis procesas turi konkrečius teisinius pagrindus ir pasireiškia konstitucinėmis, legaliomis, konvencinėmis dalyvavimo formomis. Tradiciškai, tai vietos gyventojų balsavimas rinkimų ir / ar referendumų metu, įsitraukimas į rinkiminę kampaniją, bendruomeninė veikla, teisė vienytis į asociacijas, dalyvauti susirinkimuose ir pan. Kalbant apie netradicinį dalyvavimą, galima išskirti demonstracijas, piketus, protestus, peticijų pasirašymą, dalyvavimą įvairiuose socialiniuose judėjimuose ir kt. Gyventojams dalyvaujant vietos politiniame gyvenime ir išreiškiant savo interesus, efektyviai formuojama pilietinė atsakomybė bei valdžios atskaitingumas piliečiams.
2. Kaip vieni iš esminių faktorių, galinčių turėti įtakos piliečių dalyvavimui vietos reikalų tvarkyme, išskiriami valdžios požiūris į piliečius ir pasitikėjimas jais, pačių piliečių požiūris į valdžią ir pasitikėjimas ja. Dažnai pažymima piliečių aktyvumo ar turimos kompetencijos įtaka, piliečių informavimo kultūra.
3. Plačiąja prasme, socialinė parama suvokiama kaip socialinės, teisinės, ekonominės, organizacinės priemonės, kuriomis siekiama sudaryti būtiniausias gyvenimo sąlygas asmenims (šeimoms), kurių darbo, socialinio draudimo ir kitokios pajamos dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių, yra nepakankamos. Tai didelė ir svarbi socialinės apsaugos dalis, todėl socialinės parama teikiama įvairiausiomis formomis ir apima testuojamąsias bei kategorines, ne socialinio draudimo principu besiremiančias pinigines išmokas, taip pat nepiniginę pagalbą daiktais, kitomis priemonėmis bei asmeninėmis socialinėmis paslaugomis.
4. Išskiriamos tokios piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje formos: aktyvus nevyriausybinų organizacijų bei pavienių bendruomenės narių bendradarbiavimas su socialinio darbo organizatoriais, socialinių paslaugų gavėjų apklausos, piliečių dalyvavimas su socialine parama susijusiuose svarstymuose ir / ar posėdžiuose, gyventojų pasitenkinimo tyrimai ir pan. Tačiau nepaisant šių galimybių prisidėti gausos, piliečių įtrauktis ir jų pačių veiksmai vyksta pasyviai. Tai, galimai, lemia piliečių informuotumo stoka, taip pat ir tai, kad dar nėra aiškių rodiklių, pagal kuriuos būtų stebimas socialinės paramos priemonių veiksmingumas, Pažymėtina,

jog stinga dialogo tarp institucijų ir vietos gyventojų bendruomenių bei nevyriausybinių organizacijų.

5. Nustatyta, kad tyrime dalyvavę Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojai, bendrai paėmus, vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje dalyvauja pasyviai arba apskritai nedalyvauja. Pastebėta, jog Šilutės rajono gyventojai yra tik nežymiai aktyvesni, nei Tauragės rajono gyventojai. Šis aktyvumas pasireiškia tuo, kad į minėtą procesą Šilutės rajono gyventojai įsitraukia dažniau bei jį vertina kur kas palankiau, nei Tauragės rajono gyventojai.
6. Dauguma respondentų Šilutės ir Tauragės rajone tik teoriškai suvokia savo dalyvavimo svarbą valdžiai ir patiems piliečiams bei nurodo, kaip toks dalyvavimas paveikia vieną ar kitą sritį: gyventojams atsiranda galimybė gauti kokybiškesnes socialines paslaugas, o valdžia gauna daugiau informacijos apie vietos gyventojų poreikius.
7. Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų nuomone, jų įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje pasyvumą lemia šios pagrindinės priežastys: valdžios abejingumas, apsunkintas socialinės paramos teikimo mechanizmas, sunkiai suprantama informacija.
8. Tik nedidelė dalis Šilutės ir Tauragės rajonų gyventojų nurodo būdus ir / ar priemones, kuriuos pasitelkus būtų galima efektyvinti gyventojų įsitraukimą į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje (organizuoti šventes, šviesti gyventojus, burti juos į bendruomenes ir pan.).
9. Interviu metu gautų duomenų analizė patvirtina anketinės apklausos metu gautus duomenis: tiek Šilutės, tiek Tauragės rajone dirbantys socialinės paramos specialistai taip pat akcentuoja, kad vietos gyventojai, kalbant apie jų įsitraukimą į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje, yra itin pasyvūs. Specialistų teigimu, gyventojai neteikia pasiūlymų, nerodo iniciatyvos, vengia socialinės atsakomybės.
10. Nepaisant to, jog abiejų rajonų savivaldybėse dirbantys specialistai pakankamai panašiai vertina situaciją dėl piliečių įsitraukimo, vis gi, didesnis institucijos įdirbis keičiant situaciją teigiama linkme jaučiamas Šilutės rajono savivaldyje. Tai įrodo kur kas įvairesnės priemonės, kuriomis siekiama skatinti piliečių įsitraukimą šiame rajone: planuojama steigti „Šeimos tarybą“ socialinės paramos klausimams spręsti ir gerinti savitarpio pagalbai; itin daug dėmesio skiriama jaunimo integracijai ir savanorystei; labiau remiama ir aktyvinama vietos bendruomenių veikla.

11. Gauti duomenys leidžia iš dalies pagrįsti darbo pradžioje išsikeltą hipotezę: Šilutės rajono savivaldybės gyventojai yra aktyvesni tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje, lyginant su Tauragės rajono savivaldybės gyventojais. Šią situaciją, galimai, lemia Šilutės rajono savivaldybės institucijų gyventojams suteikiama išsamesnė informacija apie tokio dalyvavimo galimybes ir sukurta geresnė gyventojų motyvavimo, įtraukties sistema.

REKOMENDACIJOS

Mokslinės literatūros analizės pagrindu bei atsižvelgiant į tyrimo metu gautus duomenis, žemiau pateikiamos rekomendacijos skirtingiems Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių politinės sistemos segmentams:

- Tyrimų duomenys parodė, kad tiek Šilutės, tiek Tauragės rajonų piliečiams trūksta žinių ir gebėjimų efektyviai įsitraukti į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje. Siūloma abiejų rajonų savivaldybių administracijoms organizuoti mokymus kaip galima pasinaudoti savo teise prisidėti prie vietos reikalų tvarkymo, teikti susistemintą medžiagą rajonų interneto tinklapiuose.
- Tauragės rajone, lyginant su Šilutės rajono situacija, stebimas didesnis gyventojų pasyvumas įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą klausimu. Todėl būtina efektyvinti komunikaciją su šios vietos bendruomene bei savivaldybės teritorijoje veikiančiomis nevyriausybinėmis organizacijomis: gerinant komunikaciją apie savivaldybės tarybos komitetų, komisijų, darbo grupių veiklą, aiškiai, reguliariai ir prieinamu būdu (el.paštu, platinant skrajutes ar informacinius plakatus) informuojant gyventojus, kaip tiksliai jie gali dalyvauti savivaldybės tarybos, jos komitetų, komisijų posėdžiuose, teikti pastabas sprendimų projektams socialinės paramos klausimais.
- Rekomenduojame prieš inicijuojant naujus teisės aktus (ar jų keitimą) Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse, aktyviau bendradarbiauti ir tartis su toje teritorijoje veikiančiomis NVO, bendruomenių atstovais, aktyviais piliečiais.
- Itin svarbu skirti daugiau dėmesio savivaldybės turimų e-demokratijos priemonių populiarinimui gyventojų tarpe. Siūloma Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse dirbantiems socialinės paramos specialistams susitelkti ties asmeninių kompetencijų bei nuostatų stiprinimu dėl bendradarbiavimo su nevyriausybinio sektoriumi svarbos. Patartina ne tik ir toliau stengtis užtikrinti grįžtamojo ryšio gyventojų ir NVO pasiūlymams davimą, bet kartu dažniau ir plačiau viešinti sėkmingo minėto bendradarbiavimo pavyzdžius.
- Šilutės ir Tauragės rajone gyvenantiems LR piliečiams, jų bendruomenėms, tose teritorijose veikiančioms NVO patartina aktyviau dalyvauti vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje: aktyviau išsakyti savo nuomonę socialinės paramos klausimais apklausų metu, išnaudoti socialinių tinklų galimybes šiuo klausimu, dažniau lankytis rajono savivaldybės rengiamuose posėdžiuose bei savo idėjomis ir siūlymais prisidėti prie socialinės paramos sistemos tobulinimo savo rajone.

Juknienė D. Vietos gyventojų dalyvavimas Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje / Viešojo administravimo magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovas doc. dr. A. Astrauskas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2020.

SANTRAUKA

Viešojo administravimo magistro baigiamojo darbo tema yra aktuali, nes glaudi gyventojų bei vietos politikų komunikacija užtikrina skaidresnius ir gyventojams palankesnius viešosios politikos sprendimus. Nuolat ieškant būdų, kuriais būtų galima paskatinti piliečius aktyviau dalyvauti valstybės valdyme galima padėti jiems įsitraukti į sprendimų priėmimo procesą. Dėl šios priežasties piliečių įtraukties temos dažnai analizuojamos įvairiuose kontekstuose, tačiau pasigendama gilesnių tyrimų, susijusių su šiuo procesu socialinės paramos klausimais. Atsižvelgiant į temos aktualumą ir problematiką, tyrimo objektu pasirinktas vietos gyventojų dalyvavimas tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse. Darbe aptariama, kokiomis formomis piliečiai gali dalyvauti vietos reikalų sprendime. Darbo tikslas – palyginti Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių gyventojų dalyvavimą tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje ir nustatyti, kurios savivaldybės gyventojai dalyvauja aktyviau ir dėl kokių priežasčių. Pagrindiniai uždaviniai – atskleisti socialinės paramos bei piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus sampratas ir formas bei panagrinėti veiksniai, galinčius turėti įtakos piliečių dalyvavimui vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje. Teorinėje darbo dalyje analizuojami dokumentai, mokslinė literatūra piliečių įsitraukimo tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje aspektu. Siekiant nustatyti situaciją kiekviename iš tyrimo dalyvavusių rajonų, atlikti (taikant anketinės apklausos metodą bei struktūrizuotą interviu) Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių socialinės paramos skyriaus darbuotojų ir piliečių nuomonės tyrimai. Atlikus tyrimus pateikiama duomenų analizė ir apibendrinimas. Darbo pabaigoje, pasiekus išsikeltą magistro baigiamojo darbo tikslą, suformuluotos išvados ir rekomendacijos. Darbe atlikti tyrimai reikšmingi siekiant išanalizuoti piliečių dalyvavimo galimybes tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje bei įvertinti ar valdžio institucijų pasitelkiami veiksmai iš tikrųjų skatina vietos gyventojus aktyviau dalyvauti vietos savivaldos sprendimų priėmimo procesuose socialinės paramos srityje.

Juknienė D. Participation of local residents in Šilutė and Tauragė district municipalities in managing local affairs in the field of social support / Master's thesis of Public Administration. Supervisor doc. dr. A. Astrauskas. - Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, 2020.

SUMMARY

The topic of the Master's Thesis in Public Administration is relevant, as close communication between the population and local politicians ensures more transparent and population-friendly public policy decisions. Constantly looking for ways to encourage citizens to become more involved in public administration can help them to get involved in the decision-making process. For this reason, topics of citizen involvement are often analyzed in a variety of contexts, but there is a lack of in-depth research into the social support issues involved in this process. Taking into account the relevance and problems of the topic, the object of the research was the participation of local residents in managing local affairs in the field of social support in Šilutė and Tauragė district municipalities. The paper discusses the forms in which citizens can participate in local affairs. The aim of the study is to compare the participation of the residents of Šilutė and Tauragė district municipalities in the management of local affairs in the field of social support and to determine which residents of the municipality participate more actively and for what reasons. The main tasks are to reveal the concepts and forms of social support and citizens' participation in local affairs and to analyze the factors that may influence citizens' participation in local affairs. In order to determine the situation in each of the districts participating in the survey, the opinion of the employees and citizens of the social support department of Šilutė and Tauragė district municipalities was conducted (using the questionnaire survey method and structured interview). The studies provide an analysis and summary of the data. At the end of the work, after reaching the set goal of the master's thesis, conclusions and recommendations are formulated. The research carried out in the work is significant in order to analyze the possibilities of citizens' participation in local affairs in the field of social support and to assess whether the actions taken by the authorities actually encourage local people to participate more actively in local government decision-making processes.

LITERATŪRA

Teisės ir kiti normatyviniai aktai:

1. Europos taryba. Europos vietos savivaldos chartija. 2017. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/the-congress-booklet-european-charter-of-local-self-government-lithuan/168098bc13>>, (žiūrėta 2019 12 18).
2. Lietuvos Respublikos konstitucija. 1992. Prieiga per internetą: <<https://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>> (žiūrėta 2019 07 18).
3. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai. 2019 m. birželio 26 d. nutarimo Nr. 673 redakcija. Prieiga per internetą :< <https://socmin.lrv.lt/lt/administracine-informacija/nuostatai>>, (žiūrėta 2020 01 06).
4. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. 1995. 2020-01-01 redakcija. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5884/asr>>, (žiūrėta 2020 01 06).
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 18 d. nutarimas Nr. 480 „Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internet: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.209540?faces-redirect=true>>, (žiūrėta 2020 01 06).
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 18 d. nutarimas Nr. 480 „Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.209540?faces-redirect=true>>, (žiūrėta 2020 02 12).
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr. 875 „Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklės“. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.303479>>, (žiūrėta 2020 01 06).
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 36-653 „Dėl socialinės paramos koncepcijos“. *Valstybės žinios*. 1994. Prieiga per internetą: <<https://e-seimasx.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.12831?jfwid=ouou0hp2rx>>, (žiūrėta 2019 11 11).
9. LR Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas. 2003. Prieiga per internetą: < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.215633>>, (žiūrėta 2020 01 06).
10. LR Socialinių paslaugų įstatymas. 2006. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.270342>>, (žiūrėta 2020 01 06).

11. LR Šalpos pensijų įstatymas. 1994. Prieiga per internetą: <<https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialinis-draudimas/salpos-ismokos/salpos-pensijos>>, (žiūrėta 2020 01 06).
12. Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų 2000 m. sausio 11 d. įstatymas Nr. VIII-1524. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.94745/iQcjMrocfd>>, (žiūrėta 2019 08 30).

Moksliniai šaltiniai:

1. Abs H. J., Veldhuis R. Indicators on Active Citizenship for Democracy - the social, cultural and economic domain. 2006. Prieiga per internetą: <http://www.pedocs.de/volltexte/2009/1879/pdf/CoE_Abs_Veldhuis_2006_D_A.pdf>, (žiūrėta 2019 12 15).
2. Aristotle. Politics. Book 6, Part II. Prieiga per internetą: <<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0058%3Abook%3D6%3Asection%3D1317b>>, (žiūrėta 2020 01 18).
3. Arnstein S. R. A Ladder of citizens participation. *Journal of the American Planning Association*. 2010. Prieiga per internetą: <<https://www.participatorymethods.org/sites/participatorymethods.org/files/Arnstein%20ladder%201969.pdf>>, (žiūrėta 2020 01 06).
4. Astrauskas A. Vietos savivalda: teoriniai ir praktiniai aspektai : mokomoji knyga viešojo administravimo ir ekonomikos papildomų, iššestinių ir neakivaizdinių studijų studentams. Vilnius : Ciklonas, 2013.
5. Astrauskas A. Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra. 1 dalis. 2003. Prieiga per internetą: <<http://www3.mruni.eu/padaliniai/leidyba/leidiniai/Algirdas%20Astrauskas.doc>> (žiūrėta 2019 07 06).
6. Aurylaitė I. Vietos valdžios ir piliečių sąveika socialiniame tinkle „Facebook“: Lietuvos savivaldybių atvejis. Kaunas, 2019. Prieiga per internetą: <epubl.ktu.edu > object > elaba:45131256>, (žiūrėta 2019 12 15).
7. Babu N. T. 2018. ARNSTEIN'S LADDER OF CITIZEN PARTICIPATION A CRITICAL DISCUSSION. Prieiga per internetą: <https://www.researchgate.net/publication/322682350_ARNSTEIN'S_LADDER_OF_CITIZEN_PARTICIPATION_A_CRITICAL_DISCUSSION>, (žiūrėta 2020 01 06).
8. Beinoravičius D. Demokratijos kliūtys ir jų įveikimo teise galimybės. 2007, p. 7 – 14. Prieiga per internetą:<<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PIYRQigxxoEJ:https://www.mru>

- ni.eu/lt/mokslo_darbai/jurisprudencija/archyvas/dwn.php%3Fid%3D267092+&cd=5&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>, (žiūrėta 2019 09 24).
9. Bekešienė S. Duomenų analizės SPSS pagrindai. Mokomoji knyga. 2015. Prieiga per internetą: <http://www.lka.lt/lt/mokslines-veiklos/leidiniai/vadoveliai/download.html?id=986;pdf_id=37368>, (žiūrėta 2020 01 06).
  10. Bitinas A., Guogis A., Migun L., Važgytė G. Socialinių paslaugų administravimo tobulinimas Lietuvos savivaldybėse: Vilniaus ir Varėnos rajonų atvejų tyrimai. *Socialinis darbas* Nr. 9(1). 2010 m., p. 18-25. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/5fd/2_bitinas_guogis.pdf>, (žiūrėta 2019 08 30).
  11. Bitinas B. Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Vilnius: Kronta, 2006.
  12. Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V. Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda: S. Jokužio leidykla spaustuvė, 2008.
  13. Bučinskas A., Raipa A. Piliečių dalyvavimo ir valdžios institucijų veiklos sąveika. Klaipėda: Tiltai, Nr. 4. 2001, p. 1-8.
  14. Budge I. Direct & representative Democracy. 2005. Prieiga per internetą: <<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan021106.pdf>>, (žiūrėta 2019 09 24).
  15. Callahan K. Citizen Participation: Models and Methods. *Journal of Public Administration*, Vol. 30, p. 1179–1196. 2007. Prieiga per internetą: <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01900690701225366>>, (žiūrėta 2020 01 06).
  16. Cooper, T. L., Bryer, T. A., Meek, J. W. Citizen-Centered Collaborative Public Management. *Public Administration Review*. 2006. Prieiga per internetą: <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1540-6210.2006.00668.x>>, (žiūrėta 2019 09 23).
  17. Daubarytė E. Piliečių dalyvavimo tvarkant vietos reikalus formos ir jų taikymas Lietuvos savivaldybėse. 2014. Prieiga per internetą: <vb.mruni.eu › object › elaba:2129331>, (žiūrėta 2019 10 26).
  18. Dromantienė L. Socialinės Europos kūrimas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
  19. Dvorak, J. Piliečių dalyvavimo viešajame administravime iniciatyvų vertinimas: savivaldybių tarnautojų požiūris. 2009. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/32074/1/2335-7185_2009_V_5.PG_51_70.pdf>, (žiūrėta 2019 10 12).

20. Gaventa J., Barrett G. 2010. So What Difference Does it Make? Mapping the Outcomes of Citizen Engagement. Prieiga per internetą: <<https://www.ids.ac.uk/files/dmfile/Wp347.pdf>>, (žiūrėta 2019 10 12).
21. Grace J., Grace P. Dalyvavimo vadovas. 2017. Prieiga per internetą :< https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/metodiniai-leidiniai/el-biblioteka/dalyvavimo_vadovas_-_online_versija.pdf>, (žiūrėta 2020 01 12).
22. Guogis A. Dėl Lietuvos socialinės apsaugos sampratos. *Socialinis darbas*. 2008, p. 26-34. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/6a5/3_guogis.pdf>, (žiūrėta 2019 10 12).
23. Guogis A., Šilinskytė A. „Naujasis viešasis valdymas“ kaip pilietinė vertybė: Lietuvos bendruomenių aktyvumo atvejis. *Tiltai* Nr. 1 (27). 2013, 27 – 37. Prieiga per internetą: <<http://journals.ku.lt/index.php/tiltai/article/view/442/pdf>>, (žiūrėta 2019 08 30).
24. Jakutytė-Ancienė K. Elektroninio dalyvavimo ir viešosios erdvės sąsajos: trečiojo sektoriaus veiklų įgyvendinimas. 2017. Prieiga per internetą: <<https://epublications.vu.lt/object/elaba:22451514/22451514.pdf>>, (žiūrėta 2019 07 10).
25. Jankauskas A. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Demokratija. Prieiga per internetą: <<https://www.vle.lt/Straipsnis/demokratija-64234>>, (žiūrėta 2019 10 15).
26. Kanitz H. Pilietis ir savivaldybė. Vilnius: Savivalda, 1995.
27. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. 2-asis pataisytas ir papildytas leidimas. Kaunas: Judex, 2002.
28. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis. Šiauliai: Lucilijus, 2007.
29. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija. Kaunas: Judex, 2006.
30. Kosar D. Perils of Judicial Self-Government in Transitional Societies. 2016. Prieiga per internetą: <<https://books.google.lt/books?id=YwCmCwAAQBAJ&pg=PA133&dq=the+concept+of+self-government+b+smith&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiH5oSp3dnjAhUB6KYKHbw1DBQQ6AEIMDAB#v=onepage&q=the%20concept%20of%20self-government%20b%20smith&f=false>>, (žiūrėta 2019 07 17)..
31. Krupavičius A., Šarkutė L. Apie demokratiją Lietuvoje. Kokia ji yra ir kokia turėtų būti? Svarbiausi nacionaliniai 6-osios Europos socialinio tyrimo bangos rezultatai. 2017. Prieiga per internetą: <<http://smf.vdu.lt/wp-content/uploads/2017/09/ESS-Demokratija-2017.pdf>>, (žiūrėta 2019 07 12)..
32. Leškevičiūtė J. Gyventojų dalyvavimas vietos valdžios institucijose sprendžiant socialinius klausimus. 2006. Prieiga per internetą: <http://jaunasis-mokslininkas.asu.lt/smk_2006/kaimo_pletra/Leskeviciute%20Jovita.pdf>, (žiūrėta 2019 12 29).

33. Lietuvos konstitucinė teisė. Vadovėlis. Vilnius : Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2001.
34. Marcinkevičiūtė L., Petrauskienė R. Socialinių paslaugų teikimo tobulinimo aktualijos kaimiškose seniūnijose. *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 21. 2007, P. 28-37. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/79a/3_1.marcinkeviciute%20ir%20kt..pdf>, (žiūrėta 2019 06 14).
35. Mikalauskaitė R., Vitkevičius V. NVO ir vietos bendruomenės dalyvavimas viešojo valdymo procesuose. 2018. Prieiga per internetą: <[www.esinvesticijos.lt › media › force_download](http://www.esinvesticijos.lt/media/force_download)>, (žiūrėta 2020 02 15).
36. Mookherjee, D. Bardhan, P. K. The Rise of Local Governments: An Overview. In Mookherjee, D. Decentralization and Local Governance in Developing Countries: A Comparative Perspective. London, England: The MIT Press, 2006. p. 1-52.
37. Nefas S. Savivaldžių vietos bendruomenių raida ir perspektyva šiuolaikinėje Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 20. 2007, p. 70-80. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/694/7_s.nefas.pdf>, (žiūrėta 2019 06 12)..
38. Nefas S. Vietos demokratijos funkcionavimo objektas – savivaldybė. *Socialinių mokslų studijos* Nr. 4 (3). 2012, p. 839–850. Prieiga per internetą: <<https://www3.mruni.eu/ojs/societal-studies/article/view/521/484>>, (žiūrėta 2019 08 30).
39. Paulauskas S. Demokratinė savivalda: kaip patobulinti Lietuvos valstybės valdymą. Klaipėda: Ekspozicija, 2000.
40. Pestoff V. New Public Governance, Co-Production and Third Sector Social Services in Europe: Crowding In and Crowding Out. Routledge, 2012, p. 34. Prieiga per internetą: <<https://www.taylorfrancis.com/books/e/9780203152294>>, (žiūrėta 2019 07 26).
41. Petrauskienė, R., Žilinskas G. Informacinių technologijų įtaka politiniam dalyvavimui: interneto skverbties ir rinkėjų aktyvumo tendencijos Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas* Nr.1. Kaunas: Kauno technologijos universitetas. 2013, p. 50 – 64.
42. Petronytė I., Šupa M., Markauskaitė A. Valdžios ir nevyriausybinio sektorių bendradarbiavimo viešosios politikos sprendimų priėmimo procese stiprinimas. 2015. Prieiga per internetą : <civitas.lt/wp-content/uploads/2015/08/VRM-tyrimo-ataskaita_final.pdf>, (žiūrėta 2020 02 05).
43. Petukienė E., Tijūnaitienė R., Raipa A. Visuomenės dalyvavimas: socialinio kapitalo, demokratijos ir racionalaus pasirinkimo teorijų apžvalga. *Viešoji politika ir administravimas* Nr. 21. 2007, 87-95 p. Prieiga per internetą: < https://www.mruni.eu/upload/iblock/c06/8_a.%20raipa%20ir%20kt..pdf>, (žiūrėta 2019 06 28).

44. Ragauskas P. Demokratijos sampratos atspindžiai Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. 2016. Prieiga per internetą: <<http://teise.org/wp-content/uploads/2017/01/Ragauskas-demsamprata-studija.pdf>>, (žiūrėta 2019 09 14).
45. Raipa A. Viešasis administravimas ir piliečių dalyvavimas. *Viešojo administravimo efektyvumas*. Kaunas: Technologija, 2001, p. 345-346.
46. Riekašius R. Politinis dalyvavimas: sąprata ir tipologija. Klaipėda, 2011. Prieiga per internetą: <https://www.ku.lt/shmf/wp-content/uploads/sites/6/2016/03/Riekasius_politinisdalyvavimas_2011.pdf>, (žiūrėta 2019 10 12).
47. Rupšienė L. Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007.
48. Smalskys V. Viešojo administravimo modernizavimo priežastys ir tendencijos. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 1 (17). 2010, p. 90- 100. Prieiga per internetą: <http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/ekonomika/10_01_17/smalskys.pdf>, (žiūrėta 2020 03 10).
49. Smalskys V., Šilinskytė A. Visuomenės įtraukimas į Lietuvos vietos savivaldos valdymą duomenų atvirumo kontekste. *Viešoji politika ir administravimas* Nr 4, p. 641–656. Prieiga per internetą: <file:///C:/Users/aurel/Downloads/VPA%202016-15-4_WEB.PDF>, (žiūrėta 2020 03 10).
50. Socialinės apsaugos terminų žodynas. Prieiga per internetą: <http://www.sec.lt/pages/zodynas/index_.html>, (žiūrėta 2019 08 10)
51. Strančinskienė L. Piliečių dalyvavimas priimant sprendimus vyriausybės ir savivaldybės lygyje. 2015. Prieiga per internetą: <http://www.civitas.lt/wp-content/uploads/2015/07/Tyrimas_Pilieciu_Dalyvavimo_Galimybes_Primant_Sprendimus.pdf>, (žiūrėta 2020 02 18).
52. Stumbraitė- Vilkišienė E. Piliečių dalyvavimo aktyvumo ir pasitenkinimo sąveikos konceptualizacija kuriant viešąją paslaugą. 2013. Prieiga per internetą: <<https://repository.mruni.eu/handle/007/15974>>, (žiūrėta 2020 03 10).
53. Tarptautinių žodžių žodynas, 2008, p. 389; 689–690.
54. Tijūnėlienė O., Virbalienė A. Mokslinis tikrovės pažinimas: metodinė knyga. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2006.
55. Vaidelytė E., Žilinskas G., Rauleckas R. Piliečių įtrauktis į viešąjį valdymą teorinės apibrėžtys 2016. Prieiga per internetą: <<https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15032/Vaidelyt%C4%97.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>, (žiūrėta 2020 02 09).

56. Vaitkevičius R., Saudargienė A. Statistika su SPSS psichologiniuose tyrimuose. Kaunas: VDU leidykla, 2006.
57. Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas (4-as pataisytas ir papildytas leidimas). Vilnius: Žodynas. 2007.
58. Viešasis valdymas. Vadovėlis. Vilnius: MRU leidybos centras, 2010.

Kiti šaltiniai:

1. EBPO darbo ir socialinės politikos ataskaita. 2018. Prieiga per internetą: < https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/oecd-reviews-of-labour-market-and-social-policies-lithuania/a-flexible-labour-market-needs-strong-social-protection-in-lithuania_9789264189935-8-en#page5>, (žiūrėta 2020 03 10).
2. Finansinių pasikatų ir paslaugų jaunoms ar vaikus auginančioms šeimoms plėtros galimybių analizės tyrimas. 2018. Prieiga per internetą: < https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:6P23D9lqHk0J:https://www.esinvesticijos.lt/media/force_download/%3Furl%3D/uploads/main/esproducts/docs/86_de6ed9956b4492cb33a71a904d2a1b23.pdf+%&cd=5&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>, (žiūrėta 2020 01 21).
3. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija. Studija „Gyventojų dalyvavimas vietos reikalų tvarkyme“. 2010. Prieiga per internetą: <<https://vrm.lrv.lt/lt/teisine-informacija/tyrimai-ir-analizes/analizes>>, (žiūrėta 2020 01 21).
4. Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. vertinimo paslaugos: II tarpinė vertinimo ataskaita. 2019. Prieiga per internetą: < <http://lrvt.lt/uploads/main/documents/files/U%C5%BEmtumas%20ir%20socialine%20atskirtis.pdf>>, (žiūrėta 2020 01 21).
5. Mokomoji priemonė apie galimybes dalyvauti viešajame valdyme ir žmogaus teises. 2018. <https://www.esinvesticijos.lt/media/force_download/esproducts/docs>, (žiūrėta 2019 09 21).
6. Piliečiai kartu. Mokomoji priemonė apie galimybes dalyvauti viešajame valdyme ir žmogaus teises. 2018. Prieiga per internetą: <https://www.esinvesticijos.lt/media/force_download/esproducts/docs>, (žiūrėta 2019 06 17).
7. Pilietinės visuomenės institutas. Valdžios ir nevyriausybinio sektorių bendradarbiavimo viešosios politikos sprendimų priėmimo procese stiprinimas. 2015. Prieiga per internetą: < http://www.civitas.lt/wp-content/uploads/2015/08/VRM-tyrimo-ataskaita_final.pdf>, (žiūrėta 2020 01 21).

8. Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimo, vykdamant savarankiškąją savivaldybių funkciją, perspektyvos. 2013. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/6068_sav_savarankiskas_soc_param_teikim_tyrimas2013.pdf>, (žiūrėta 2020 01 21).
9. Rekomendacijos dėl klientų aptarnavimo proceso tobulinimo ir optimizavimo. Elektrėnų savivaldybės administracijos socialinių paslaugų teikimo srityje. 2018. Prieiga per internetą: <[www.esinvesticijos.lt › media › force_download](http://www.esinvesticijos.lt/media/force_download)>, (žiūrėta 2019 12 16).
10. Rekomendacijos dėl visuomenės dalyvavimo viešųjų sprendimų priėmimo skatinimo. 2016. Prieiga per internetą: <http://www.civitas.lt/wp-content/uploads/2016/06/Rekomendacijos-d%C4%97l-visuomen%C4%97s-dalyvavimo_VRM_PVI_2016.04.pdf>, (žiūrėta 2020 01 21).
11. Savivaldybių ir nevyriausybių organizacijų bendradarbiavimas. *Metodika*. 2015. Prieiga per internetą: <http://www.3sektorius.lt/docs/Knygelepilna_2013-12-18_11:06:27.pdf>, (žiūrėta 2019 12 16).
12. Socialinės atskirties (skurdo) mažinimo politikos įgyvendinimo tyrimas. 2014. Prieiga per internetą: <<http://www.socmodelis.lt/wp-content/uploads/II-51.pdf>>, (žiūrėta 2019 12 16).
13. Valstybinio audito ataskaita: Socialinės paramos sistema. 2011. Prieiga per internetą: <<https://www.vkontrole.lt/aktualija.aspx?id=16504>>, (žiūrėta 2019 12 16).
14. Vidaus audito ataskaita: Ar socialinė parama užtikrina skurdžiai gyvenančių asmenų minimalius vartojimo poreikius ir skatina įsitraukti į darbo rinką. 2019. Prieiga per internetą: <<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FJ4vDaOvitUJ:https://www.vkontrole.lt/failas.aspx%3Fid%3D3977+&cd=5&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>>, (žiūrėta 2019 08 30).
15. Vidaus reikalų ministerija. Spreskite patys. 2006. <http://www.3sektorius.lt/docs/Pilieciu_dalyvavimas_sprendimu_priemime_2013-01-15_15_09_47.pdf>, (žiūrėta 2019 09 29).

PRIEDAI

1 priedas

ANKETA RAJONO GYVENTOJAMS

Gerb. Respondente,

Mykolo Romerio universiteto, Viešojo administravimo studijų programos studentė D. Juknienė atlieką tyrimą tema „*Vietos gyventojų dalyvavimas Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje*“. Šio tyrimo tikslas - palyginti Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybių gyventojų dalyvavimą tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje. Siekiama nustatyti, kurios savivaldybės gyventojai dalyvauja aktyviau ir dėl kokių priežasčių.

Tyrimo metu gauti duomenys bus pateikti apibendrinti, Jūsų konfidencialumas garantuojamas.

Perskaite klausimą pasirinkite vieną, Jūsų manymu, tinkamiausią atsakymą ir jį ir pažymėkite ✓

Rekomenduojame prieš pradėdami susipažinti su apibendrinta socialinės paramos samprata: *socialinė parama – tai įvairios socialinės, ekonominės, teisinės ir organizacinės priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti būtiniausias gyvenimo sąlygas namų ūkiams, kurių pajamos dėl objektyvių priežasčių yra nepakankamos, kad jie patys galėtų pasirūpinti savimi. Socialinė parama padeda žmogui išgyventi ekstremaliomis sąlygomis, tačiau neužtikrina ilgalaikio ekonominio bei socialinio saugumo. Socialinės paramos sistema Lietuvoje susideda iš dviejų dalių: piniginių socialinės paramos ir socialinių paslaugų (būsto šildymo išlaidų, geriamojo vandens išlaidų ir karšto vandens išlaidų kompensacijos).*

1. Savivaldybė, kurioje gyvenate:

- Šilutės rajono savivaldybė
- Tauragės rajono savivaldybė

2. Jūsų lytis:

- Vyras
- Moteris

3. Jūsų amžius:

- 18 - 25 m.
- 26 – 35 m.
- 36 - 45 m.
- 46 – 55 m.
- 56 – 65 m.
- 66 m. ir daugiau

4. Jūsų išsilavinimas:

- Pagrindinis
- Vidurinis
- Profesinis
- Aukštesnysis
- Nebaigtas aukštasis
- Aukštasis

5. Kaip manote, ar piliečių dalyvavimas tvarkant rajono reikalus socialinės paramos srityje yra svarbus?

- Svarbus
- Nelabai svarbus
- Nesvarbus

6. Ar domitės savo rajono savivaldybės veikla socialinės paramos srityje?

- Domiuosi
- Kartais domiuosi
- Nesidomiu

7. Kokių būdu gaunate informacijos apie rajono valdžios vykdomas veiklas socialinės paramos srityje? *(galite pažymėti ir kelis atsakymo variantus)*

- Rajono žiniasklaida (spauda, televizija, radijas)
- Rajono savivaldybės interneto svetainėje
- Socialiniuose tinkluose
- Tiesiogiai bendraujant su vietos valdžios atstovais
- Dalinantis informacija su vietos gyventojais

8. Ar noriai įsitraukiate į vietos savivaldos vykdomas veiklas socialinės paramos klausimu?

- Taip
- Ne
- Kartais

9. Kaip manote, ar Jūsų rajono savivaldybė užtikrina pakankamas sąlygas dalyvauti vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje?

- Taip
- Ne
- Iš dalies

10. Kokių būdu prisidedate prie vietos reikalų tvarkymo socialinės paramos srityje? *(galite pažymėti ir kelis atsakymo variantus)*

- Rašau atsiliėjimus, pastabas, skundus
- Teikiu peticijas/el.peticijas
- Dalyvauju viešuose susirinkimuose ir išreiškiu savo nuomonę jų metu
- Dalyvauju tarybos posėdžiuose

- Teikiu pasiūlymus socialinės paramos klausimais rajono savivaldybės atstovams
- Dalyvauju rajono gyventojų anketinėse apklausose
- Savo nuomonės paprastai nereiškiu
- Kita (*įrašykite*) _____

11. Kaip manote, ar gyventojų dalyvavimas tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje turi įtakos šiems veiksniams:

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Gerėja bendravimas ir bendradarbiavimas tarp piliečių ir valdžios institucijų	☐	☐	☐	☐	☐
Didėja pasitikėjimas vietos valdžios institucijomis	☐	☐	☐	☐	☐
Atsiranda galimybė piliečiams gauti kokybiškesnes socialines paslaugas	☐	☐	☐	☐	☐
Piliečių dalyvavimas vietos savivaldoje socialinės paramos srityje turi įtakos valdžios institucijos priimamiems sprendimams	☐	☐	☐	☐	☐
Gaunama daugiau informacijos apie vietos gyventojų poreikius	☐	☐	☐	☐	☐
Kita (<i>įrašykite</i>)	☐	☐	☐	☐	☐

12. Kokios priežastys, Jūsų nuomone, lemia piliečių pasyvumą dalyvaujant vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje?

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Gyventojai nesidomi rajono savivaldybės veikla socialinės paramos srityje	☐	☐	☐	☐	☐
Informacija socialinės paramos klausimais rajono gyventojams	☐	☐	☐	☐	☐

yra sunkiai prieinama					
Nėra skatinamos piliečių iniciatyvos ar savivalda socialinės paramos klausimu	☐	☐	☐	☐	☐
Rajono savivaldybė nereaguoja į vietos gyventojų nuomonę, pastabas, skundus, pasiūlymus	☐	☐	☐	☐	☐
Nepasitikėjimas vietos valdžia	☐	☐	☐	☐	☐
Vietos gyventojai neįvertina savo dalyvavimo vietos valdyme svarbos	☐	☐	☐	☐	☐
Kita (<i>įrašykite</i>)	☐	☐	☐	☐	☐

13. Kaip manote, kas galėtų paskatinti rajono gyventojus aktyviau dalyvauti vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje?

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Geresnis vietos gyventojų informavimas žiniasklaidos priemonėmis	☐	☐	☐	☐	☐
Seminarai/mokymai socialinės paramos klausimais	☐	☐	☐	☐	☐
Didesnis grįžtamasis ryšys iš institucijų	☐	☐	☐	☐	☐
Patogesnis būdas išreikšti savo nuomonę socialinės paramos klausimu (pačioje savivaldybėje, internetu)	☐	☐	☐	☐	☐
Kita (<i>įrašykite</i>)	☐	☐	☐	☐	☐

Dėkojame už atsakymus!

STRUKTŪRIZUOTAS INTERVIU SU RAJONO SAVIVALDYBĖS SPECIALISTAIS

Laba diena,

Esu Mykolo Romerio universiteto, Viešojo administravimo studijų programos studentė Dalia Juknienė. Atlieku magistro baigiamojo darbo tyrimą tema „*Vietos gyventojų dalyvavimas Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje*“. Tyrimu siekiu palyginti situaciją Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse. Atsakymai į šio interviu klausimus padės išsiaiškinti specialistų požiūrį apie jūsų rajono gyventojų įsitraukimą į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje. Jūsų nuomonė labai svarbi siekiant išsiaiškinti, kokie piliečių dalyvavimo būdai, priemonės tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje taikomi Jūsų rajono savivaldybėje bei kokią reikšmę turi piliečių dalyvavimas vietos savivaldoje.

Pabrėžiame, jog šis interviu yra anoniminis, todėl tikimės nuoširdžių ir išsamių atsakymų.

- ❖ Ar vietos gyventojams teikiama informacija apie rajono savivaldybės vykdomas veiklas socialinės paramos srityje? Kaip dažnai piliečiai informuojami?
- ❖ Ką galėtumėte pasakyti apie piliečiams prieinamą informaciją socialinės paramos klausimais? Ar jos pakanka? Ar ji lengvai prieinama?
- ❖ Kokiomis priemonėmis vyksta informacijos sklaida? Kodėl pasirinktos būtent jos?
- ❖ Ar jūsų savivaldybėje piliečiai aktyviai įsitraukia į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje?
  - Jei atsako „Taip“ Kokiais būdais tai vyksta?
  - Jei atsakoma „Ne“ Kaip manote, kokios yra tokio elgesio priežastys? Kas lemia pasyvų vietos gyventojų dalyvavimą rajono savivaldoje?
- ❖ Ar vietos gyventojai rajono savivaldybei teikia pasiūlymus susijusius su socialine parama? Jei taip, kokiais būdais tai dažniausiai atlieka?
- ❖ Gal galite pasidalinti, kokius pasiūlymus vietos gyventojai dažniausiai teikia (*jei teikia*) socialinės paramos klausimu?

- ❖ Ar yra atsižvelgiama į piliečių išreikštą nuomonę? Kokią įtaką vietos gyventojų nuomonė turi rajono savivaldybės veiklai ir / ar priimamiems sprendimams socialinės paramos klausimu?
- ❖ Ar piliečių dalyvavimas vietos reikalų tvarkyme socialinės paramos srityje jūsų rajono savivaldybėje yra koku nors būdu skatinamas?

Pašnekovui kalbant pasiteiraujama (*jei jis pats nepamini*) ar naudojamos šios formos:

- mokymai ir seminarai piliečiams;
  - vieši rajono savivaldybės tarybos, komiteto posėdžiai;
  - reguliarios gyventojų anketinės apklausos;
  - viešos diskusijos internetinėje erdvėje;
  - galimybė teikti pasiūlymus, pastabas ar skundus, jų išnagrinėjimo ir atgalinio ryšio užtikrinimas.
- ❖ Kaip manote, kokią įtaką turi piliečių dalyvavimas tvarkant vietos reikalus socialinės paramos srityje?
  - ❖ Gal galėtumėte pasiūlyti, kaip būtų galima tobulinti piliečių įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą socialinės paramos srityje situaciją? Ko reikia, kad jūsų rajono savivaldybės piliečiai būtų aktyvesni?

Demografiniai duomenys

Savivaldybė, kurioje dirbate:

- Šilutės rajono savivaldybė
- Tauragės rajono savivaldybė

Jūsų lytis:

- Vyras
- Moteris

Jūsų amžius: _____

Pareigos: _____

Darbo stažas: _____

Romerio universiteto
20 d. nutarimu Nr.1SN-10

Forma patvirtinta Mykolo
Senato 2012 m. lapkričio

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2020 – 04 - 28
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Viešojo valdymo fakulteto,
Viešojo administravimo instituto, Viešojo administravimo magistrantūros studijų programos
(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė) Dalia Juknienė,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„Vietos gyventojų dalyvavimas Šilutės ir Tauragės rajonų savivaldybėse tvarkant vietos reikalus
socialinės paramos srityje“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

Dalia Juknienė
(vardas, pavardė)